

022.001794

Programmabegroting 2023

en meerjarenraming 2024-2026

11 oktober 2022

Colofon

Gemeente Súdwest-Fryslân
Postbus 10.000
8600 HA Sneek
(0515) 48 90 00
www.sudwestfryslan.nl

Leeswijzer

De gemeenteraad geeft ieder jaar voor alle taken en activiteiten in een begroting aan welke financiële middelen hiervoor beschikbaar zijn (baten) en hoe we deze middelen inzetten (lasten). De begroting bestaat uit een aantal onderdelen:

1. Bestuurlijke hoofdlijnen

We benoemen waar we de komende tijd op in willen zetten. We besteden specifiek aandacht aan de bestuurlijke ambities. Verder geven we een financieel beeld van de Programmabegroting 2023.

2. Beleidsprogramma

Er is een opdeling in het programmaplan en de paragrafen:

- Programmaplan. Er zijn drie programma's onderverdeeld in hoofdtaakvelden. We geven de ambities en de speerpunten aan per hoofdtaakveld en de kosten per programma. We gebruiken hiervoor de drie W-vragen: "Wat willen we bereiken?", "Wat gaan we daarvoor doen?", "Wat mag het kosten?". Daarnaast geven we per programma weer welke concrete aanpassingen er zijn verwerkt. Verder geven we een toelichting op de onderdelen Overzichten en de Mutaties in de reserves. Het zijn verplichte onderdelen van de begroting.
- Paragrafen
We geven in de paragrafen op specifieke onderdelen een toelichting. Het gaat hier om: lokale heffingen, weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen en grondbeleid. Het zijn verplichte onderdelen van de begroting.

3. Financiële begroting

In aanvulling op overzichten die al in het programmaplan en de paragrafen zijn opgenomen, geven we aanvullende financiële overzichten en lichten dit toe. Voor een deel nemen we overzichten in de bijlagen op. De overzichten zijn in veel gevallen verplichte onderdelen van de begroting.

4. Bijlagen

Er zijn meerdere bijlagen opgenomen. Het gaat hier om de geprognostiseerde balans, de berekening van het EMU-saldo, het investeringsprogramma, overzichten van de reserves en voorzieningen, de baten en lasten per taakveld, de subsidieontvangers, de indicatoren en een meerjarenoverzicht van de algemene uitkering.

Inhoudsopgave

Leeswijzer	3
Inhoudsopgave	5
Aanbiedingsbrief.....	7
1 Bestuurlijke hoofdlijnen	8
1.1 Bestuurlijke ambities	8
1.2 Financieel beeld van de Programmabegroting 2023.....	11
2 Beleidsbegroting.....	15
2.1 Vooraf	15
2.2 Programmaplan	15
2.2.1 Programma 1: Sociaal.....	17
2.2.2 Programma 2: Ruimte.....	31
2.2.3 Programma 3: Bestuur.....	43
2.2.4 Overzichten.....	50
2.2.5 Mutaties reserves	59
2.3 Paragrafen	60
2.3.1 Paragraaf 1 Lokale Heffingen.....	61
2.3.2 Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	68
2.3.3 Paragraaf 3 Onderhoud kapitaalgoederen	73
2.3.4 Paragraaf 4 Financiering	85
2.3.5 Paragraaf 5 Bedrijfsvoering	91
2.3.6 Paragraaf 6 Verbonden partijen	93
2.3.7 Paragraaf 7 Grondbeleid.....	101

3	Financiële begroting	105
3.1	Vooraf	105
3.2	Overzicht van baten en lasten en de toelichting.....	105
3.3	Uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting.....	107
3.4	Overzicht van geraamde baten en lasten per taakveld.....	107
4	Bijlagen	108
Bijlage A	Geprognosticeerde balans bij de Programmabegroting 2022	109
Bijlage B	Berekening en meerjarenoverzicht EMU-saldo.....	110
Bijlage C	Investeringsprogramma	111
Bijlage D	Overzicht reserves en voorzieningen	114
Bijlage E	Overzicht van de baten en lasten per taakveld	119
Bijlage F	Overzicht subsidieontvangers	120
Bijlage G	Indicatoren naar programma en paragrafen.....	124
Bijlage H	Meerjarenoverzicht algemene uitkering 2023-2026.....	126

Aanbiedingsbrief

Een gezonde financiële huishouding...

Met trots leggen we de raad de Programmabegroting 2023 voor. Hiermee zetten we een eerste stap om het Coalitieakkoord 'Grutsk en tichtby' vorm te geven. We hebben voor de komende jaren een structureel sluitende begroting opgesteld. Het laatste "ravijnjaar" 2026 blijft nog wel een punt van aandacht. We verwachten dat het Rijk hiervoor met een adequate oplossing komt. De begroting van de gemeente Súdwest-Fryslân behelst in totaal € 315,4 miljoen.

Met grote maatschappelijke vraagstukken...

We staan voor grote maatschappelijke vraagstukken. Vraagstukken waar we in samenspraak en samenwerking met onze omgeving antwoord op moeten geven. Dan gaat het bijvoorbeeld over het energievraagstuk waar onze inwoners en maatschappelijke instellingen mee te maken hebben. Maar ook de vraag: hoe bieden we iedereen bestaanszekerheid? Daarnaast loopt het stikstofdossier door en staan we vlak voor de (beoogde) invoering van de Omgevingswet. En niet te vergeten het migratievraagstuk. Dit is slechts een kleine greep uit de vele maatschappelijke thema's die spelen.

En ruimte voor keuzes en actualisatie...

Met de Programmabegroting laten we zien fors te willen investeren op de grotere vraagstukken. O.a. met een Koopkrachtfonds (€ 1 mln), in de financiële consequenties van de stijgende energieprijzen (€ 1,45mln), in onderwijshuisvesting (€ 3,9 mln jaarlijks beschikbaar) en op de onderhoudsbudgetten in de Kapitaalgoederen (€ 2 mln en € 200.000,- incidenteel voor extra baggerwerkzaamheden). Nog niet alle ambities zijn concreet op middelen en capaciteit gezet en niet alles kan. De financiële effecten van de complexe Septembercirculaire en de concretisering hebben we nu nog niet verwerkt in deze begroting. In de eerste raadsvergadering van 2023 komt dit in de actualisatie aan de orde.

Waarmee we op het kompas van 'Grutsk en tichtby' varen.

We zijn Grutsk op de identiteit van onze gemeente: Us mienskip, erfskip, lânskip, kultuer en de Fryske taal. We varen op het kompas van "Grutsk en tichtby" en dat is niet voor niks; juist in de lokale mienskip schuilt de kracht die we moeten ondersteunen. Door dichtbij te zijn, en waar nodig zaken lokaal te organiseren en te verbinden. Door maatwerk te leveren in onze dienstverlening en oplossingen vóór regels te laten gaan. Door te (laten) ontmoeten, maar ook door digitaal beter te verbinden. Door samen te werken en ons goed te positioneren in de (inter-)nationale netwerken.

We hebben al een mooie start kunnen maken met de uitvoering van het Coalitieakkoord en op basis van deze eerste begroting kunnen we de komende jaren investeren in onze ambities voor 'veerkrachtige kernen en vitaal landschap', 'positieve gezondheid' en 'versterking organisatie en dienstverlening'. Waarbij we ons tegelijk heel bewust zijn van de dynamiek in de wereld, een dynamiek die een enorme wendbaarheid van ons vraagt. Wendbaarheid van raad, college en organisatie.

Sneek, 11 oktober 2022

Burgemeester en wethouders van Súdwest-Fryslân

1 Bestuurlijke hoofdlijnen

1.1 Bestuurlijke ambities

Voor u ligt een bijzondere begroting: De eerste begroting van een nieuwe bestuursperiode. De afgelopen jaren ging er altijd een koersnota vooraf aan de begroting. Voor de programmabegroting 2023 ligt de directe, richtinggevende basis in het coalitieakkoord “Grutsk en Tichtby”.

In het coalitieakkoord gaven we het al aan: Er is veel om trots op te zijn in onze gemeente. Us mienskip in onze mooie 89 steden, dorpen en buurtschappen, us erfskip en historie, us lânskip, kultuer en Friese taal. Onze eigen inwoners ervaren een hoge brede welvaart en dat geldt ook de vele bezoekers die hier graag te gast zijn. Met deze begroting willen we verder investeren in een Súdwest-Fryslân waar de sociale basis op orde is. Daarin liggen grote uitdagingen want onze brede welvaart staat op dit moment op verschillende manieren onder druk.

Wonen waar onze inwoners willen

In het coalitieakkoord is al aangegeven dat Wonen hoge prioriteit heeft. Onze inwoners moeten kunnen wonen in een voor hen passende woning en plek. De uitdagingen daarin zijn erg groot. We bevinden ons in een wooncrisis. Starters, mensen met lagere inkomens en mensen met een zorgvraag kunnen niet of nauwelijks een geschikte woning krijgen op de plek die ze willen. De doorstroming stagneert al jaren. Dit hebben we in het coalitieakkoord al onaanvaardbaar genoemd. Het raakt aan de vrijheid van de inwoners maar ook aan de economische en sociale vitaliteit van onze kernen. In de komende jaren draait het daarom om een versnelling van de woningbouw en het bouwen van zeker 1000 woningen voor de juiste doelgroepen. Daarvoor moeten we met veel inzet, creativiteit en innovatieve oplossingen aan de slag. Deze begroting biedt daarvoor een goede financiële basis.

Naast de al bestaande crisis op de woningmarkt is er ook nog eens sprake van een grote toestroom aan vluchtelingen naar Nederland en ook naar onze gemeente met name uit de Oekraïne. We zijn trots dat Súdwest-Fryslân hierin z'n humanitaire gezicht laat zien in de opvang van kwetsbare slachtoffers van oorlogsgeweld, maar de opgave is groot. De vluchtelingencrisis versterkt nog meer de noodzaak tot versnellen van bouwen maar ook het herbestemmen van locaties.

Ontmoeten en meedoen

Onze inwoners moeten kunnen meedoen in de samenleving en bestaanszekerheid hebben. Het valt niet te accepteren dat mensen en zeker kinderen onder de grens terecht komen waarbij deelname aan de maatschappij niet meer goed mogelijk is. In dat kader maken we ons grote zorgen over de ontwikkelingen in de afgelopen periode. De energiecrisis en inflatie slaan hard toe. Ook onze inwoners zijn de afgelopen tijd een veel groter deel van hun inkomen kwijt aan eerste levensbehoeften als energie en boodschappen. Daardoor komt de primaire bestaanszekerheid van veel mensen in gevaar en hun deelname in de maatschappij zwaar onder druk en daarmee ook De Mienskip als geheel. Samen met alle partijen, van Rijk tot bedrijfsleven moeten we werken aan oplossingen om te zorgen dat mensen hun bestaanszekerheid behouden. Daarvoor maken we in deze begroting onder meer al middelen vrij voor het koopkrachtfonds en werken we aan het verhogen van het bereik van de minimaregelingen.

In het coalitieakkoord hebben we meedoen vooral ook betrokken op het kunnen (blijven) ontmoeten. Ontmoeting is voor ons namelijk de basis voor een sterke Mienskip. Ontmoetingsplaatsen en sportvoorzieningen zijn daarbij belangrijke voorzieningen. Ook voor hen zijn de energiekosten enorm gestegen. We maken ons daar zorgen over. We zijn in afwachting wat er van het rijk daarin gaat doen. Daarop vooruitlopend houden we in ons weerstandsvermogen rekening met de mogelijkheid om een fonds te creëren. Voor de langere termijn willen we niet alleen een vangnet, maar ook een duurzame oplossing, daarom gaan we investeren in de toekomstbestendigheid van ontmoetingsplaatsen en sportvoorzieningen. Daarvoor zien we onder meer grote kansen door te werken aan een grote verduurzamingslag van de dorpshuizen. Daarmee slaan we een dubbelslag: De lasten van de dorpshuizen gaan omlaag en we werken aan de verduurzamingsdoelen.

Deze integrale benadering staat voor ons ook symbool voor hoe we willen werken: Met een integrale blik om zoveel als mogelijk verschillende maatschappelijke problemen tegelijkertijd op te pakken. Ook

in onze integrale wijkaanpak waarbij we wijken van het gas gaan halen en onze woningbouwplannen kijken we constant hoe we de verschillende doelstellingen kunnen koppelen om zo het meeste impact te maken.

Het ontmoeten en meedoen betrekken we nadrukkelijk ook op onszelf. We gaan als gemeente dichter op de Mienskip zitten: in de dorpshuizen, zorgcentra en andere ontmoetingsplekken. Daardoor bewegen we ons dichterbij wat er leeft en kunnen we daardoor ook beter de goede dingen voor onze inwoners doen. Daarvoor gaan we ook onze dienstverlening, zowel vanuit het gemeentehuis, op locatie en digitaal verder verbeteren. Drempels moeten zo laag mogelijk: We moeten toegankelijker, zichtbaarder en meer dichtbij voor alle groepen zijn.

De energiecrisis maakt nog maar eens extra duidelijk dat we het ingezette pad naar duurzame energie en circulaire economie vol moeten blijven volgen. De doelen van het klimaatakkoord blijven daarbij voor ons leidend. Ook in de voor ons zo belangrijke agrarische sector en melkveehouderij is transitie de grote opgave.

Hoe komen we met z'n allen tot een duurzamer en toekomst bestendig bedrijfsmodel voor de agrarische sector en kunnen we komen tot nieuwe verdienmodellen: perspectief voor de sector. Dat is een vraagstuk waarbij we ons absoluut geen tweedeling kunnen veroorloven maar waarbij we met z'n allen aan een oplossing moeten werken. Daarbij willen we in dialoog met alle partners vooral ook werken aan oplossingen die het beste aansluiten op de behoeften in de regio. Regionaal maatwerk vinden we van groot belang.

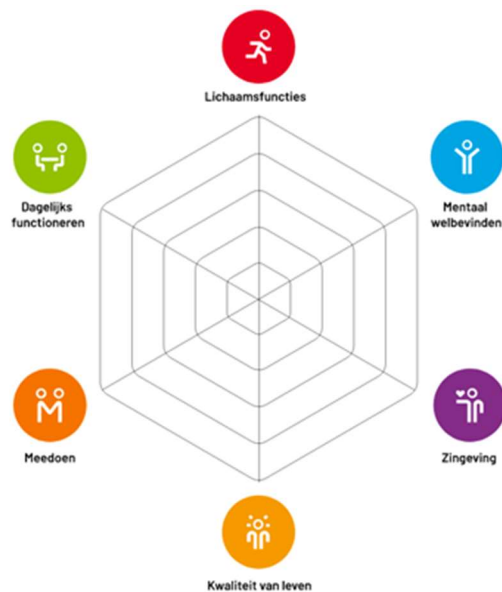
Preventie en Positieve gezondheid

We willen dat onze gemeente een plek is waar iedereen gelijke kansen krijgt om gelukkig en gezond te zijn. Onze inwoners ervaren hun gezondheid over het algemeen als goed. Toch staan we voor grote opgaven. Zo zijn er steeds meer ouderen en leven ze langer. En de kloof tussen arm en rijk wordt groter; wie rijker en hoger opgeleid is leeft langer en in een betere gezondheid. We werken aan deze opgaven vanuit het model van positieve gezondheid.

Bij positieve gezondheid staat een bredere kijk op gezondheid centraal. Gezondheid is meer dan niet ziek zijn. Gezondheid gaat ook over veerkracht, meedoen in de maatschappij, betekenisvol werk of andere activiteiten en over de omgeving waarin je leeft. Mensen zijn er zelf verantwoordelijk voor dat ze gezond eten, goed voor zich zelf zorgen, genoeg bewegen, sociale contacten onderhouden en naar school of werk gaan. Maar niet iedereen kan dat, hierdoor ontstaan gezondheidsverschillen.

We werken aan een brede, integrale, preventieve aanpak voor onze inwoners jong en oud om gezondheidsverschillen en sociaal-economische verschillen te voorkomen en te verkleinen. We werken daarbij veel samen met vrijwilligers en professionals van andere maatschappelijke organisaties en zorgaanbieders en het medische domein. Verschillende doelgroepen vragen om een specifieke aanpak. Onderwijs en peuteropvang zijn belangrijk voor de talentontwikkeling, bieden van gelijke kansen en opleiding van toekomstige generaties. We rollen samen met hen de integrale kind aanpak (IKA) verder uit om kinderen en jongeren optimale ontwikkelingskansen te bieden en ontwikkelen integrale onderwijs-zorgarrangementen. In onze wijken en dorpen ontwikkelen we een gebiedsgerichte integrale aanpak, waarbij we de kwetsbare groepen ondersteunen bij het versterken van de basisvoorwaarden voor een gezond en vitaal leven. We doen dit gericht en op basis van de meest voorkomende problematiek in het gebied. En voor de ouderen voeren we de integrale aanpak Gezond ouder worden uit.

Ook met ons nieuwe sport en cultuur beleid hebben we aandacht voor de positieve gezondheid en gelijke kansen voor iedereen. Door meer aandacht voor kwetsbare inwoners die ook mee kunnen doen

aan sport en cultuur, in te zetten op het bevorderen van een gezonde leefstijl, elkaar ontmoeten en vergroten van het netwerk.

Actieve rol van de gemeente

Al deze ontwikkelingen vragen van ons als gemeente concrete actie en investeringen maar ook om een heldere koers en focus voor de langere termijn. Het vraagt om innovatieve en creatieve oplossingen, om lef en daadkracht en om samenwerking met Europa, Rijk, provincie, bedrijfsleven en de Mienskip. Als gemeente moeten we juist in tijden van crisis en grote vraagstukken waar mogelijk een actieve rol pakken en aanjagen. Daarom moeten we onze ontwikkelkracht vergroten en investeren daar ook in.

Hierbij hoort ook dat we ons meer bewegen en aansluiten bij in noordelijke, landelijke en Europese netwerken. Zo zijn we recent aangesloten bij SNN. Dit doen we om onze positie te versterken, slagvaardiger te kunnen werken aan gezamenlijke opgaven en beter aan te sluiten op subsidiemogelijkheden. Onze organisatie gaan we ook beter inrichten om actief in deze netwerken te kunnen participeren en ook zo ook meerwaarde te leveren. We kijken vanuit deze brede doelen integraal naar de grote vraagstukken. En bij de aanpak hoe we daar, vanuit onze eigen kracht zoveel mogelijk aan kunnen bijdragen.

Een ontwikkelfonds met slagkracht en wendbaarheid

We staan de komende jaren met elkaar dus voor grote uitdagingen. Deze uitdagingen vragen om investeringen maar ook om focus, een integrale en innovatieve aanpak en bovenal ontwikkelkracht. We kunnen niet alles en zullen keuzes moeten maken waarbij we vooral naar de impact kijken die we vanuit onze rol kunnen hebben.

Er is op dit moment ruimte om te investeren in de toekomst en die ruimte benutten we ook. Dat doen we via het Ontwikkelfonds. Het Ontwikkelfonds is een belangrijk instrument waarmee we onze ambities financieren. Met dit fonds kunnen we flexibel inspelen op kansen die zich voordoen. We kunnen nu immers nog niet voorspellen hoe de economie en de sociale omstandigheden, die sterk afhankelijk zijn van de geopolitieke situatie, zich ontwikkelen. Daarom willen we ook graag wendbaar zijn in de manier waarop we inspelen op meer acute vraagstukken. Die wendbaarheid en het snel kunnen reageren willen we meer in onze organisatie inbouwen maar zeker ook in onze begroting.

Vanuit het Ontwikkelfonds willen we vooral projecten stimuleren die bijdragen aan de SDG's en aan onze eigen ambities en die we met een bijdrage vanuit het fonds een kwaliteitsimpuls kunnen geven. Daarbij willen we ervoor zorgen dat ook andere partijen samen met ons aan het project bijdragen. Zo maken we van onze eigen euro, meer euro's. We hanteren het afwegingskader, zoals we dat in de begroting 2022 hebben beschreven. Om financiering uit het Ontwikkelfonds te krijgen moet een project:

- Bijdragen aan de SDG's
- Bijdragen aan onze eigen ambities
- Een multiplier (externe financiering) realiseren
- Waar mogelijk gekoppeld zijn aan andere activiteiten in een gebied.

Grote kansen hiervoor zien we bijvoorbeeld in de ontwikkeling van de IJsselmeerkust. Samen met onze partners en de inwoners bepalen we hier welke projecten we in de komende jaren willen realiseren. Hiervoor hebben we een bijdrage uit het Ontwikkelfonds gereserveerd, die aan de raad is/wordt voorgelegd.

De komende periode werken we volop aan de ontwikkeling van projecten waarmee we invulling gaan geven aan onze ambities voor vitale kernen, vitaal platteland en vitale inwoners (positieve gezondheid). We leggen de raad hiervoor in het eerste kwartaal 2023 een voorstel voor en nemen daarin mee hoe we als college - samen met de raad - het fonds de komende jaren wendbaar en krachtig in kunnen zetten.

1.2 Financieel beeld van de Programmabegroting 2023

Inleiding

In deze paragraaf beschrijven we de aanpassingen die leiden tot de Programmabegroting 2023.

- We beginnen met de stand zoals weergegeven in de Programmabegroting 2022. Door raadsbesluiten is deze beginstand nog aangepast.
- Daarna geven we op programmaniveau een overzicht van de verschillende aanpassingen die leiden tot de Programmabegroting 2023.
- Tot slot laten we zien wat het effect is op de algemene reserve.

Geactualiseerde beginstand voor de Programmabegroting 2023

De basis voor de Programmabegroting 2023 is de eindstand van de Programmabegroting 2022. Dit is de stand van de tabel die in de Programmabegroting 2022 is opgenomen in paragraaf 2.2 op pagina 17. Hier zijn nog aanpassingen op gekomen, als gevolg van besluitvorming over het amendement Kinderarmoede en de Decembercirculaire 2021.

Bij de aanpassingen maken we onderscheid in aanpassingen met structurele effecten en in aanpassingen met incidentele effecten. Dit leidt tot onderstaande beginposities.

Financieel overzicht op hoofdlijnen (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Eindpositie structureel volgens Programmabegroting 2022	764	629	315	802
Aanpassing: Amendement Kinderarmoede	-100	-100	-100	-100
Aanpassing: Decembercirculaire 2021	-85	-88	-84	-55
Beginpositie structureel 2023	578	441	131	647
Eindpositie incidenteel volgens Programmabegroting 2022	-1.296	-1.906	-1.393	-888
Beginpositie incidenteel 2023	-1.296	-1.906	-1.393	-888
Begroot jaarsaldo (in samenhang)	-717	-1.465	-1.262	-241
Onttrekking/toevoeging aan de algemene reserve	717	1.465	1.262	241
Totaal	0	0	0	0

Nieuw in deze tabel is de jaarschijf 2026. Ten opzichte van 2025 is deze jaarschijf circa € 1,0 miljoen voordeliger. Dit komt door:

- Lagere budget voor jeugdzorg (als gevolg van minder rijksmiddelen): € 1,5 miljoen
- Lagere budget voor WSW (als gevolg van lagere algemene uitkering): € 0,5 miljoen
- Het wegvallen van tijdelijke budget voor Overdracht Stedelijk Water: € 0,3 miljoen
- Het wegvallen van tijdelijke budget voor Archieven op orde: € 0,2 miljoen
- Hogere kapitaallasten: -/- € 0,6 miljoen
- Bedrag voor doordecentralisatie VO weer terug in begroting: -/- € 0,5 miljoen
- Lagere algemene uitkering: -/- € 0,4 miljoen

Overzicht voorgestelde aanpassingen in de Programmabegroting 2023

Onderstaande tabel geeft per programma (Sociaal, Ruimte, Bestuur) en de Overzichten aan wat de voorgestelde aanpassingen in de begroting zijn. In hoofdstuk 2.2 (Programmaplan) worden deze aanpassingen nader toegelicht per programma.

Ook in onderstaande tabel zijn de aanpassingen uitgesplitst in structureel en incidenteel.

Voorgestelde aanpassingen in de Programmabegroting 2023 (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
<u>Structureel</u>				
Startpositie structureel	578	441	131	647
Mutaties Programma Sociaal	-7.608	-6.938	-4.158	-3.502
Mutaties Programma Ruimte	-5.027	-3.562	-3.377	-2.877
Mutaties Programma Bestuur	-6.624	-6.624	-6.537	-6.351
Mutaties Overzichten	18.841	24.859	26.630	7.943
Eindpositie structureel	161	8.176	12.689	-4.140
<u>Incidenteel</u>				
Startpositie incidenteel	-1.296	-1.906	-1.393	-888
Mutaties Programma Sociaal	-3.238	0	0	0
Mutaties Programma Ruimte	-6.700	0	0	0
Mutaties Programma Bestuur	-1.500	0	0	0
Mutaties Overzichten	0	0	0	0
Eindpositie incidenteel	-12.734	-1.906	-1.393	-888
Begroot jaarsaldo (in samenhang)	-12.573	6.269	11.296	-5.028
Onttrekking/toevoeging aan de algemene reserve	12.573	-6.269	-11.296	5.028
Totaal	0	0	0	0

Voorgaande tabel geeft aan dat er in de jaarschijven 2023, 2024 en 2025 een structureel overschot is begroot. In 2026 is sprake van een structureel tekort. Incidenteel zijn er tekorten in de jaren 2023 tot en met 2026.

De verschillende jaarsaldi verrekenen we met de algemene reserve. In de volgende paragraaf laten we zien welke invloed dit heeft op de stand van onze algemene reserve.

Ontwikkeling van de algemene reserve

In 2022 starten we met een stand van € 15,5 miljoen. Door verschillende mutaties stijgt de stand van de algemene reserve naar verwachting naar € 22,7 miljoen per einde 2022. In latere jaren schommelt de stand naar een stand van € 22,7 miljoen in 2026. Dat is € 14,4 miljoen boven het vastgestelde niveau van het weerstandsvermogen.

Ontwikkeling Algemene reserve (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	Datum Raad
1. Stand per 31/12/2021 volgens JR 2021	15.469	22.693	10.120	16.389	27.686	
<u>Reeds genomen raadsbesluiten</u>						
2. Af: Bestemmingsreserve ontmoetingsplaatsen	-500					11-11-2021
3. Af: Begroot resultaat 2022 volgens PB2022	-2.202					11-11-2021
4. Bij: Restant coronacompensatie 2020	1.064					03-02-2022
5. Af: Regeling coronacompensatie 2022	-1.000					03-02-2022
6. Af: Aanjaagsubsidie Sneekweek	-125					03-02-2022
7. Bij: Decembercirculaire 2021	80					03-03-2022
8. Af: Tijdelijke maatregelen N7	-375					03-03-2022
9. Bij: Werkelijk resultaat 2021	11.721					07-07-2022
10. Af: Voorgestelde resultaatbestemmingen 2021	-4.772					07-07-2022
11. Af: Uitvoeren motie Simmer yn Súdwest	-50					14-07-2022
12. Af: Beweegtoestellen Simon Havingaschool	-28					14-07-2022
13. Af: Aankoop perceel Ferwoude	-100					07-07-2022
14. Af: Motie Nationaal Modelspoor Museum	-135					29-09-2022
15. Bij: Resultaat Berap april, mei, juni 2022	142					29-09-2022
Nieuwe Stand	19.190					
<u>Nog verwacht</u>						
16. Af: Voorstel Verduurzaming Dorpshuizen e.d.	-200					inv.agenda 2023
17. Bij: Nota reserves en voorzieningen	500					
18. Bij: Resultaat Berap juli, augustus 2022	5.464					17-11-2022
19. Af: Wethoudersuitkeringen	-251					berap so
20. Af: Structurele gevolgen Jaarrekening 2021	-1.059					berap so
21. Af: Temperen ombuigingen	-951					berap so
22. Verwacht resultaat 2021-2024 structureel		161	8.176	12.689	-4.140	zie hiervoor
23. Verwacht resultaat 2021-2024 incidenteel		-12.734	-1.906	-1.393	-888	zie hiervoor
Verwachte stand per 31/12	22.693	10.120	16.389	27.686	22.658	
> Niveau weerstandsvermogen	8.300	8.300	8.300	8.300	8.300	
Vrij besteedbaar	14.393	1.820	8.089	19.386	14.358	

Toelichting

In de laatste kolom is aangegeven wanneer besluitvorming in de gemeenteraad heeft plaatsgevonden/zal plaatsvinden. Hierna lichten we de diverse posten kort toe.

- 1: Stand per 31/12/2021 is de stand volgens de Jaarrekening 2022, pagina 86.
 2 t/m 15: Dit zijn mutaties die al door de raad akkoord zijn bevonden. In de laatste kolom staat de datum van het raadsbesluit.
 16: Dit is een nog resterend post vanuit de investeringsagenda. Er wordt nu gewerkt aan een opgave waarin onder andere de nieuwe subsidieregeling groot onderhoud (per 2023) en verduurzaming van ontmoetingsplaatsen samenkomen.

- 17: Betreft uitkomsten van de Nota reserves en voorzieningen. Verwacht: in 2023.
18: Betreft het resultaat van de Bestuursrapportage juli, augustus 2022.
19 t/m 21: Deze voorstellen zitten in deze Programmabegroting vanaf het jaar 2023 e.v., maar ze gelden ook voor 2022. Ze komen in de Bestuursrapportage september, oktober 2022.
22: Dit betreft het verwachte structurele resultaat volgens paragraaf 1.2 van deze begroting.
23: Dit betreft het verwachte incidentele resultaat volgens paragraaf 1.2 van deze begroting.

Niveau weerstandsvermogen

Het niveau weerstandsvermogen is door de raad vastgesteld op € 8,3 miljoen. In de paragraaf Weerstandsvermogen van deze begroting is de benodigde weerstandscapaciteit opnieuw berekend. Er zijn enkele mutaties in de risico's. Daarmee rekening houdende is de benodigde weerstandscapaciteit nu berekend op € 6,2 miljoen. Dit is lager dan het vastgestelde niveau. Ook vorig jaar lag het vastgestelde niveau van het weerstandsvermogen al ruim boven de berekende benodigde weerstandscapaciteit.

2 Beleidsbegroting

2.1 Vooraf

In het hoofdstuk Beleidsbegroting gaan we in op de volgende onderdelen:

- Programmaplan
- Paragrafen

2.2 Programmaplan

In het Programmaplan gaan we in op de volgende onderdelen:

- Programma Sociaal
- Programma Ruimte
- Programma Bestuur
- Overzichten
- Mutaties reserves

Opbouw van dit hoofdstuk

De begroting heeft drie programma's (Sociaal, Ruimte en Bestuur). De programma's bestaan uit hoofdtakvelden. In de navolgende hoofdstukken geven we per hoofdtakveld aan wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen. In de Bestuursrapportages van 2023 en in de Jaarrekening 2023 zullen we hierover rapporteren.

We geven per programma en per taakveld aan wat alles mag kosten. Een groot aantal taken, opgaven en werkzaamheden zijn jaarlijks terugkerend. Deze vormen financieel verreweg het grootste deel van de begroting. Ze worden echter niet specifiek in deze begroting genoemd. We volstaan per programma met een overzicht van de taakvelden.

Tot slot geven we een overzicht van de concrete aanpassingen per programma.

Naast de programma's zijn er de Overzichten (met name algemene dekkingsmiddelen en overhead). Ook voor de overzichten geven we waar van toepassing bovenstaande zaken aan.

Presentatie structureel begrotingssaldo

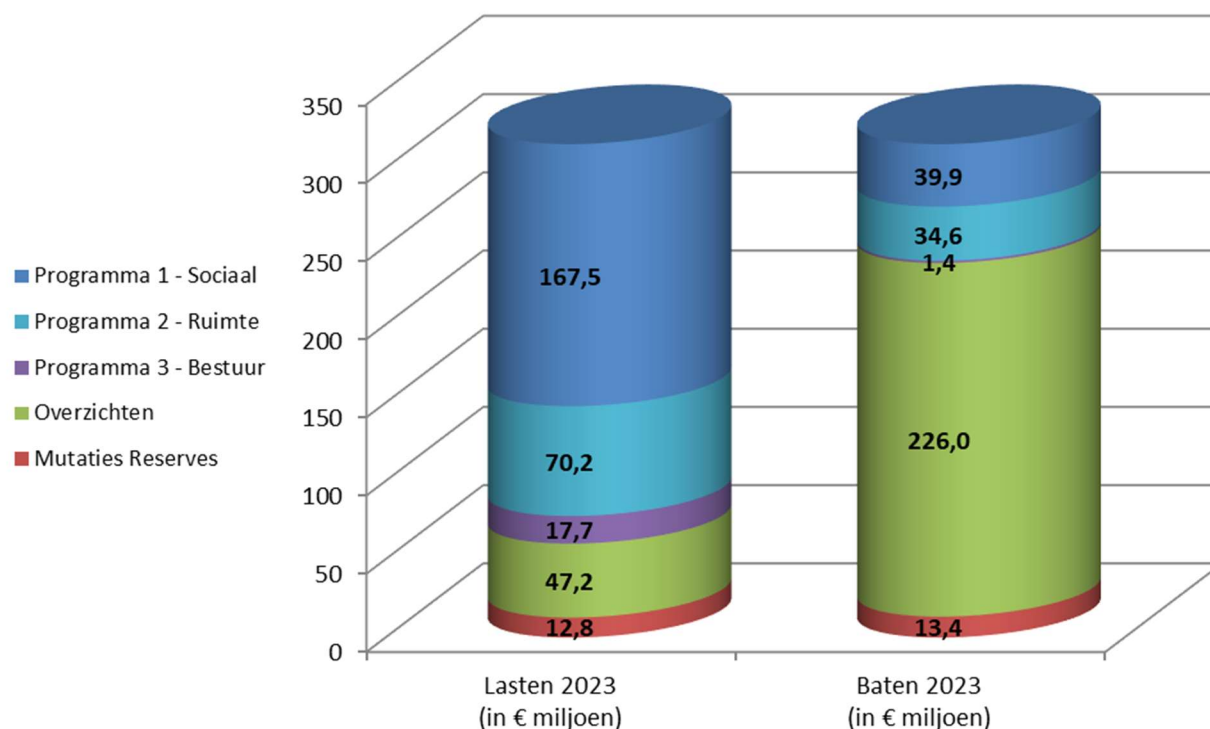
Vooruitlopend op de verdere toelichting op de diverse onderdelen geven we hier een overzicht van het structurele begrotingssaldo van de programmabegroting en de meerjarenraming.

Presentatie van het structurele begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Saldo baten en lasten	-587	7.662	12.079	-4.750
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-11.986	-1.392	-783	-278
Begrotingssaldo	-12.573	6.269	11.296	-5.028
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	-12.734	-1.906	-1.393	-888
Structureel begrotingssaldo	161	8.176	12.689	-4.140

De jaarschijf 2023 kunnen we als volgt specificeren:

Overzicht baten en lasten 2023 (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
Programma 1 - Sociaal	167.544	39.946	-127.599
Programma 2 - Ruimte	70.157	34.596	-35.561
Programma 3 - Bestuur	17.660	1.431	-16.230
Totaal van de programma's	255.361	75.973	-179.389
Algemene dekkingsmiddelen	2.044	224.878	222.834
Overhead	43.932	1.169	-42.763
Heffing VPB	30	0	-30
Bedrag onvoorzien	1.239	0	-1.239
Saldo van baten en lasten	302.607	302.020	-587
Mutatie reserves Programma 1	2.918	427	-2.491
Mutatie reserves Programma 2	7.035	380	-6.655
Mutatie reserves Programma 3	2.653	0	-2.653
Mutatie reserves Overzichten	205	18	-187
Geraamd resultaat	315.418	302.844	-12.573
Waarvan:			
Incidentele baten en lasten	13.149	415	-12.734
Structureel begrotingssaldo			161

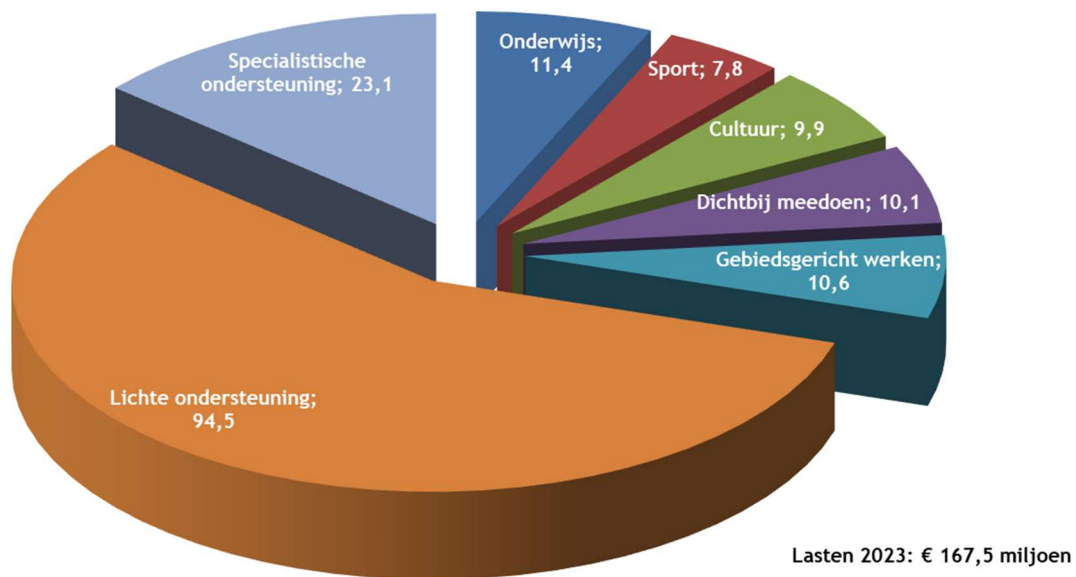
In een grafiek ziet het er als volgt uit:

Het begrotingstotaal is € 315,4 miljoen.

2.2.1 Programma 1: Sociaal

1. Hoofdtakvelden

Dit programma bestaat uit 7 hoofdtakvelden. Per hoofdtakveld geven we hieronder aan wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen. Vervolgens volgt een totaaloverzicht met alle baten en lasten van dit programma. Daarna benoemen we gedetailleerd de aanpassingen op dit programma die in deze programmabegroting worden voorgesteld.

1.1 Hoofdtakveld Onderwijs

Wat willen we bereiken?

We willen dat alle kinderen gelijke kansen krijgen en hun talenten kunnen ontwikkelen. Scholen en peuteropvang zijn een belangrijke plek voor de talentontwikkeling, het bieden van gelijke kansen en de opleiding van toekomstige generaties. Ze zijn een belangrijke samenwerkingspartner bij signaleren, ondersteunen, ontwikkelen en ontmoeten. We willen dat het onderwijs plaatsvindt in duurzame, inspirerende en functionele gebouwen, die een goed binnenklimaat hebben en voor alle partijen binnen de beschikbare middelen te exploiteren zijn.

Wat gaan we daar voor doen?

- **Opstellen IHP**
We stellen samen met de schoolbesturen een nieuw toekomstbestendig Integraal Huisvestingsplan (IHP) onderwijs op voor het primair, voortgezet en speciaal onderwijs. We onderzoeken daarbij of en met welke andere voorzieningen samengewerkt kan worden en of die een plek in of bij het schoolgebouw kunnen krijgen.
- **Integrale Kindaanpak**
Om kinderen gelijke kansen te bieden is het belangrijk dat opvang, onderwijs, zorg, sport en cultuur voor kinderen goed op elkaar aansluiten. Samen met de partners werken we aan een Integrale Kindaanpak. We gaan het aantal startende IKA's uitbreiden en de bestaande IKA's doorontwikkelen. We implementeren de nieuwe IKA-regeling en intensiveren de inzet van schoolmaatschappelijk werkers.

- *Opstellen en uitvoeren Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026*
We evalueren het onderwijsachterstandenbeleid 2018-2022. En we stellen een nieuw beleidsplan Onderwijsachterstandenbestrijding 2023-2026 op samen met onze samenwerkingspartners om de kinderen een goede start te geven voor een ononderbroken schoolloopbaan.

1.2 Hoofdtakveld Sport

Wat willen we bereiken?

Sport en bewegen zijn sociale verbinders. Het draagt bij aan gezonde, weerbare en gelukkige inwoners. Door sport en bewegen ontmoeten mensen elkaar. Sport wordt steeds meer als middel ingezet bij het bevorderen van gezondheid, het terugdringen van sociale gezondheidsverschillen en het verminderen van de zorgvraag. Meedoen in de maatschappij is een belangrijk uitgangspunt. Iedereen in beweging, bij een vereniging of in eigen leefomgeving. We zetten in op toekomstbestendige en duurzame accommodaties en verenigingen. We hebben meer aandacht voor kwetsbare inwoners, ook in aandachtswijken. We zetten in op het verbeteren van een gezonde leefstijl en een betekenisvol, plezierig leven. Een inclusieve sportsamenleving draagt bij aan gelijke kansen voor iedereen.

We zijn trots op het feit dat onze gemeente zo rijk is aan sport, in al zijn vormen en facetten. Súdwest-Fryslân kent van oudsher veel verenigingen. De kracht van de kleine verenigingen en vrijwilligersorganisaties kenmerkt onze gemeente en draagt bij aan de leefbaarheid in de kernen. We zetten in op een toekomstbestendige sportsector, met toegankelijke accommodaties en sportieve evenementen.

Wat gaan we daar voor doen?

- *Ontwikkelen nieuw sportbeleid*
Wij ontwikkelen een sportbeleid (2023-2026) samen met inwoners, verenigingen en instellingen. Belangrijke speerpunten zijn: iedereen doet mee, bevorderen gezonde leefstijl, vitale verenigingen, duurzame accommodaties en een uitnodigende openbare ruimte om te gaan bewegen.
- *Sporthart Bolsward*
In de uitwerking van de gebiedsvisie ‘Het Groene Hart van Bolsward’ leggen we de prioriteit bij het uitwerken van huisvesting buitensportaccommodaties en het zwembad. De samenwerkingspartners maken een breed gedragen, haalbaar plan. Op basis daarvan wordt overgegaan tot ontwerp en realisatie.

1.3 Hoofdtakveld Cultuur

Wat willen we bereiken?

Súdwest-Fryslân is rijk aan kunst, cultuur en erfgoed en bruist van de culturele activiteiten. We hebben prachtige professionele instellingen, maar ook de kracht van de kleine verenigingen en vrijwilligersorganisaties. Cultuur brengt plezier en ontspanning en draagt bij aan gelukkige en weerbare inwoners. Cultuur is een belangrijk onderdeel voor de leefbaarheid en sociale cohesie. We zetten cultuur in als middel bij het bevorderen van positieve gezondheid en meedoen. Door deelname aan culturele activiteiten ervaren onze inwoners plezier, leren (nieuwe) vaardigheden en doen mee. Cultuur kan ingezet worden om actuele vraagstukken bespreekbaar te maken. Kunst en cultuur heeft een positieve invloed op hoe inwoners en toeristen genieten in en van onze gemeente en daarmee bevorderen we een positief vestigingsklimaat.

Wat gaan we daar voor doen?

- *Uitvoering museumbeleid*
We voeren het vastgestelde museumbeleid (maart 2022) verder uit. We herijken de subsidieregeling voor musea, zodat deze beter aansluit bij het vastgestelde beleid. We stellen een museumcommissie in om te adviseren over de verdeling van de subsidies.

- *Aansluiten bij Arcadia*
Arcadia keert iedere drie jaar terug met een cultureel programma. In 2025 wil Súdwest-Fryslân een actieve bijdrage gaan leveren aan Arcadia met een (grotere) culturele manifestatie, passend bij ons DNA en actuele thema's die spelen. We gaan dit in samenwerking met Arcadia en onze lokale culturele instellingen en toerismesector verder concretiseren en uitwerken. In 2023 starten we met de voorbereidingen.
- *Toekomstbestendige exploitatie De Tiid*
Nu De Tiid operationeel is, verschuift de aandacht naar de exploitatiefase. De concept-exploitatiebegroting van de Tiid geeft aanleiding om samen met de Stichting HCW onderzoek te doen naar een meer toekomstbestendig beeld.
- *Ontwikkeling nieuw cultuurbeleid 2023-2026*
We ontwikkelen nieuw cultuurbeleid met specifieke focus op vitale en toekomstbestendige verenigingen, toegankelijkheid van cultuurvoorzieningen en blijvende inzet op cultuurparticipatie en -educatie.

1.4 Hoofdtakveld Dichtbij meedoen

Wat willen we bereiken?

We willen een gemeente zijn waar kinderen gezond opgroeien, jongeren gezond leven en ouderen lang(er) vitaal blijven. We willen een sterke sociale basis in de wijken en dorpen waarbij iedereen echt mee kan doen aan laagdrempelige activiteiten en elkaar kan ontmoeten. We willen voorkomen dat mensen door schulden of armoede niet mee kunnen doen. We streven naar een gezonde fysieke en sociale leefomgeving, het verkleinen van gezondheidsachterstanden en sociaal-economische verschillen, we handelen daarbij vanuit het model van positieve gezondheid. Bij positieve gezondheid gaan we er van uit dat gezondheid meer is dan niet-ziek zijn, het gaat om een betekenisvol, plezierig leven en meedoen in de maatschappij.

Wat gaan we daar voor doen?

- *Versterken sociale basis*
We werken op uiteenlopende manieren aan het versterken van de sociale basis voor jong en oud. Door middel van uitvoeren en doorontwikkelen Kansrijke Start, Cool Súdwest en Ouders Blijven werken we gericht aan versterken sociale basis voor jongeren en hun ouders. Voor een sterke sociale basis zijn vrijwilligers en mantelzorgers belangrijk. We verhogen de mantelzorgwaardering, we versterken Stipepunten en promoten dit. Door middel van projecten, zoals Gezond Ouder Worden en Welzijn op Recept worden gerichte interventies voor ouderen ingezet. Cultuur en sport worden gestimuleerd om hun activiteiten toegankelijk te maken, ook voor mensen met dementie. We bieden professionele ondersteuning bij wijk-/dorpsactiviteiten als de beperkingen van de inwoner(s) zodanig zijn dat dit niet zonder deze begeleiding kan.
- *Uitvoeren beleid toekomstbestendige ontmoetingsruimten*
Onze ontmoetingsruimten zijn een belangrijke plek waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en laagdrempelige- en preventie activiteiten plaatsvinden. Daarom gaan we op diverse onderdelen aan de slag met het investeren in de ontmoetingsruimten. We gaan investeren in toekomstbestendige ontmoetingsruimten door een inhaalslag op groot onderhoud en verduurzaming. We zetten in op meervoudig gebruik van de ruimten van de ontmoetingsruimten. We ondersteunen de vrijwillige besturen van de ontmoetingsruimten bij exploitatie en verduurzaming en hebben daarbij extra aandacht voor besturen in aandachtswijken.

1.5 Hoofdtakveld Gebiedsgericht werken

Wat willen we bereiken?

Als gemeente hebben we de wettelijke taak om inwoners die het nodig hebben zorg en ondersteuning te bieden in elke fase van hun leven. We doen dit op basis van onze visie Veerkracht in het Sociaal Domein. De integrale werkwijze, het versterken van draagkracht van inwoners en het kunnen bieden van maatwerk zijn essentiële elementen in onze visie. Voor inwoners die hulp nodig hebben, zijn de gebiedsteams het eerste aanspreekpunt.

Naast maatwerk op individueel niveau willen we ook gebiedsgericht werken. Dat betekent dat wordt onderzocht wat een dorp, buurt of gebied nodig heeft. We stimuleren innovatie waarbij zelfredzaamheid, het versterken van de sociale basis, meer initiatieven door en voor eigen inwoners, ondersteuning op maat en dichtbij, centraal mogen staan.

Wat gaan we daar voor doen?

- **Gebiedsteams dichtbij**
De inloopsprekuren van de gebiedsteams in een aantal dorpen gaan weer van start, deze waren vanwege Corona gestopt. We onderzoeken of er meer inloopsprekuren nodig zijn. Daarnaast onderzoeken we hoe de Gebiedsteams meer vindplaatsgericht kunnen werken. Dat wil zeggen dat ze aansluiten (zichtbaar en bereikbaar zijn) bij activiteiten of reeds bestaande vindplekken (denk aan scholen, ontmoetingsplaatsen en huisartsen) in dorpen of buurten.
- **Adequaat omgaan met ondersteuningsvragen inwoners**
We streven naar een passende en adequate ondersteuning van onze inwoners. We zien en merken dat het zorglandschap verandert; onder andere door de vergrijzing, meer complexere problematiek en de toenemende mate van verantwoordelijkheid van de gemeente hierin. Inwoners ervaren soms (te) lange wachttijden. In 2023 gaan we de samenhang van visie, de daadwerkelijke impact en onze druk op de uitvoering nader onderzoeken. Op orde krijgen van de basis (formatie en werkprocessen) heeft prioriteit. We monitoren onze wachtlijsten en in 2023 onderzoeken we hoe we de processen kunnen optimaliseren, bijvoorbeeld dat de Centrale Toegang meer dan nu de inwoner direct kan helpen of verwijzen naar een voorliggende voorziening.
- **Ontwikkelen gebiedsgericht aanpak**
We gaan onderzoeken hoe we de kwetsbare groepen beter kunnen ondersteunen bij het versterken van de basisvoorwaarden voor een gezond en vitaal leven. We kijken wat de meest voorkomende problemen zijn in een gebied en ontwikkelen hiervoor een gebiedsgericht aanpak. We hebben hierbij aandacht voor inwoners met beperkte gezondheidsvaardigheden en willen voor hen vanuit de diverse organisaties beschikbaar en toegankelijk zijn. Daarnaast werken we een aan een sterke sociale (collectieve) basis, waar inwoners steun ervaren en om hulp kunnen vragen. We doen dit samen met ons gebiedsteam, inwoners en onze partners.
- **Intensiveren aanpak Zorg en Veiligheid**
We intensiveren de samenwerking op het snijvlak van het sociaal domein en zorg en veiligheid, voor jong en oud. We ontwikkelen een gezamenlijke aanpak van Gebiedsteams, Openbare Orde en Veiligheid en de Fact+ teams, samen met onze partners zoals politie, woningcorporaties, sociaal collectief en zorgpartijen. We onderzoeken hoe we beter kunnen signaleren en welke preventieve interventies passend kunnen zijn om escalatie van problematiek te voorkomen.

1.6 Hoofdtakvelden Lichte en Specialistische ondersteuning

Wat willen we bereiken?

De Brede Welvaart in Súdwest-Fryslân is hoog. Ruim 85% van onze inwoners redt zich uitstekend of krijgt ondersteuning van naasten, vrijwilligers of organisaties in het voorliggend veld. Als het nodig is bieden we de inwoner lichte of specialistische ondersteuning of hulp vanuit Participatiewet, Jeugdwet, Wmo en schulddienstverlening. Zodat inwoners (zo lang mogelijk) kunnen meedoen aan het gewone dagelijkse leven in hun eigen vertrouwde buurt, jeugdigen veilig opgroeien en er geen stagnatie in de ontwikkeling ontstaat, werkzoekenden worden toegeleid naar werk of een zinvolle dagbesteding en wordt voorkomen dat mensen door armoede en schulden vastlopen of niet mee kunnen doen. We willen dat de hulp en ondersteuning kwalitatief goed is en financieel beheersbaar.

Wat gaan we daar voor doen?

- **Ontwikkelen collectieve onderwijs-zorg-arrangementen**
Sommige kinderen en/of jongeren hebben naast ondersteuning in het onderwijs ook jeugdhulp en/of zorg nodig om naar school te kunnen gaan. In een onderwijs-zorgarrangement bieden onderwijs en jeugdhulp deze ondersteuning op maat. De kinderen en/of jongeren krijgen in een

kleine groep een gecombineerde aanpak van onderwijs en jeugdhulp. De uitvoering van deze onderwijs-zorgarrangementen vindt bij voorkeur plaats op school. Op deze manier willen we voorkomen dat kinderen de school verlaten, een langere tijd nauwelijks of geen onderwijs krijgen en/of in meer intensieve zorgtrajecten terecht komen.

- *Ontwikkelen en organiseren lichte ondersteuning Jeugd*
In 2023 treedt de nieuwe inkoop Jeugd van Sociaal Domein Fryslân in werking voor de specialistische ondersteuning. Vanaf dat moment is de gemeente verantwoordelijk om de lichte ondersteuning te organiseren. We onderzoeken hoe we dat gaan doen en organiseren het vervolgens.
- *Maatwerk ondersteuning inwoner*
We willen de behoefte van de inwoner aan ondersteuning centraal stellen, dat vraagt om individueel maatwerk. Daarvoor is het nodig dat de ondersteuning geboden door de zorgaanbieder aansluit bij de mogelijkheden die de naaste omgeving biedt. De mogelijkheden van de naaste omgeving bestaan uit het netwerk van de inwoner (familie, vrienden, burens etc.) en uit de activiteiten die in zijn buurt worden georganiseerd. We vragen daarom van de zorgaanbieder de professionele ondersteuning te bieden in combinatie met de mensen en activiteiten in de directe omgeving. Dit vraagt van de zorgaanbieder dat zij in verbinding staan met de inwoner, zijn netwerk en partijen als Stichting Sociaal Collectief, maatschappelijke organisaties, verenigingen, dorpshuizen etc. Op die manier kan de inwoner zoveel mogelijk zijn eigen regie houden op wat hij belangrijk vindt en wordt zijn netwerk groter.
- *Verhogen bereik minimaregelingen*
Vanuit het nieuwe armoede en schuldenbeleid werken we aan het verhogen van het bereik van de bestaande minimaregelingen en het vereenvoudigen van de aanvragen. Hiervoor wordt een communicatieaanpak opgesteld. We monitoren de impact op onze uitgaven. Als onze aanpak erg succesvol is en we het bereik van de minimaregeling aanzienlijk verhogen, dan is het huidige budget voor de minimaregelingen onvoldoende. We zullen dat zoals gebruikelijk melden in de bestuursrapportages.
- *Gecombineerde aanpak van armoedebestrijding en energietransitie*
We pakken deze beide onderwerpen gezamenlijk op middels een langjarig integraal traject. Om dit te bereiken zetten we voor 2023 in op de doorontwikkeling van de vroegsignalering (van vaste lasten schulden), het opschalen van de energiecoaches, het verbeteren van de communicatie over energielasten en energiebesparende maatregelen, en het opzetten van een “fiksplech” om bewoners te helpen met het uitvoeren van eenvoudige maatregelen die helpen om energie te besparen.
- *Doorontwikkeling participatie en Werkleerbedrijf Fryslân-West*
Voor inwoners die zijn aangewezen op een beschutte werkomgeving wordt samengewerkt met SW-bedrijf Empatec. Empatec heeft samen met de gemeenten een businesscase opgesteld die erop gericht is het bedrijf de komende jaren te transformeren tot werkleerbedrijf. Daartoe is in 2022 een brede verkenning uitgevoerd waarin de thema's worden verdiept en besluitvorming wordt voorbereid. We implementeren in 2023 de businesscase, als onderdeel van de brede discussie over participatie en meedoen in Súdwest-Fryslân.

2. Wat mag het kosten?

Saldo programma in meerjarenperspectief (bedragen x € 1.000)	Rekening 2021	Begroot 2022 na Wijziging	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Onderwijs	7.655	9.414	8.669	8.739	8.776	9.303
Sport	5.742	6.302	6.091	5.925	5.907	5.872
Cultuur	8.276	9.751	8.950	8.895	8.877	8.787
Dichtbij meedoen	8.978	11.237	9.930	9.575	9.530	9.527
Gebiedsgericht werken	7.945	10.868	10.605	12.211	13.244	11.237
Lichte ondersteuning	39.667	42.886	60.494	56.941	53.436	53.400
Specialistische ondersteuning	39.629	45.176	22.859	22.394	21.690	21.118
Totaal saldo baten en lasten	117.893	135.634	127.599	124.681	121.461	119.245

Begroot 2023 per taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
<u>Onderwijs</u>	11.427	2.758	8.669
Openbaar basisonderwijs	137	0	137
Onderwijshuisvesting	6.005	670	5.335
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	5.284	2.088	3.197
<u>Sport</u>	7.786	1.695	6.091
Sportbeleid en activering	1.352	351	1.001
Sportaccommodaties	6.434	1.344	5.090
<u>Cultuur</u>	9.911	961	8.950
Cultuurpresentatie, -productie en -particip.	6.665	961	5.704
Musea	924	0	924
Media	2.322	0	2.322
<u>Dichtbij meedoen</u>	10.095	165	9.930
Samenkracht en burgerparticipatie	5.132	165	4.967
Volksgezondheid	4.963	0	4.963
<u>Gebiedsgericht werken</u>	10.645	40	10.605
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	10.645	40	10.605
<u>Lichte ondersteuning</u>	94.541	34.047	60.494
Inkomensregelingen	42.413	33.338	9.075
Arbeidsparticipatie	2.459	3	2.456
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	6.347	625	5.722
Hulp bij het huishouden (WMO)	9.410	0	9.410
Begeleiding (WMO)	11.843	0	11.843
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	305	0	305
Jeugdhulp begeleiding	20.158	81	20.077
Pleegzorg	1.605	0	1.605
<u>Specialistische ondersteuning</u>	23.139	280	22.859
WSW en beschut werk	16.504	0	16.504
Dagbesteding (WMO)	33	0	33
Beschermd wonen (WMO)	-68	0	-68
Maatschappelijke- en vrouwenopvang	0	280	-280
Jeugdhulp dagbesteding	200	0	200
Jeugdhulp zonder verblijf overig	1.081	0	1.081
Jeugdhulp met verblijf overig	1.300	0	1.300
Gezinsgericht	1.350	0	1.350
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	640	0	640
Jeugdbescherming	1.699	0	1.699
Jeugdreclassering	400	0	400
Totaal saldo baten en lasten	167.544	39.946	127.599

3. Aanpassingen programma Sociaal

In dit programma hebben we diverse aanpassingen verwerkt. Hieronder geven we ze weer in een overzicht. Daarna geven we een toelichting op de verschillende posten.

De volgende aanpassingen komen aan bod:

- Structurele gevolgen uit de Jaarrekening.
- Taakmutaties uit circulaires.
- Temperen ombuigingen.
- Nieuwe voorstellen.

Vanwege de leesbaarheid worden sommige aanpassingen in het programma toegelicht waar ze thematisch het beste passen, terwijl ze soms (ook) betrekking hebben op andere programma's. Bijvoorbeeld de loonsomontwikkeling. Deze wordt in de tekst alleen toegelicht in Programma Bestuur, maar cijfermatig heeft dit ook betrekking op de programma's Sociaal en Ruimte en op de Overzichten.

Nadelen zijn steeds met een minteken (-) aangegeven en voordelen met een plusteken (+). De vetgedrukte subtotalen komen steeds terug in het totaaloverzicht van paragraaf 1.2.

Aanpassingen programma Sociaal (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Structureel				
<i>Structurele gevolgen uit Jaarrekening</i>				
1. Toename scootmobielen, etc.	-131	-81	-31	-31
2. Hoger gebruik Bloemkampbus	-30	-30	-30	-30
3. Toenemende vraag trapliften	-79	-79	-79	-79
<i>Subtotaal</i>	-240	-190	-140	-140
<i>Taakmutaties uit circulaires</i>				
4. Valpreventie bij ouderen	56	90	90	90
5. Inburgering: leerbaarheidstoets	-21	-21	-21	-21
6. Voogdij 18+ loon- en prijsstijgingen	-141	-141	-141	-141
7. Eigen bijdrage huishoudelijke hulp	0	0	480	480
8. Jeugdzorg	-1.905	-38	-35	-24
9. WSW loon en prijscompensatie	-582	-550	-545	-493
10. Participatie overig	-19	-19	-19	-19
<i>Subtotaal</i>	-2.612	-679	-191	-128
<i>Temperen Ombuigingen</i>				
11. P1-01 (1): Instroom maatwerk lager	-200	-200	-200	-200
12. P1-01 (2): Prestatie afspraak GT's	-400	-400	-400	-400
13. P1-01 (6): Transformatie dagbesteding naar regulier werk	-150	-150	-150	-150
14. P1-01 (7): Bewindvoering	-50	-50	-50	-50
15. P1-02: Uitkering binnen BUIG middelen	-700	-700	-700	-700
<i>Subtotaal</i>	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500

<i>Nieuwe voorstellen</i>				
16. Indexatie onderwijshuisvesting	-40	-47	-53	-59
17. Gymzaal Simon Havingaschool	-27	-27	-27	-27
18. Demarcatie CKS	-125	-125	-125	-125
19. Indexatie subsidiebedragen 2023	-380	-380	-380	-380
20. Aansluiting Arcadia	-75	-75	-75	0
21. Begroting GR Sociaal Domein Fryslân (SDF)	-120	-120	-120	-120
22. Aanbesteding Wmo vervoer	-160	-160	-160	-160
23. Indexatie sociaal domein	-1.328	-1.328	-1.328	-1.328
24. Extra 25% Rijksmiddelen t.b.v. Jeugdzorg	0	-1.807	-1.659	-1.134
25. Verlaging kosten Jeugdzorg (verantwoordelijkheid Rijk)	0	500	2.600	2.600
26. Lagere Gemeentelijke Bijdrage per SE Empatec	330	578	931	1.412
27. Reservering i.v.m. doorontwikkeling Participatie en meedoen	-330	-578	-931	-1.412
28. Coalitieakkoord, Sociaal	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
<i>Subtotaal</i>	<i>-3.256</i>	<i>-4.569</i>	<i>-2.327</i>	<i>-1.734</i>
Subtotaal structureel	-7.608	-6.938	-4.158	-3.502
<u>Incidenteel</u>				
<i>Nieuwe voorstellen</i>				
29. Ophoging kernenfonds met bedrag oud papier	-338	0	0	0
30. Koopkrachtfonds	-1.000	0	0	0
31. Coalitieakkoord, Sociaal	-1.900	0	0	0
<i>Subtotaal</i>	<i>-3.238</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Subtotaal incidenteel	-3.238	0	0	0

Toelichting

Structurele gevolgen uit Jaarrekening

Dit betreffen structurele voor- en nadelen die eerder zijn toegelicht in de Jaarrekening 2021. Omdat ze structureel zijn, hebben ze ook effect op latere jaren. De gesignaleerde afwijkingen zijn in 2022 opnieuw beoordeeld. Dit heeft in enkele gevallen geleid tot andere inschattingen van het benodigde deel van het budget dat moet worden aangevuld. Enkele punten die in de Jaarrekening 2021 bij Programma Sociaal zijn genoemd (hogere uitgaven pleegzorg ad € 158.000 nadelig, lagere aantallen specialistische hulp ad € 375.000 voordelig en duurdere vormen specialistische hulp ad € 343.000 nadelig), kunnen we met elkaar verrekenen en/of vallen naar inschatting mee. Per saldo is er bij deze punten geen effect op de begroting. De volgende punten geven wel een effect:

1. Toename scootmobielen, etc.

In de Jaarrekening is aangegeven dat er € 231.000 meer is uitgegeven door een toename van uitstaande duofietsen, driewiel fietsen en scootmobielen. De inschatting is dat een deel van de overschrijding niet structureel is. Daarnaast worden door de nieuwe aanbesteding hulpmiddelen (per 1 okt 2022) de nieuwe hulpmiddelen ongeveer € 20 per maand goedkoper. Dit is een ingroeimodel omdat voor de nu nog uitstaande middelen de oude prijzen nog gelden. Ingeschat wordt dat het voordeel kan oplopen van ongeveer € 100.000 in 2023 tot € 200.000 in 2025. Door deze ontwikkeling is er in de komende jaren minder extra budget nodig dan aangegeven in de Jaarrekening.

2. en 3. Bloemkampbus en Trapliften

Voor de punten 2 en 3 heeft de herbeoordeling in 2022 niet tot nieuwe inzichten geleid. Voorgesteld wordt dan ook om de budgetten van deze punten aan te passen met de bedragen zoals aangegeven in de Jaarrekening 2021.

Taakmutaties uit circulaires

Op 1 juni is de Meicirculaire 2022 verschenen. Via de Notitie Meicirculaire 2022 is de raad geïnformeerd over de uitkomsten van deze circulaire (actieve informatie in week 35). De gevolgen voor de jaren 2023 tot en met 2026 nemen we op in deze begroting. Het betreft voor Programma Sociaal de navolgende zaken.

4. Valpreventie bij ouderen

Het kabinet heeft valpreventie, als kostenbesparende preventiemaatregel, in het Coalitieakkoord opgenomen. Valpreventie draagt bij aan gezond ouder worden en leidt tot netto besparingen. Er dient geïnvesteerd te worden in het opschalen van beweegprogramma's, het uitvoeren van de multifactoriële interventie en de organisatie van opsporing en screening. De maatregelen die nodig zijn voor implementatie worden komende periode met alle relevante stakeholders, zo ook de gemeenten, uitgewerkt. Dit leidt vanaf 2023 tot een taakstellende besparing in het gemeentefonds: € 10 miljoen in 2023, oplopend naar € 16,7 miljoen structureel vanaf 2027. Wij worden als gemeente dus geacht structureel vanaf 2024 € 90.000 minder uit te geven aan WMO-zorg. De korting brengen we daarom in mindering op het WMO-budget.

5. Inburgering: leerbaarheidstoets

De omvang van de integratie-uitkering Inburgering 2022 wijzigt als gevolg van de toevoeging van middelen voor de leerbaarheidstoets, conform de afspraken die in oktober 2021 zijn gemaakt met de VNG. De leerbaarheidstoets is onderdeel van de brede intake in de Wet inburgering. De leerbaarheidstoets heeft als doel om inzicht te geven in het niveau van de Nederlandse taal dat een inburgeringsplichtige kan bereiken gedurende de inburgeringstermijn. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de begeleiding bij de afname van de leerbaarheidstoets. Concreet betekent dit dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor het inplannen van de afspraken met de kandidaten voor de afname van de leerbaarheidstoets, het beschikbaar stellen van afnamelocaties en de begeleiding van de afname van de toets. Gemeenten hebben geen rol bij de verwerking of beoordeling van de leerbaarheidstoets.

6. Voogdij 18+ loon- en prijsstijgingen

In 2015 werd het jeugdhulpbudget historisch verdeeld over gemeenten op basis van het zorggebruik van eerdere jaren. Het grootste deel van het jeugdhulpbudget wordt verdeeld over gemeenten op basis van een objectief verdeelmodel. Voor jeugdigen met een voogdijmaatregel of van 18 jaar en ouder wordt het budget niet op basis van een objectief verdeelmodel verdeeld. De verdeling voor Voogdij en 18+ gaat via een integratie uitkering en wordt bepaald op basis van het zorggebruik in eerdere jaren. In 2021 ging het om ongeveer 17% van het jeugdbudget.

Jaarlijks ontvangen we van het Rijk extra budget om de loon- en prijsstijgingen te kunnen dekken. Voor het objectief verdeelde deel van het jeugdbudget ontvangen we de loon- en prijscompensatie binnen de algemene loon- en prijscompensatie van het Rijk. De loon- en prijscompensatie voor het deel Voogdij 18+ ontvangen we apart. Voor ons is dat dit jaar € 141.000.

7. Eigen bijdrage huishoudelijke hulp

In het Coalitieakkoord is opgenomen dat dit kabinet werkt aan een aanpassing van de eigen bijdrage voor de huishoudelijke hulp in de Wmo. De komende periode wordt deze maatregel met cliënten, gemeenten en het Centraal Administratie Kantoor (CAK) uitgewerkt. De maatregel vraagt een wetswijziging en vergt een aanzienlijke implementatietijd waardoor de beoogde datum van inwerkingtreding op 1 januari 2025 is gesteld. De aanpassing dient vanaf 2025 te leiden tot een taakstellende besparing van € 95 miljoen. Dit betekent dat het Rijk er vanuit gaat dat wij vanaf 2025 structureel € 480.000 minder aan Huishoudelijke Hulp zullen uitgegeven. Wij stellen dan ook voor om het budget voor Huishoudelijke Hulp vanaf 2025 structureel met dit bedrag te verlagen. We gaan onderzoeken wat de effecten van deze landelijke korting op onze inwoners zijn.

8. Jeugdzorg

De omvangrijkste taakmutatie in de Meicirculaire 2022 is de compensatie van de tekorten in de jeugdzorg, de definitieve verdeling van € 1.445 miljoen voor het jaar 2023. Het kabinet gaat de komende tijd met gemeenten en andere relevante partijen verder in gesprek over de Hervormingsagenda Jeugd, die moet bestaan uit een combinatie van een set van kostenbesparende maatregelen en een financieel kader waarmee een structureel houdbaarder jeugdstelsel wordt gerealiseerd.

9. WSW loon en prijscompensatie

De omvang van de integratie-uitkering Participatie - WSW wijzigt als gevolg van de toekenning van de loon- en prijsbijstelling 2022. Zoals gebruikelijk geven we dit volledige bedrag een-op-een door aan de gemeenschappelijke regeling van Empatec, ons sociaal werkbedrijf.

10. Participatie overig

Voor de overige nieuwe doelgroepen in het kader van de participatiewet (geen WSW), zoals bijvoorbeeld beschut werken, ontvangen we structureel € 19.000 extra voor loon- en prijscompensatie 2022. Dit werkt ook door in 2023.

Temperen ombuigingen

In de Programmabegroting 2020 zijn forse ombuigingen opgenomen om destijds te komen tot een gezonde meerjarenraming. De noodzaak tot het doorvoeren van ombuigingen was met name gelegen in het kunnen bekostigen van de hoge kosten van de jeugdzorg. De toen opgenomen ombuigingen waren ambitieus. We merken nu dat een aantal ombuigingen niet realistisch zijn. Nadien heeft het Rijk compensatie toegekend voor de kosten die gemeenten maken voor de jeugdzorg, waardoor ook de aanleiding voor de ombuigingen voor een groot deel is weggenomen. De ruimte in de begroting geeft ons de financiële mogelijkheid een deel van de ombuigingen terug te draaien.

De ombuigingen in het Sociaal Domein bedroegen in eerste instantie een bedrag van € 7,3 miljoen per 2023. In eerdere begrotingen is reeds een bedrag van € 1,8 miljoen vervallen. Gerealiseerd is inmiddels een bedrag van € 1,7 miljoen. Dat betekent dat er nog een bedrag van circa € 3,7 miljoen open staat.

Er is kritisch gekeken naar de mogelijkheden om de diverse ombuigingen te realiseren. We schatten in dat een aanvullende € 2,2 miljoen nog gerealiseerd kan worden. Dan blijft over een bedrag van € 1,5 miljoen dat niet gehaald wordt. Ten tijde van de opiniërende avond van 31 augustus gingen we nog uit van ca. € 1,9 miljoen dat niet gehaald zou worden. Door een aanvullende beoordeling van wat realistisch mogelijk is, is dit bedrag alsnog verlaagd naar € 1,5 miljoen.

We stellen voor om deze bezuinigingen te laten vervallen, zie de bedragen in de rode kolom.

Bedragen x € 1.000		Taakstelling	Vervallen	Gerealiseerd	Nog te realiseren	Lastig te realiseren
		2023	2023	2023	2023	2023
Programma 1 Sociaal						
P1-01	Vernieuwen sociaal domein	3.200	950	1.055	395	800
	1. Instream maatwerk lager	200	0	0	0	200
	2. Prestatie afspraak GT's	1.650	400	755	95	400
	3. Inkoop en contracten	400	200	50	150	0
	4. Verblijf jeugddomein inperken	300	150	0	150	0
	5. Versoberen maatwerkvoorzieningen	50	0	50	0	0
	6. Transformatie dagbesteding naar regulier werk	300	150	0	0	150
	7. Bewindvoering	100	50	0	0	50
	8. Peuterspeelzalenbeleid	200	0	200	0	0
P1-02	Uitkering binnen BUIG middelen (excl. Investering)	2.800	300	0	1.800	700
P1-03	Leerlingenvervoer	300	200	50	50	0
P1-04	Subsidie zwembad Bolsward	273	273	0	0	0
P1-05	ESF project	198	0	198	0	0
P1-06	Herstructurering voorliggend veld	133	0	133	0	0
P1-07	Temporiseren PO huisvesting	133	0	133	0	0
P1-08	Afschrijving sportaccommodaties	40	0	40	0	0
P1-09	WSV Empatec transitie	0	0	0	0	0
P1-10	Harmoniseren contracten en subsidies	150	50	100	0	0
P1-11	Sportaccommodaties privatiseren	68	68	0	0	0
P1-12	Vertraging doordecentralisatie VO	0	0	0	0	0
Subtotaal Sociaal		7.295	1.841	1.709	2.245	1.500
		100%	25%	23%	31%	21%

Hierna worden de ombuigingen toegelicht waarvan we nu voorstellen om de ze te laten vervallen:

11. P1-01 (1): Instroom maatwerk lager

We zien dat steeds meer jongeren een vorm van jeugdhulp nodig hebben. Dit past in de landelijke trend. Wij achten het daarom niet reëel om deze ombuiging te realiseren. Voorgesteld wordt om deze te schrappen.

12. P1-01 (2): Prestatie afspraak GT's

We zien dat onze inwoners met ondersteuningsvragen de gebiedsteams steeds beter weten te vinden. Dit vinden wij positief, maar dit vraagt wel meer inzet van onze gebiedsteams. Daarnaast worden de zorgvragen steeds complexer. Dit past in de landelijke trend. Op basis van het bovenstaande achten wij het niet reëel om de resterende ombuiging volledig te realiseren. We stellen voor om de ombuiging voor een bedrag van € 400.000 te laten vervallen.

13. P1-01 (6): Transformatie dagbesteding naar regulier werk

Eén van de ombuigingen die (nog) niet gehaald is, is de transformatie dagbesteding naar regulier werk van (uiteindelijk) € 150.000. De ombuiging van € 150.000 valt niet te realiseren door het feit dat arbeidsmatige dagbesteding valt onder de inkoopcontracten van de Wmo. Doordat wij de inkoop Wmo, al hebben gegund kunnen we deze bezuiniging niet doorvoeren. Dit is juridisch vastgelegd in een meerjaren-overeenkomst. Pas als dit contract afloopt kunnen we hier iets mee doen.

14: P1-01 (7): Bewindvoering

We merken hogere uitgaven aan bewindvoering die structureel lijken. De ombuigingstaakstelling van € 50.000 op bewindvoering is dan ook niet realiseerbaar.

15. P1-02: Uitkering binnen BUIG middelen

De vorige coalitie heeft in 2019 een meerjarenbegroting vastgesteld waarbij moest worden toegewerkt naar een budget neutrale BUIG. Bij het opstellen van de begroting 2022 is onderkend dat dat waarschijnlijk geen haalbare kaart was.

Daarom is in de huidige meerjarenbegroting 2022-2025 een bezuinigingsopdracht op de BUIG opgenomen waarbij we toewerken naar een bijna budget neutrale uitvoering van de BUIG. Vanaf het jaar 2022 hebben we de uitgaven aan de BUIG in onze begroting € 300.000 hoger vastgesteld dan de verwachte BUIG-bijdrage van het RIJK. Om daar toe te komen is een taakstellend ombuigingsbedrag van € 1,9 miljoen in 2022 en een bedrag van € 2,5 miljoen structureel vanaf 2023 opgenomen in de begroting.

Voor het jaar 2022 lijken we de ombuigingsopdracht te gaan halen. Voor de jaren vanaf 2023 lijkt het een stuk lastiger te worden om de ombuiging te realiseren en zo budgetneutraal uit te komen. Die ombuigingstaakstelling is namelijk nog eens € 0,6 miljoen hoger dan in 2022.

Wij verwachten vanaf 2023 structureel € 1 miljoen tekort te zullen komen op de BUIG en vragen dan ook om dit bedrag als tekort op te nemen in de begroting. Dit betekent dat bovenop het al begrote structurele tekort van € 0,3 miljoen, nog eens € 0,7 miljoen extra opgenomen zou moeten worden in de begroting. Voor het overige deel verwachten we de ombuiging wel te halen. De wijze waarop jaarlijks het macrobudget BUIG wordt vastgesteld en de methodiek van het verdeelmodel maakt het voor de gemeente lastig om te voorspellen of we al dan niet uitkomen met de BUIG-middelen.

Nieuwe voorstellen

16. Indexatie onderwijshuisvesting

We hebben de beschikbare bedragen voor onderwijshuisvesting geïndexeerd om prijsstijgingen op te kunnen vangen. De reguliere begrotingsposten voor onderwijshuisvesting zijn geïndexeerd met 3% (conform indexcijfer BBP uit de meicirculaire). De vanaf 2023 op het Investeringsprogramma opgenomen bouwkosten zijn geïndexeerd met 5% (inschatting op basis van voorgaand jaar).

17. Gymzaal Simon Havingaschool

Op 14 juli 2022 heeft de gemeenteraad ingestemd met het voorstel over de gymzaal van de Simon Havingaschool. Besloten is om het tekort van € 26.885 mee te nemen als onvermijdelijke ontwikkeling in de programmabegroting en meerjarenraming van 2023. Dat is hiermee gedaan.

18. Demarcatie CKS

Stichting Cultuur Kwartier Sneek huurt sinds 2013 het Theater Sneek, Kunstencentrum Atrium, Poppodium Bolwerk en de Noorderkerk in Sneek van de gemeente Súdwest-Fryslân. Bij de ondertekende huurovereenkomst zitten demarcatielijsten, die bepalen wie waarvoor verantwoordelijk is in het kader van de huurovereenkomst die de stichting gesloten heeft met de gemeente. Daarmee is de gemeente een contractuele verplichting aangegaan. De gemeente heeft destijds geen structurele middelen gereserveerd om uitvoering te kunnen geven aan (een deel van) onze verplichtingen uit de demarcatie, namelijk het onderhoud en de vervanging van theater inventaris en audiovisuele middelen.

Op basis van het in april 2020 opgeleverde meerjarenonderhoudsplan is becijferd dat de totale verplichting waar geen middelen voor beschikbaar zijn, € 2,6 miljoen bedraagt tot en met 2044. De demarcatieverplichtingen voor 2021 en 2022 zijn incidenteel gedekt. Tussen de verschillende jaren fluctueren de verplichtingen behoorlijk. Om de kosten meer gelijkmatig te spreiden, is het wenselijk dat er een structurele voorziening/reservering aangelegd wordt ten behoeve van onze onderhouds- en vervangingsverplichting. Het betreft een gemiddelde jaarlijks last van € 125.000.

19. Indexatie subsidiebedragen 2023

Het is algemeen bekend dat kosten stijgen. Voor organisaties met personeel in dienst gaat het hierbij om serieuze bedragen. Het niet indexeren van deze subsidiebedragen betekent al gauw dat ze tientallen, honderden, duizenden tot soms wel tienduizenden euro's mis lopen. Dat is eigenlijk een verkapte bezuiniging, want deze organisaties hebben hier geen invloed op. Voorstel is dan ook om hen hierin tegemoet te komen.

Bij subsidies zonder loonsom wordt het indexpercentage voor 100% gebaseerd op de meicirculaire (indexcijfer BBP is 3,0%). Bij subsidies met loonsom wordt het indexpercentage conform eerdere raadsbesluiten voor 55% gebaseerd op de loonsom-ontwikkeling (onze eigen loonsomontwikkeling is inclusief inhaalslag 4,4%) en voor 45% op de meicirculaire (3%). Gemiddeld komt het voor de loonsomgerelateerde subsidies dan uit op ca 3,77%.

Voorstel is om de indexatie voor 2023 te baseren op de subsidiebedragen die in heel 2021 daadwerkelijk zijn uitgegeven en die we ook verwachten uit te geven in 2023. Op basis van de genoemde percentages komen we uit op een totaal indexatiebedrag van € 380.000.

20. Aansluiting Arcadia

We willen meedoen aan Arcadia, omdat er mooie activiteiten geprogrammeerd kunnen worden voor eigen inwoners en toeristen. In de afgelopen jaren hadden we een regeling Versterken Artistiek Klimaat. Deze regeling loopt af in 2022. We stellen voor om aan te sluiten bij Arcadia. Arcadia vindt plaats in 2025. De totale kosten schatten we in op € 225.000. Omdat we verwachten in de voorbereiding al kosten te moeten maken, hebben we in de jaren 2023 tot en met 2025 een bedrag van € 75.000 in de begroting opgenomen. Omdat de tijdelijke bedragen specifiek bedoeld zijn voor aansluiting bij Arcadia, stellen we voor om een eventueel restantbudget per einde jaar automatisch mee te nemen naar het volgend dienstjaar, zodat de bedragen tot en met 2026 beschikbaar blijven voor het beoogde doel.

21. Begroting GR Sociaal Domein Fryslân (SDF)

De begroting 2022 van SDF is gewijzigd naar aanleiding van de nieuwe Centrumregeling en de hierin gemaakte afspraken. Er zijn nieuwe afspraken gemaakt door gemeenten over de taakomvang van SDF en over de overdracht van Foar Fryske Bern werkzaamheden naar SDF. Naast FFB zijn overige aanpassingen ontstaan door deels het omzetten van flexibele schil naar vaste contracten, een extra manager en naar de ruimere taken voor SDF. Voor onze gemeente betekent dit naar inschatting een hogere bijdrage van € 120.000.

22. Aanbesteding Wmo vervoer

Het Wmo vervoer is opnieuw aanbesteed. Dit leidt tot een aangepaste kilometerprijs. De huidige km prijs is € 1,60. Voor de nieuwe aanbesteding varieert de prijs van € 1,90 (aanbieder 1) tot € 2,16 (aanbieder 2). De verhouding in gereden kilometers is op dit moment ongeveer 85% respectievelijk 15%.

Uitgangspunt in de aanbesteding is een totale afstand van 468.000 km. Op basis van deze gegevens verwachten we ongeveer € 160.000 meer uit te gaan geven.

23. Indexatie sociaal domein

Door verwachte prijsstijgingen in het Sociaal Domein moeten we diverse budgetten in het Sociaal Domein indexeren. We houden rekening met de indexatie van de Wmo huishoudelijke hulp (3,5%), Wmo Begeleiding (3,72%), Wmo taxivervoer, leerlingenvervoer, Wmo hulpmiddelen (4,3%) en de budgetten van de jeugdzorg (1,4%). In totaal gaat het om een indexatie van ca. € 1,3 miljoen.

24. Extra 25% Rijksmiddelen t.b.v. Jeugdzorg

Door een Commissie van wijzen is een uitspraak gedaan over de compensatie die het Rijk dient te geven aan gemeenten voor de kosten van de jeugdzorg. Het Rijk had voor de jaren tot en met 2023 voldaan aan de uitspraak, maar nog niet voor de jaren vanaf 2024 en verder. Provincies hebben toegestaan dat gemeenten wel alvast 75% van de verwachte bedragen mochten opnemen in hun meerjarenramingen. Het Rijk heeft nu aangegeven de bedragen vanaf 2024 ook te gaan uitbetalen.

Dat betekent dat we nog 25% aan inkomsten voor de jeugdzorg mogen meenemen in de begroting. Aan de inkomstenkant begroten we dit bij de algemene uitkering (zie punt 6 van de Overzichten). Daar de bedragen bedoeld zijn voor de jeugdzorg, reserveren we de middelen voor het Sociaal Domein, mede met het oog op het volgende punt.

25. Verlaging kosten Jeugdzorg (verantwoordelijkheid Rijk)

Gelijktijdig met het bericht over de 25% extra middelen voor Jeugdzorg, is duidelijk geworden hoe gemeenten om moeten gaan met de landelijke kortingen van € 100 miljoen in 2024 en € 500 miljoen vanaf 2025. Al eerder was bekend geworden dat het Rijk deze korting voor haar rekening neemt. Gemeenten krijgen echter wel daadwerkelijk minder bijdrage van het Rijk. Dit betekent een lagere inkomst in de algemene uitkering (zie punt 7 van de Overzichten). Voor SWF gaat het om bedragen van € 500.000 in 2024 en € 2.600.000 vanaf 2025.

Tegenover deze lagere inkomsten staat dat gemeenten ook voor eenzelfde bedragen rekening mogen houden met lagere kosten. Daardoor heeft de verlaging van de inkomsten per saldo geen nadelig effect op de begrotingen van gemeenten. Het Rijk is verantwoordelijk voor het invoeren van maatregelen die tot een dergelijke kostenverlaging moeten leiden. Ons is onduidelijk waar de kostenverlaging zich zal voordoen in onze begroting, vandaar dat we de kostenverlaging vooreerst opnemen als een stelpost.

26. Lagere Gemeentelijke Bijdrage per SE Empatec

In de begroting van de Gemeenschappelijke Regeling Fryslân-West is begroot dat de gemeentelijke bijdrage (nog € 3.000 per subsidie eenheid in 2022) wordt afgebouwd naar € 200 in 2026. Deze begroting is behandeld in de raadsvergadering van 14 juli 2022. Daar wij altijd de begroting van de GR volgen, hebben we de verlaging ook meegenomen in onze begroting. Voor SWF betekent dat lagere kosten van € 308.000 in 2023 tot € 1.412.000 in 2026.

27. Reservering i.v.m. doorontwikkeling Participatie en meedoen

We stellen voor om de begrote verlaging van de kosten (zie vorige punt) beschikbaar te behouden binnen het sociaal domein. Enerzijds vanwege keuzes die de doorontwikkeling van participatie en meedoen van ons vraagt, anderzijds om een eventuele tegenvallende kostendaling op te kunnen vangen.

28. Coalitieakkoord, Sociaal

We willen dat iedereen mee kan doen. Met een waardevolle invulling van de dag, werk, voldoende geld om rond te komen en leuke activiteiten in de buurt. Om hierin stappen te zetten liggen er grote uitdagingen, zeker ook gezien alle landelijke en mondiale ontwikkelingen. Maar we gaan uitdagingen niet uit de weg en willen investeren. We hebben in het coalitieakkoord en deze begroting al aangegeven waar we mee aan de slag willen. Om invulling te kunnen geven aan de concrete acties in het coalitie akkoord begroten we structureel € 1,0 miljoen en incidenteel € 1,9 miljoen ten behoeve van het programma Sociaal (zie paragraaf 2.2.1). Een verdere doorvertaling en integrale afweging moet nog plaatsvinden. Dit komt in de raadsvergadering van 2 februari 2023 aan de orde.

Nieuwe voorstellen (incidenteel)

Naast de voorgaande structurele zaken, worden in deze begroting ook incidentele (eenmalige) uitgaven voorgesteld. Voor het sociaal domein betekent dit het volgende:

29. Ophoging kernenfonds met bedrag oud papier

Bij de raadsbehandeling van de Jaarstukken 2021 op 7 juni 2022 is door de raad een motie aangenomen om de winst gemaakt op de inzameling oud papier in 2021, beschikbaar te houden voor maatschappelijke instellingen. Wij stellen voor om het bedrag van € 338.000 beschikbaar te stellen via het kernenfonds. Omdat dit bedrag bedoeld is voor een specifieke regeling, stellen we voor om een eventueel restantbedrag van deze regeling per einde jaar automatisch mee te nemen naar een volgend dienstjaar, zodat het restantbedrag ook in latere jaren beschikbaar blijft voor het beoogde doel.

30. Koopkrachtfonds

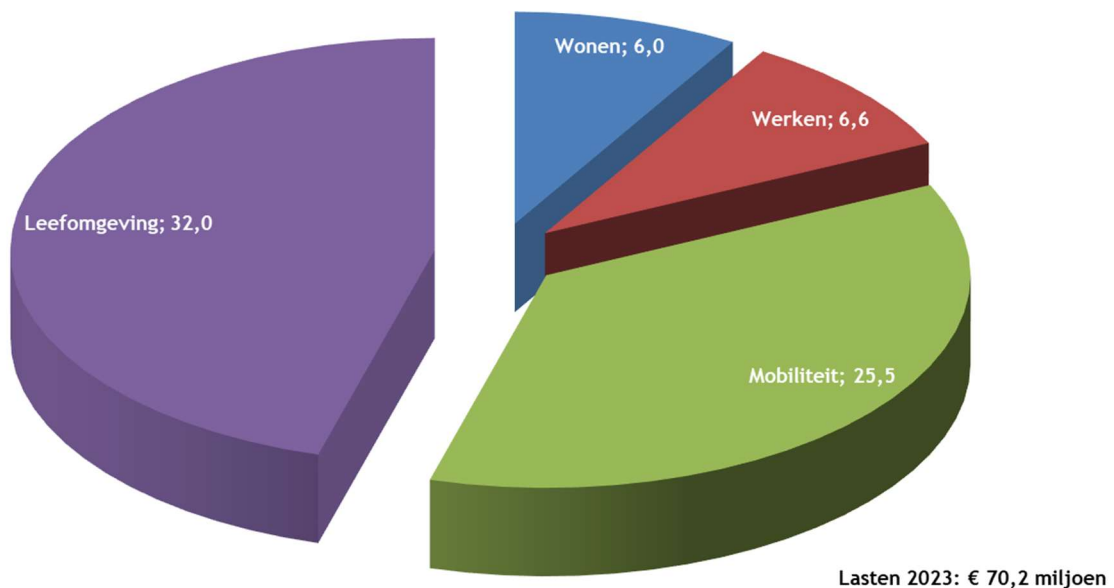
We worden allemaal geraakt door de stijgende prijzen van bijvoorbeeld boodschappen en energie, iedereen heeft last van de extra kosten die gemaakt worden. In onze contacten met inwoners merken we dat bepaalde groepen steeds meer moeite hebben om te voldoen aan hun betalingsverplichtingen. Met een koopkrachtfonds willen we tegemoet komen aan deze problematiek. We stellen voor om hiervoor € 1 miljoen te reserveren. Dit vraagt een evenwichtige afweging aan kaders en uitgangspunten, die in een nader raadsvoorstel verder zal worden uitgewerkt.

31. Coalitieakkoord, Sociaal

Voor een toelichting zie voorgaande punt 28.

2.2.2 Programma 2: Ruimte

1. Hoofdtakvelden

Dit programma bestaat uit 4 hoofdtakvelden. Per hoofdtakveld geven we hieronder aan wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen. Vervolgens volgt een totaaloverzicht met alle baten en lasten van dit programma. Daarna benoemen we gedetailleerd de aanpassingen op dit programma die in deze programmabegroting worden voorgesteld.

1.1 Hoofdtakveld Wonen

Wat willen we bereiken?

In het coalitieakkoord hebben we al duidelijk gemaakt dat Wonen topprioriteit is in de komende periode. Onze inwoners moeten kunnen wonen waar en hoe ze willen. Voor veel inwoners is dat helaas nu niet vanzelfsprekend. Er is behoefte aan nieuwe woonvormen voor specifieke doelgroepen zoals starters, mensen met een zorgbehoefte en huishoudens met een tijdelijke woonvraag. We willen binnenstedelijk wonen aantrekkelijker maken, sneller bouwen en zorgen dat de doorstroming verbeterd wordt. Belemmeringen moeten zoveel als mogelijk worden weggenomen. Er komt een taskforce wonen om onze woonopgave sneller te kunnen realiseren.

We zetten de komende vier jaar in op het bouwen van minimaal 1.000 woningen. We nemen om dat te bereiken meer regie, gaan innovatief denken, een ondernemende houding aannemen en vooral lef tonen. We nemen een proactieve houding aan richting partijen die met nieuwe oplossingen en creatieve woonvormen ons kunnen ondersteunen in het realiseren van de uitdagingen op de woningmarkt.

Wat gaan we daarvoor doen?

- **Taskforce Wonen**
Er komt een taskforce Wonen. In 2022/2023 krijgt deze taskforce de opdracht om te onderzoeken hoe procedures kunnen worden versneld en regelgeving kan worden aangepast om snellere beschikbaarheid van woningen mogelijk te maken op particulier erf, boerenerf en water.
- **Haalbaarheidsonderzoek tijdelijke woonconcepten**
Er wordt een haalbaarheidsonderzoek gestart naar tijdelijke woonconcepten die moeten zorgen voor snel beschikbare en betaalbare woningen. Dit onderzoek is erop gericht een voorstel te doen voor concrete realisatie op locatie(s).

- *Aanpak kleine kernen*
De aanpak voor kleine kernen wordt geëvalueerd en er wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden en voorwaarden van een zelfstandige rol voor kleinere kernen bij het realiseren van woningbouw. Op basis daarvan wordt een toolkit voor kernen gemaakt.
- *Doelgroepenverordening*
In 2023 wordt een doelgroepenverordening opgesteld.
- *Locatieonderzoek strategische grondaankopen*
Er vindt locatieonderzoek plaats voor strategische grondaankopen.
- *Planologische sturing op woonopgave*
Strakke planologische sturing op woonopgave. Monitoring van woningbouwprogramma, sturing op realisatie (gemeentelijke plannen en plannen van derden).
- *Prestatieafspraken woon-zorg partijen*
Er worden prestatieafspraken gemaakt met woon-zorg partijen over de woon-zorg opgave.

1.2 Hoofdtakveld Werken

Wat willen we bereiken?

Een bloeiend ondernemersklimaat in Súdwest-Fryslân, waarin ondernemers toekomstgericht kunnen ondernemen en groeien. Ondernemers hebben te maken met veel grote ontwikkelingen: verschillende crisis, de kloof op de arbeidsmarkt, de snelheid en de impact van technologische ontwikkeling op de bedrijfsvoering. Het bedrijfsleven zal, net als de hele maatschappij moeten verduurzamen en circulair gaan worden. Grote opgaven (en kansen) waar ze niet alleen in staan. Wij willen een betrouwbare, meedenkende en stimulerende partner zijn die met hen en andere partners wil werken aan de oplossingen voor de toekomst.

Wat gaan we daarvoor doen?

- *We stellen een economisch actieplan op*
We stellen samen met onze ondernemers en andere partners een breed economisch actieplan op. Daarin zetten we de komende jaren de richting uit en bepalen we wat we met de partners gaan oppakken. In de eerste helft van 2023 is dit plan gereed. Daarna gaan we verder met de uitvoering van dit plan. Een aantal acties die daar onder meer deel vanuit zullen maken en in 2023 al tot (gedeeltelijke) uitvoering zullen komen:
 - We werken aan het versterken van de *arbeidsmarkt* met onder meer inzet op matchen vraag en aanbod en het promoten van het technisch onderwijs
 - We komen tot een pilot elektrische vaarregio Súdwest-Fryslân
 - We komen samen met ondernemers tot een aanpak circulaire bedrijventerreinen
 - We versterken de samenwerking met F4, en IPF om het economische klimaat in Fryslân te versterken. Met een focus op Agro en maritiem. Daartoe sluiten we een samenwerkingsconvenant en dragen we bij aan concrete programma's.
 - We werken aan de vitaliteit van binnensteden. Met integrale programma's zoals Vitaal Sneek en onder meer aanpak markten en terrassen en tegengaan leegstand.
- *We werken plannen bedrijventerreinen Bolsward en Makkum uit*
Op basis van onze afspraken met de provincie en de concrete behoefte vanuit Bolsward en Makkum werken we in 2023 de concrete plannen uit voor uitbreiding van de bedrijventerreinen De Marne (Bolsward) en Papiermolen (Makkum).
- *We stellen een visie gastvrijheidseconomie op*
In de visie gastvrijheidseconomie gaan we de leidraad ontwikkelen hoe we de komende jaren verder willen werken aan onze gastvrijheidseconomie. Daarin hebben we ook veel aandacht voor de relatie met onze inwoners, ons landschap en onze landbouwsector. Ook zullen we aan de slag gaan met Visitordata waarmee we onszelf en onze ondernemers meer inzichten geven over ontwikkelingen in bezoekers en bestedingen.

- *Voorstel Ondernemersfonds*
In onze gemeente is al jaren het ondernemersfonds SWF actief. Een fonds dat in de deelnemende kernen van onze gemeente activiteiten en projecten mogelijk maakt die moeten bijdragen aan het economisch en ondernemersklimaat. Naar verwachting zal het Ondernemersfonds SWF een aanvraag voor verlenging indienen. We leggen de raad in 2023 op basis van een zorgvuldige voorbereiding en evaluatie een voorstel voor.

1.3 Hoofdtakveld Mobiliteit

Wat willen we bereiken?

Als grootste gemeente van Nederland zijn we ook verantwoordelijk voor een zeer groot aantal kilometers (auto)wegen, fiets- en voetpaden en kruisingen, kades en vaarwegen. Goede en veilige verbindingen zijn essentieel voor onze Mienskip. In de komende jaren gaan we daarin verder investeren. Door investering in onderhoud en onze kapitaalgoederen maar ook door te werken aan het autoluw maken van verschillende binnensteden.

Wat gaan we daarvoor doen?

- *Opstellen mobiliteitsvisie*
We stellen in 2023 een mobiliteitsvisie met uitvoeringsprogramma op. Hierin gaan we met partners vastleggen hoe we onze toekomstige (duurzame) mobiliteit zien en welke stappen we in het vervolg gaan inzetten om de visie tot stand te laten komen.
- *Terugdringen gemotoriseerd verkeer*
We onderzoeken de uitvoeringsmogelijkheden van het terugdringen van het gemotoriseerde verkeer in de stadscentra van Sneek en Bolsward. Voor Sneek stellen we een verkeerscirculatieplan op en bereiden we de proefafsluitingen voor in de binnenstad.
- *We gaan ons inzetten dat inwoners zich veilig voelen in het verkeer.*
Op basis van onafhankelijk onderzoek komen we tot een verkeersveiligheidsplan waarin het belang van verkeersveiligheid in de kernen voorop staat. Daar gaan we middelen aan koppelen om snel tot uitvoering over te kunnen gaan. Tevens zullen we met aanvullende campagnes komen waarmee we het gedrag van weggebruikers positief willen beïnvloeden.
- *Op de fiets door Súdwest*
We gaan aan de slag met het realiseren van veilige fietsverbindingen tussen onze kernen. Dit kunnen doorfietsroutes zijn voor het 'snelle en duurzame' woon-werk verkeer. Veilige school-fietsverbindingen. Of fietspaden voor recreatieve doeleinden. Er is een top 50 overzicht opgesteld waaruit we weloverwogen keuzes gaan maken. Daar gaan we middelen aan koppelen om snel tot uitvoering over te kunnen gaan. Tevens zullen we stimuleringsmaatregelen en acties inzetten om inwoners meer op de fiets naar het werk of vrijetijdsactiviteiten te laten gaan.

1.4 Hoofdtakveld Leefomgeving

Wat willen we bereiken?

Súdwest-Fryslân bestaat uit een prachtig palet van zes steden, 83 dorpen en een prachtig weids en vitaal landschap met veel water. Van deze dorpen hebben er 74 minder dan 1.000 inwoners. Dat biedt uitdagingen. We staan voor een opgave om onze kernen ook in de toekomst leefbaar te houden. Wij gaan voor een Súdwest-Fryslân met kernen waar nu en in de toekomst fijn en gezond kan worden gewoond, gewerkt, geleefd en gerecreëerd. Dorpen en steden waar de voorzieningen op orde zijn, met binnensteden en dorpskernen die beleving bieden. En dat te midden van een vitaal landschap waarin belangrijke waarden en functies goed met elkaar in evenwicht zijn. In de komende jaren staat daarbij vooral de transitie van de landbouw naar een duurzamere toekomst met perspectief voor de sector voorop.

Wat gaan we daarvoor doen?

Klimaatagenda

Als gemeente staan we niet alleen voor het nu maar ook voor een duurzame toekomst.

We staan als gemeente voor een grote opgave om in lijn met het klimaatakkoord in 2050 CO2-neutraal, klimaatbestendig, energieneutraal en circulair te zijn.

- **Warmtetransitie**
 - Warm Súdwest-Fryslân: we zetten vol in op het aardgasvrij maken en het realiseren van alternatieve warmtebronnen in Heeg, Het Eiland in Sneek, Bolsward
 - We onderzoeken hoe we nieuwe initiatieven in het kader van alternatieve energiebronnen, die van onderen op komen, in zelfstandige rol kunnen faciliteren.
- **Duurzame opwek van elektriciteit**
 - RES 2.0: Binnen de RES Regio Fryslân werken wij samen met andere overheden aan een solide en duurzaam energiesysteem voor heel Fryslân, met daar binnen oog voor onze eigen autonomie.
 - In 2050 voorzien wij in onze eigen energiebehoefte: In 2023 stellen we een kader op voor de aanleg van zonnepanelen in Súdwest-Fryslân voor en door de mienskip, waarbij lusten, lasten en zeggenschap worden gedeeld.
- **Energiebesparing individuele woningen**

Aanpak schil 3 (van de Transitievisie Warmte) voeren we in 2023 uit. Dit in samenhang met aanpak energie-armoede.
- **Warmtebedrijf: Gemeentelijk Energiebedrijf**

We komen in 2023 tot een uitwerking en voorstel over wat de beste keuze is: in eigen beheer of juist uitbesteden, en welke financiële constructies daarbij mogelijk zijn.

Vitaal landschap

Súdwest-Fryslân heeft een divers afwisselende landschap met een mix van landbouw, recreatie en natuur. Het is een deel van ons goud. We moeten daar goed op passen. De landbouw is in de gemeente een belangrijke drager van de economie en werkgelegenheid. Het is mede bepalend voor een stabiele basis voor de leefbaarheid van ons buitengebied en het karakter van ons platteland. De landbouw zit in een overgangsfase. We willen een landbouwsector die robuust, gezond en dynamisch is met toekomstperspectief. Het maakt veranderingen nodig samen met landelijk te behalen emissiedoelen voor natuur, klimaat en water. Voor te behalen succes is een integrale gebiedsgerichte aanpak nodig.

- **Koplopers/experimenten**

We gaan in dialoog met de landbouw- en agrofoodsector om veranderingen in samenhang met de opgaven op te pakken. We stimuleren koplopers en ondersteunen experimenten. Het gebeurt in samenspraak met de Friese overheden. Kansen worden benut, bijv. binnen de aanpak Nationaal Programma Landelijk Gebied (o.a. Transitiefonds).
- **Gebiedstafels**

We brengen gebiedsprocessen op gang met een integrale gebiedsgerichte aanpak. Met partners in het gebied wordt het toekomstperspectief bepaald. Gebieds-indelingen en logische overlegstructuren krijgen in 2023 vorm. In eerste aanleg krijgen al lopende gebiedsprocessen, zoals Idzegea, prioriteit.
- **Funderingsaanpak**

We onderzoeken binnen de veenweideaanpak in 2023 de verbetering van het bestaande Funderingsloket. We komen daartoe met een raadsvoorstel.

Vitale kernen en steden

- *Kernenbeleid 3.0*

We zetten het kernenbeleid 3.0 op. Dat richten we op het dichterbij onze kernen zijn en het sneller kunnen besteden van de beschikbare middelen. Het stimuleren van dorpsinitiatieven en ontmoeting staat daarbij voorop. Een kernenaanpak waarmee we snel en slagvaardig op behoeften van kernen kunnen inspelen op concrete initiatieven. We willen het kernenfonds inzetten om activiteiten in kernen te stimuleren. We zien daar nadrukkelijk een verbinding met het onderdeel 'preventie' Sociaal Domein.

- *Ontwikkelvisie Sneek*

Sneek vormt het ankerpunt voor veel van de voorzieningen die van belang zijn voor onze hele gemeente en regio. We vinden het daarom van groot belang dat er een impuls wordt gegeven aan de ontwikkeling van Sneek. Dan gaat het om een belangrijke rol in de woningbouwopgave, het stimuleren van de werkgelegenheid, het centrum als attractief gebied voor inwoners, ondernemers en bezoekers, en Sneek als centrumstad voor onderwijs, kennis en zorg. In diverse gebieden in de stad liggen grote ontwikkelkansen die we willen benutten voor de versterking van Sneek als centrumstad voor de regio. Het water en de (historische) kwaliteit vormen daarin verbindende factoren. Die ontwikkeling willen we vanuit een sterke, integrale visie vorm geven. Zodat we de juiste dingen kunnen doen die goed zijn voor de stad en de regio.

We stellen daarom in 2023 een *ontwikkelvisie* op voor Sneek. Daarin schetsen we de gewenste bredere ontwikkelrichting van Sneek. Dat doen we met extra aandacht voor de verschillende ontwikkellocaties in de stad.

- *Versnelling Bolsward West*

In Bolsward West werken we in 2023 aan een bredere gebiedsontwikkeling waar diverse projecten samenkomen: We werken plannen uit voor ontwikkeling bedrijventerrein (zie ook Werken), in combinatie met een energiepark en recreatieroutes.

- We werken aan de reconstructie van het kruispunt Marnezijl om de doorstroming op de provinciale weg te bevorderen, maar ook de bereikbaarheid vanuit de provinciale weg van en naar het centrum van Bolsward en bedrijventerrein De Marne te verbeteren.
- We verbeteren de ontsluiting van en naar Exmorra en het gebied westelijk hiervan. De Exmorraweg gaat aansluiten op de rotonde zuidelijk van rijksweg A7. Hiermee ontstaat een veiliger situatie.
- We realiseren een veilige fietsverbinding van en naar Exmorra.

- *Uitvoeringsagenda Friese IJsselmeerkust*

Met onze partners provincie, Wetterskip en Fryske Marren komen we in 2023 tot een regionale uitvoeringsagenda IJsselmeerkust en een uitvoering daarvan. Een brede agenda, gericht op het versterken van het IJsselmeergebied. Er is qua kansen en projecten veel opgehaald uit de Mienskip en bij deelnemende partijen. Dit wordt in 2023 vertaald in een eerste (jaarlijks) uitvoeringsprogramma en prioritering. Het mogelijke projectenscala is divers en gaat van meer kleinschalige ingrepen die leefbaarheid bevorderen tot grote infrastructurele werken die bijdragen aan bijvoorbeeld waterkwaliteit of toerisme en beroepsvaart. Het college krijgt het uitvoeringsprogramma ter instemming voorgelegd.

- *Centrale huisvesting buitendienst Bolsward*

Met de centralisering van de huisvesting buitendienst in Bolsward kunnen we op een professionele wijze onze dagelijkse dienstverlening naar Mienskip optimaliseren en verder doorontwikkelen. De achterstand in groot onderhoud van de huidige gebouwen vervalt hiermee, evenals de nodige arbo-aandachtspunten. De nieuwe duurzame huisvesting en het bedrijfsterrein worden zodanig voorbereidt dat er energieopwekking plaatsvindt en de laadinfrastructuur is voorbereid op de doorontwikkeling naar een fossielvrije dienstverlening (werkmaterieel). We komen tot een afronding van het voorlopig ontwerp en contracteren een bouwpartner (aannemer) vanuit een te doorlopen Europese aanbesteding. Daarna starten we met het opstellen van een definitief ontwerp in een bouwteam (als samenwerkingsvorm).

- *We stellen een nieuw grondstoffenbeleid op*
Onderdeel van onze totale aanpak richting de klimaatdoelen zal ook zijn dat we kijken naar onze eigen omgang met onze grondstoffen. Daartoe komen we onder meer tot een aanpak met als onderdeel / keuzes voor doorontwikkeling van de milieustraat richting upcyclecentrum.
- *Inhaalslag baggeren*
Súdwest-Fryslân is een waterrijke gemeente. Dat water zorgt voor veel plezier bij onze inwoners, bedrijven en toeristen. Voor de watersporters en watersportbedrijven is het van belang dat de gemeentelijke wateren bereikbaar blijven. Denk aan de vaargeulen van Makkum en Hindeloopen en de vele wateren in onze woonwijken. In 2023 gaan we een slag slaan met het inhalen van de achterstanden.
- *Inlopen achterstanden onderhoud kapitaalgoederen*
Vanuit de Nota Openbare Ruimte 2020-2025 gaan we voor het verbeteren van de leefomgeving. Met extra investeringskrediet richten we ons op het gefaseerd inhalen van achterstanden in het onderhoud in de komende 10-15 jaar en het toekomstbestendig inregelen van de kapitaalgoederen.
- *Campagne bewustwording waterproblematiek*
Tijdens de zomerperiode is er vaak sprake van droogte, soms zelfs van lange duur. Denk aan afgelopen zomer. Tijdens zo'n periode kan er een watertekort ontstaan. Door regenwater op te vangen en op te slaan, kunnen onze inwoners het hemelwater gebruiken voor in de tuin.

We gaan een actieve campagne voeren waarbij we inwoners vanaf 2023 onder meer een regenton aanbieden. Naast het opslaan van regenwater zorgt het voor bewustwording van de waterproblematiek. In tijden van extreme regenval kan een regenton een deel van het overtollige water opvangen.

Omgevingswet

Met de Omgevingswet beoogt de Rijksoverheid de regels voor ruimtelijke ontwikkeling eenvoudiger te maken en deze samen te voegen. De implementatie is per 2018 georganiseerd in een programma. We hebben inmiddels belangrijke stappen gezet en we gaan daar in 2023 verder mee. Het gaat dan enerzijds over concrete transitietaken (wettelijke taken) zoals bijvoorbeeld het up-to-date houden van de omgevingsvisie 1.0 en digitaal stelsel omgevingswet maar ook over transformatietaken als integraal samenwerken, van buiten naar binnen kijken, flexibel gedrag en ambtelijke en bestuurlijke vernieuwing.

De mate en het tempo waarin we de volledige implementatie van de Omgevingswet gestalte kunnen geven is nadrukkelijk afhankelijk van middelen vanuit het Rijk. Uit eerste berekeningen blijkt dat de uitvoering van de omgevingswet voor gemeenten een forse extra middelen vraag zal betekenen. Als systemen en processen veranderen, veranderen ook taken en werkzaamheden. In deze ontdekkingsreis met initiatiefnemers, de samenleving, ketenpartners en bestuurders moet er wat extra's gebeuren. Via een financieel effectenmodel wordt gestuurd op deze majeure veranderingen. Op basis van wat we nu weten laat een prognose een impact zien die behoorlijke structurele financiële gevolgen kan hebben.

De uiteindelijke gevolgen zijn afhankelijk van:

- Nog te maken bestuurlijke keuzes in het omgevingsplan.
- Nog nader onderzoek welke leges wel/niet doorberekend mogen.
- Nog nader te maken afspraken met ketenpartners (FUMO/Provincie).
- Ontwikkelingen qua ambtelijke capaciteit.
- Nog onduidelijk welke compensatie gemeenten ontvangen vanuit het Rijk.

De schaal en het belang van deze transitie vraagt om een duidelijk commitment vooraf van onze Rijksoverheid. Wij willen dit in 2023 met andere gemeenten scherper krijgen en met het Rijk over extra gemeentelijke middelen in gesprek gaan.

2. Wat mag het kosten?

Saldo programma in meerjarenperspectief (bedragen x € 1.000)	Rekening 2021	Begroot 2022 na Wijziging	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Wonen	-5.618	1.167	2.300	960	1.109	1.108
Werken	793	2.983	993	1.003	835	657
Mobiliteit	21.274	22.755	21.997	22.379	22.768	22.719
Leefomgeving	6.709	11.062	10.270	10.171	10.301	10.332
Totaal saldo baten en lasten	23.158	37.968	35.561	34.514	35.013	34.816

Begroot 2023 per taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
<u>Wonen</u>	6.036	3.736	2.300
Wonen en bouwen	6.015	3.736	2.280
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	20	0	20
<u>Werken</u>	6.601	5.608	993
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	1.605	2.373	-768
Economische ontwikkeling	843	0	843
Economische promotie	1.280	3.235	-1.955
Milieubeheer	2.873	0	2.873
<u>Mobiliteit</u>	25.542	3.545	21.997
Parkeerbelasting	106	2.077	-1.972
Parkeren	1.178	0	1.178
Verkeer en vervoer	20.052	495	19.556
Recreatieve havens	1.031	888	143
Economische havens en waterwegen	3.154	84	3.070
Openbaar vervoer	21	0	21
<u>Leefomgeving</u>	31.978	21.708	10.270
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	7.918	64	7.854
Begraafplaatsen en crematoria	621	625	-4
Beheer overige gebouwen en gronden	1.595	0	1.595
Ruimte en leefomgeving	2.883	54	2.829
Cultureel erfgoed	983	14	970
Riolering	7.516	8.730	-1.214
Afval	10.461	12.221	-1.760
Totaal saldo baten en lasten	70.157	34.596	35.561

3. Aanpassingen programma Ruimte

In dit programma hebben we diverse aanpassingen verwerkt. Hieronder geven we ze weer in een overzicht. Daarna geven we een toelichting op de verschillende posten.

De volgende aanpassingen komen aan bod:

- Structurele gevolgen uit de Jaarrekening.
- Nieuwe voorstellen.

Vanwege de leesbaarheid worden sommige aanpassingen in het programma toegelicht waar ze thematisch het beste passen, terwijl ze soms (ook) betrekking hebben op andere programma's. Bijvoorbeeld de loonsomontwikkeling. Deze wordt in de tekst alleen toegelicht in Programma Bestuur, maar cijfermatig heeft dit ook betrekking op de programma's Sociaal en Ruimte en op de Overzichten.

Nadelen zijn steeds met een minteken (-) aangegeven en voordelen met een plusteken (+). De vetgedrukte subtotalen komen steeds terug in het totaaloverzicht van paragraaf 1.2.

Aanpassingen programma Ruimte (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
<u>Structureel</u>				
<i>Structurele gevolgen uit Jaarrekening</i>				
1. Hogere kosten brug- en sluisbediening	-125	-125	-125	-125
2. Hogere kosten havenbeheer	-85	-85	-85	-85
<i>Subtotaal</i>	-210	-210	-210	-210
<i>Nieuwe voorstellen</i>				
3. Aanjaagsubsidie Sneekweek	-100	-85	0	0
4. Bijdrage Gem. Regelingen, Fumo	-367	-367	-367	-167
5. Inkoop energie	-230	-230	-230	-230
6. Financiële consequenties stijgende energieprijzen	-1.450	0	0	0
7. Stijging brandstofprijzen wagenpark	-400	-300	-200	-100
8. Structureel indexatie onderhoud kapitaalgoederen	-600	-600	-600	-600
9. Extra beheer- en onderhoudsgeld voor areaaluitbreiding	-270	-270	-270	-270
10. Verkeersveiligheid	0	-101	-101	-101
11. Achterstallig onderhoud baggeren wegwerken	-200	-200	-200	0
12. Coalitieakkoord, Ruimte	-1.200	-1.200	-1.200	-1.200
<i>Subtotaal</i>	-4.817	-3.352	-3.167	-2.667
Subtotaal structureel	-5.027	-3.562	-3.377	-2.877
<u>Incidenteel</u>				
<i>Nieuwe voorstellen</i>				
13. Coalitieakkoord, Ruimte	-2.700	0	0	0
14. Programma Klimaatagenda	-2.000	0	0	0
15. Kapitaalgoederen	-2.000	0	0	0
<i>Subtotaal</i>	-6.700	0	0	0
Subtotaal incidenteel	-6.700	0	0	0

Toelichting

Structurele gevolgen uit Jaarrekening

Dit betreffen structurele voor- en nadelen die eerder zijn toegelicht in de Jaarrekening 2021. Omdat ze structureel zijn, hebben ze ook effect op latere jaren. De gesignaleerde afwijkingen zijn in 2022 opnieuw beoordeeld. Dit heeft voor onderstaande gevallen niet geleid tot andere inschattingen.

1. en 2. Brug- en sluisbediening en Havenbeheer

Voor de punten 1 en 2 heeft de herbeoordeling in 2022 niet tot nieuwe inzichten geleid. Voorgesteld wordt dan ook om de budgetten aan te passen met de bedragen zoals aangegeven in de Jaarrekening 2021. Hiermee hopen we dat de budgetten weer in de pas lopen met de werkelijke uitgaven.

Nieuwe voorstellen

3. Aanjaagsubsidie Sneekweek

Via raadsbesluit van 3 februari 2022 is besloten om de Stichting Sneekweek een subsidie te verstrekken van 125.000 voor 2022. Tevens is besloten om voor het bieden van continuïteit een positieve grondhouding aan te nemen ten aanzien van het aangaan van een langduriger subsidierelatie (drie jaar) en dit op te nemen in de Programmabegroting 2023 en 2024. Voor 2023 gaat het om € 100.000 en voor 2024 om € 85.000. Deze bedragen hebben we nu in de begroting opgenomen.

4. Bijdrage Gem. Regelingen, Fumo

De raad heeft op 14 juli 2022 de ontwerpbegroting FUMO 2023 behandeld. Op basis van de ontwerpbegroting neemt onze bijdrage in 2022 toe met € 166.695. Wij moeten dit volgen. Besloten is dan ook om deze kosten als onontkoombare tegenvaller op te voeren bij de begroting 2023.

Aanvullend is besloten om het FUMO budget voor de jaren 2023, 2024 en 2025 incidenteel te verhogen met € 200.000 per jaar voor incidentele opdrachten. We nemen deze kosten ook mee in de begroting.

5. Inkoop energie

Per 11 oktober 2022 moesten we van het Rijk van het Gazpromcontract af. Dit is inmiddels opgeschort tot in ieder geval 1 januari 2023. De Europese Commissie moet zo snel mogelijk een besluit nemen over al dan niet toepassen van de sanctiemaatregel op SEFE GmbH (vm. Gazprom). Voor 2023 is nu 50% van het contract reeds ingekocht met een licht hoger tarief dan 2022. Restant moet nog worden ingekocht. De gasrekening wordt in 2023 dus al hoger dan in 2022. Na afloop van het contract zal dan ingekocht moeten worden tegen het dan actuele markttarief. De gasrekening kan vanaf dat moment fors hoger zijn dan de afgelopen jaren. We schatten de financiële consequenties voor de komende jaren in op structureel € 230.000. De inkoopkosten op de dagmarkt verschillen enorm. Onze inschatting kan dus behoorlijk afwijken van de werkelijkheid. Voor 2023 begroten we een extra bedrag. Zie volgende punt.

6. Financiële consequenties stijgende energieprijzen

De inkooprijzen van energie fluctueren enorm. Zeker de eerstkomende tijd verwachten we nog hoge prijzen. Over 2023 moet we nog 50% van onze energie inkopen. We weten nog niet tegen welk tarief dat zal zijn. Hiervoor begroten we een incidenteel bedrag van € 1,45 miljoen.

7. Stijging brandstofprijzen wagenpark

De prijzen voor de brandstoffen zijn snel gestegen. De grootste stijging heeft plaatsgevonden vanaf de inval van Rusland in Oekraïne. Per 1 april zijn de accijnzen op diesel verlaagd met 0,11ct, dit heeft maar een beperkt effect gehad op de prijzen van de Blend(HVO50) en HVO100. We verwachten over 2023 een tekort van € 500.000. Gezien de instabiele markt wordt niet op korte- en midden lange termijn een daling van de brandstofprijzen verwacht. In de meerjarenraming gaan we er vooreerst wel van uit dat de prijzen langzamerhand weer dalen.

8. Structureel indexatie onderhoud kapitaalgoederen

Jaarlijks zien we een stijging van de materiaalprijzen, maar in 2021 en 2022 zijn de marktprijzen extreem gestegen. Materialen zoals hout, staal, beton en asfalt zijn flink duurder geworden. Soms tot wel 80%. Dat betekent dat we minder kunnen uitvoeren dan vooraf is geraamd. Hierdoor lopen de achterstanden op en kunnen we de inhaalslag niet waarmaken. Door structureel indexatie toe te passen, bewegen de onderhoudsbudgetten mee met de marktprijzen.

Voor 2023 vragen we om indexatie van alle onderhoudsbudgetten met het door het CBS vastgestelde percentage. Wij hebben het gemiddelde percentage bepaald op 2,7% over 2021. Dit berekend over € 22 miljoen betekent dat we uitkomen op afgerond € 600.000 structureel. De verwachting is dat deze lijn zich de komende jaren voortzet.

9. Extra beheer- en onderhoudsgeld voor areaaluitbreiding

Elk jaar zien we het te onderhouden areaal binnen de openbare ruimte groeien. Dit komt vooral door de toename van woningen of zelfs hele woonwijken. Dit betekent extra beheer en onderhoud van kapitaalgoederen in groen, wegen, riolering, water, bruggen en kades. Het onderhouden van groen, en de dagelijkse dienstverlening als het vegen van de straten en het ophalen van het huishoudelijk afval start direct na oplevering. Voor de thema's groen, wegen, water en schoon is extra beheer- onderhoudsbudget nodig om het areaal op het gewenste niveau te onderhouden en de dienstverlening te kunnen invullen. Op termijn is er ook groot onderhoud en vervanging nodig.

Het voorstel is om de onderhoudsbudgetten voor de gehele keten openbare ruimte met een percentage van 0,75% structureel toe te laten nemen. Het percentage van 0,75% is gebaseerd op de planning dat er de komende 10 jaren 3.000 woningen worden gebouwd met uiteraard de benodigde kapitaalgoederen en dienstverlening. Dit is een toename op de huidige woningvoorraad van 40.100 met 7,5%, gemiddeld dus 0,75% per jaar.

Voor 2023 stellen we een structurele ophoging met € 270.000 voor. We rekenen hier 0,75% over € 22 miljoen onderhoudsgeld en 0,75% over € 14 miljoen salarislasteren. In principe willen we deze systematiek ook toepassen in de komende jaren.

10. Verkeersveiligheid

Mobiliteit is een belangrijk thema in het coalitieakkoord. Goede en veilige verbindingen zijn essentieel voor onze Mienskip. We willen dan ook onveilige verkeerssituaties zo snel mogelijk oppakken. Om dat te kunnen doen willen we hier in deze begroting alvast middelen voor begroten. Hierbij denken we aan een bedrag van € 1,25 miljoen. We beschikken inmiddels over een lijst met onveilige punten, waar we nog nadere keuzes uit moeten maken.

Via dit voorstel willen we alvast een kapitaallast in de begroting opnemen van € 102.000, waarmee we dus een investering kunnen doen met een omvang van € 1.250.000. Het investeringsbedrag kan verder toenemen, wanneer we er in slagen om ook een bijdrage vanuit de provincie of het Rijk te ontvangen. Voor een succesvolle aanvraag bij de provincie en/of het Rijk, is het wenselijk dat we zelf ook al middelen ter beschikking hebben. Met zicht op een investeringsbedrag van € 1,25 miljoen kunnen we alvast plannen uitwerken. Zodra de plannen zijn uitgewerkt, zullen we naar de raad komen met een definitief kredietvoorstel.

11. Achterstallig onderhoud baggeren wegwerken

Een waterrijke gemeente als Súdwest-Fryslân heeft er alle belang bij om het beheer en onderhoud van de watergangen financieel en uitvoeringstechnisch goed op orde te hebben. Net als wegen, hebben recreatieve vaarwegen, vijvers, sloten e.d. onderhoud nodig. Zand en slib zinken naar de bodem. Hierdoor worden wateren steeds minder diep. Bij geen of verminderd beheer stagneert de waterdoorvoer of -afvoer. Tevens geldt dat bij dichtslibbing er sprake kan zijn van stankoverlast en groter risico op botulisme. Dat is de afgelopen jaren al een aantal keren voorgekomen. Ook het aantal klachten over ondiepe watergangen neemt toe. De gemeente Súdwest-Fryslân heeft circa 5,4 km² water in beheer en onderhoud.

De waterwegen zijn van groot belang voor Súdwest-Fryslân. Door te baggeren behouden watergangen hun functie en dragen deze bij aan de kwaliteit van de leefomgeving (wonen, sport, gezondheid), de werkgelegenheid en het vergroten van economische kansen. Daarnaast is een schone waterbodem en voldoende waterdiepte belangrijk voor de natuur en wordt stankoverlast voorkomen. Beheer en onderhoud van de openbare ruimte is een kerntaak van de gemeente ('de basis op orde').

In 2021 is het baggerplan vastgesteld door de gemeenteraad. Hierin zijn verschillende scenario's uitgewerkt. Voor de opgave 'overdracht stedelijk water (OSW) zijn extra middelen ingeregeld, maar voor het reguliere baggerwerk niet. Het voorstel is om het baggerbudget de komende jaren (incidenteel) te verhogen met € 200.000 (periode 2023-2025).

12. Coalitieakkoord, Ruimte

In het coalitieakkoord hebben we al aangegeven waar we ons voor willen inzetten:

- Een gemeente met voldoende aanbod van betaalbare huizen, waar de voorzieningen op orde zijn, met binnensteden en dorpskernen die beleving bieden, met veilige straten en wegen. Met veel groen en ontmoetingsmogelijkheden. Een gemeente die ondernemers ruimte biedt om te ondernemen. Een gemeente met een bloeiend verenigingsleven en middenstand.
- Een betaalbare en haalbare groene transitie naar een duurzame economie, waarbij onze parelsectoren floreren. Water(stof), recreatie, de maakindustrie en de agrarische sector hebben een wenkend perspectief nodig waarbij we kwaliteit toevoegen aan ons leven en onze omgeving. De gemeente staat samen met het onderwijs en bedrijfsleven aan de lat om voldoende mensen te boeien en te binden aan onze lokale economie
- Een vitaal landschap: een prachtig landschap waarin boeren en ondernemers genoeg ruimte hebben om toekomstbestendig te ondernemen. Een landschap waarvan onze inwoners en bezoekers kunnen genieten. Een landschap waarin verantwoord wordt omgegaan met mens, dier en bodem. Zo moeten we oog houden voor natuurwaarden, weidevogels en biodiversiteit.

Om hierin stappen te zetten liggen er grote uitdagingen, zeker ook gezien alle landelijke en mondiale ontwikkelingen. Maar we gaan uitdagingen niet uit de weg en willen investeren. We hebben in het coalitieakkoord en deze begroting (speerpunten) al aangegeven waar we mee aan de slag willen. Een verdere doorvertaling en prioritering op projectniveau moet echter nog plaatsvinden. Om invulling te geven aan een deel van het coalitieakkoord, hebben we een structureel bedrag begroot van € 1,2 miljoen ten behoeve van het programma Ruimte. Dit bedrag moet bijdragen aan de uitvoering van het coalitieakkoord en de benoemde speerpunten van het programma Ruimte (zie paragraaf 2.2.2). Een verdere doorvertaling en integrale afweging moet nog plaatsvinden. Dit komt in de raadsvergadering van 2 februari 2023 aan de orde.

Nieuwe voorstellen (incidenteel)

13. Coalitieakkoord, Ruimte

Naast een structureel bedrag waarmee we willen investeren (zie voorgaande punt 12), willen we ook een incidenteel bedrag begroten voor het versnellen van het coalitieakkoord, dan wel het afronden van lopende zaken die bijdragen aan het coalitieakkoord. Hiervoor is € 2,7 miljoen begroot. Ook hier is nog niet bekend hoe deze eenmalige middelen exact worden ingezet. Te zijner tijd volgt hiervoor een nader raadsvoorstel.

14. Programma Klimaatagenda

De raad heeft op 3 februari 2022 de Klimaatagenda SWF 2022 vastgesteld. De Klimaatagenda is een vertaling van het landelijke Klimaatakkoord van 2019. Jaarlijks wordt de Klimaatagenda geactualiseerd. In de Klimaatagenda staan alleen de verplichtingen uit het Klimaatakkoord: de afspraken die de VNG met het Rijk gemaakt heeft.

Bij de Klimaatagenda SWF 2022 ligt de focus op de twee pijlers Gebouwde omgeving (aardgasvrij maken woningen) en Elektriciteit (opwek duurzame elektriciteit) uit het Klimaatakkoord. De Gebouwde Omgeving en Elektriciteit zullen steeds meer bij elkaar komen. De groei van het aantal uitvoeringsplannen voor wijken en kernen betekent bijvoorbeeld ook een groei van de opwek van duurzame elektriciteit. Dit traject is samen te vatten als de energietransitie, die we zo circulair mogelijk laten plaatsvinden. Door de Uitvoeringsaanpak Circulaire Economie integraal op te nemen in de Klimaatagenda SWF 2022 zetten we concrete stappen naar een systeemverandering binnen de organisatie en kunnen daarmee maximaal effect bereiken naar onze ondernemers en inwoners.

Wij staan aan de vooravond van de energietransitie. Op dit moment geven we binnen het programma Klimaatagenda, samen met de bewoners, vorm aan de energietransitie. Het gaat nu om de initiatieffase en de ontwikkelfase. Hierop volgt voor alle projecten de uitvoeringsfase en de exploitatiefase. De komende tijd zullen steeds meer projecten richting uitvoeringsfase gaan. Dit laatste zal meer ambtelijke inzet vragen.

We hebben bericht ontvangen dat we tot 2030 in totaal € 310 per inwoner zullen ontvangen van het Rijk voor de uitvoeringskosten van de energietransitie. Dat betekent een bedrag van bijna € 28 miljoen. Daarmee kunnen we de energietransitie (grotendeels) bekostigen uit de rijksmiddelen. We weten nog niet precies wanneer deze middelen vrijkomen. We willen niet dat ons programma Klimaatagenda stopt. Daarom stellen we voor om een bedrag van € 2 miljoen te reserveren en beschikbaar te houden als voorfinanciering voor dit project. Wanneer we aanspraak willen maken op deze reserve komen we met een nader raadsvoorstel. Zodra de rijksmiddelen in voldoende mate vrij komen, kan dit bedrag weer terug naar de algemene reserve.

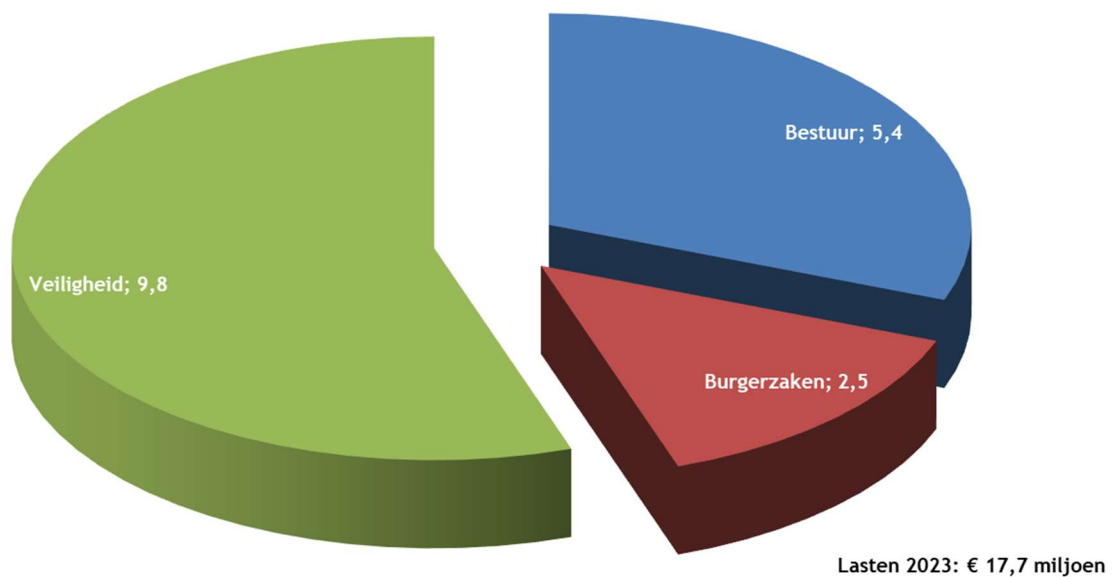
15. Kapitaalgoederen

Een van de aandachtspunten van de provincie bij het beoordelen van onze begroting is het achterstallig onderhoud van onze kapitaalgoederen. In een Bestuurlijk overleg op 29 augustus tussen de gedeputeerde en de portefeuillehouder Financiën heeft de provincie nogmaals benadrukt dat ze het belangrijk vindt dat achterstanden worden ingelopen en dat SWF de benodigde onderhoudsbudgetten op orde heeft. Ook zelf willen we dat de kapitaalgoederen op orde zijn. Daarom hebben we in deze begroting de onderhoudsbudgetten al geïndexeerd en houden we rekening met areaaluitbreiding. Op dit moment is het beschikbare onderhoudsbudget nagenoeg gelijk aan het benodigde onderhoudsbudget. We hopen dat door gerichte investeringen er op termijn een lager onderhoudsbudget benodigd kan zijn. Hiervoor zijn in de vorige begroting jaarlijkse investeringsbedragen van € 3 miljoen beschikbaar gesteld.

Aanvullend willen we € 2 miljoen extra reserveren voor kapitaalgoederen, zodat we versneld achterstanden kunnen inlopen. Wanneer we deze middelen willen aanwenden komen we met een nader raadsvoorstel.

2.2.3 Programma 3: Bestuur

1. Hoofdtakvelden

Dit programma bestaat uit 3 hoofdtakvelden. Per hoofdtakveld geven we hieronder aan wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen. Vervolgens volgt een totaaloverzicht met alle baten en lasten van dit programma. Daarna benoemen we gedetailleerd de aanpassingen op dit programma die in deze programmabegroting worden voorgesteld.

1.1 Hoofdtakveld Bestuur

Wat willen we bereiken?

In Súdwest-Fryslân zit het goud in onze inwoners; mei elkoar, initiatiefrijk en altijd op zoek naar de goede balans met ons landschap. Een plek voor de jongere en oudere generatie, een plek waarin iedereen gelijke kansen krijgt om gelukkig en gezond te zijn. Het bestuur is Grutsk op de gemeente Súdwest-Fryslân en is graag Tichtby de Mienskip.

Als 90.000+ gemeente vinden we het belangrijk om samen te werken en ons te positioneren in (inter)nationale netwerken. We gaan onze aansluiting op Europese fondsen in de komende jaren versterken in lijn met onze Europastrategie. We zetten vooral in op relevante programma's en opgaven op het gebied van circulaire economie landbouw, agrofood, energietransitie (met name aquathermie, waterstof), vitale kernen, mobiliteit en positieve gezondheid. Súdwest-Fryslân heeft daarbij veel te bieden en veel te doen. We zijn een gemeente die optimaal gebruik wil maken van kennis, innovatie en ruimte. Het is belangrijk mee te doen in de belangrijke netwerken.

VNG Netwerk R8

De combinatie van de stedelijkheid en platteland met veel kernen, een groot oppervlak en veel inwoners moeten onder de aandacht van het Rijk blijven. Daarom hebben we het initiatief genomen om -in samenwerking met VNG- een landelijk netwerk te starten van vergelijkbare gemeenten. Inmiddels zijn acht gemeenten verspreid over Nederland lid van het netwerk van Regiogemeenten (R8). Wij beschikken over rust, ruimte, korte lijnen en de juiste mentaliteit om duurzaam en voorspoedig te groeien. Veerkrachtige regio's zijn van groot belang voor een gezonde economische groei in het hele land. Súdwest-Fryslân heeft antwoorden op de (inter)nationale uitdagingen.

Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)

Sinds kort is onze gemeente toegetreden tot SNN. Onze burgemeester is lid van de regiegroep SNN. Voor het eerst in 30 jaar is een gemeente toegevoegd aan het samenwerkingsverband van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe en de gemeenten Groningen, Leeuwarden, Emmen en Assen.

Deze samenwerking betekent dat wij direct betrokken zijn bij de grote landelijke Europese programma's op opgaven die voor onze gemeente relevant zijn. Ook hebben we toegang tot de lobbyisten in Den Haag en Brussel. We werken in SNN-verband samen met VNO-NCW Noord-Nederland, MKB Noord-Nederland en de kennisinstellingen zoals de Rijksuniversiteit Groningen en de HBO- en MBO-instellingen.

Wij zijn trots op de gemeentelijke organisatie en de inzet die onze medewerkers dagelijks laten zien voor onze Mienskip. Wij staan voor een organisatie die vanuit de kernwaarden 'vertrouwen, daadkracht, omgevingsbewust en dienstbaar' werkt aan de ambities, de bestaande taken en de toekomstige taken. We willen onze inwoners, ondernemers en vrijwilligers uitnodigen om na te denken over experimenten en innovaties. We willen transparant en duidelijk zijn richting onze inwoners, een gemeente die op een heldere, voor iedereen begrijpelijke manier communiceert. Dienstverlenend naar de samenleving toe!

Wat gaan we daarvoor doen?

- **Public Affairs**
Middels Public Affairs spelen we in op het strategische proces van politieke besluitvorming en op veranderingen in de maatschappij en publieke opinie die van invloed zijn op het functioneren van de eigen organisatie. Hiermee zetten we in op concrete projecten die in aanmerkingen komen voor Europese en/of landelijke gelden. Met een onderscheidende propositie willen we bouwen aan een bestendige toekomst.
- **Samenwerkingsverband Noord Nederland**
We zijn lid van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), het samenwerkingsverband van de drie Noordelijke provincies en vier grote steden. Met deze samenwerking willen we mensen, ideeën en ambities stimuleren, faciliteren en verbinden die bijdragen aan de ontwikkeling in Noord-Nederland. Door onze deelname kunnen we impact creëren in Noord Nederland, als gezamenlijke springplank naar Den Haag en Brussel.
- **Goede en inclusieve werkgever**
De gemeente Súdwest-Fryslân stelt zich op als een goede en inclusieve werkgever, met voldoende stage-, leer- en werkplekken voor alle niveaus en leeftijden. Ook is er ruimte voor trainees en zij-instromers. Tevens zetten we in op een leven lang ontwikkelen voor eigen werknemers.
- **Campagne goede en inclusieve werkgever**
We gaan een uitnodigende campagne starten om in een krappe arbeidsmarkt kenbaar te maken dat de gemeente Súdwest-Fryslân een goede en inclusieve werkgever is.
- **Mentorprogramma**
In 2023 starten we met een mentorprogramma in de organisatie van Súdwest-Fryslân.
- **Klanttevredenheid**
We werken aan de klanttevredenheid door een nulmeting van de klantcontactkanalen uitvoeren, inclusief een klanttevredenheidsmeting. Deze resultaten willen we samen met de uitkomsten van het benchmarkonderzoek benutten om de kwaliteit van onze (digitale) dienstverlening aan de Mienskip verder te versterken.
- **Herstructurering informatiedomein**
We gaan verder met de herstructurering van het informatiedomein en het slim gebruik maken van al onze data, vanzelfsprekend binnen de eisen van privacy en transparantie.
- **Versterken digitale dienstverlening**
We gaan onze digitale dienstverlening versterken door een verbetering van de website, een website die voor iedereen te begrijpen is. Dat moet zorgen voor een betere gebruiksvriendelijkheid en een betere toegankelijkheid.

1.2 Hoofdtakveld Burgerzaken

Wat willen we bereiken?

De gemeente is groot, maar voor sommige inwoners voelt daarmee de gemeente ook te ver weg. Tichtby is het credo. In de lokale Mienskip schuilt de kracht die we moeten ondersteunen, daar zijn we Grutsk op. Door dichtbij te zijn, en waar nodig zaken lokaal te organiseren en te verbinden. Door maatwerk te leveren in onze dienstverlening en oplossingen vóór regels te laten gaan. Door te (laten) ontmoeten, maar ook door digitaal beter te verbinden. Met de vele transities en ontwikkelingen, is het essentieel dat inwoners op alle niveaus worden geïnformeerd en betrokken.

We willen een klantgerichte, transparante en duidelijke gemeente zijn, die haar inwoners gastvrij wil ontvangen en ondersteunen. De gemeente is bereikbaar voor al haar inwoners en digitalisering moet mensen verder helpen, persoonlijk en dichtbij. Aanvragen zijn regelluw en maatwerk een vereiste om inwoners met ingewikkelde problematiek verder te helpen. We willen onze digitale dienstverlening verder versterken.

Wat gaan we daarvoor doen?

- *Adequate dienstverlening*
We organiseren adequate dienstverlening; we zien, horen en erkennen onze inwoners en ondernemers. Persoonlijke dienstverlening en maatwerk staat voorop. We helpen waar nodig inwoners die liever samen met ambtenaren formulieren doorlopen en invullen. Met vragen kunnen inwoners direct terecht, procedures leggen we uit en antwoorden worden zo snel mogelijk gegeven.
- *Communicatie tussen inwoners en gemeente*
We versturen leesbare en begrijpelijke brieven. In plaats van afstandelijke communicatie is er een telefoongesprek of ontmoeting tussen inwoners en gemeente.
- *‘Wolkom yn Súdwest’-pakket*
Nieuwe inwoners ontvangen een ‘Wolkom yn Súdwest’-pakket met daarin nuttige en praktische (gemeentelijke) informatie voor onze nieuwe inwoners, waardoor men zich welkom voelt in de gemeente Súdwest-Fryslân.

1.3 Hoofdtakveld Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Súdwest-Fryslân is een veilige gemeente. We willen een aantrekkelijke gemeente zijn waar inwoners, ondernemers en bezoekers zich welkom, thuis en veilig voelen. Een gemeente met weinig overlast en criminaliteit, een gemeente die in staat is om hedendaagse, complexe veiligheidsproblematiek effectief het hoofd te bieden.

Om dat zo te houden willen we vooral inzetten op preventie. Door nauwe contacten met de politie, het sociale domein en overige ketenpartners en instanties willen we een groot gevoel van veiligheid creëren en behouden. We sluiten onze ogen niet voor zaken als ondermijning, cybercriminaliteit, sociale veiligheid en andere mogelijke criminele activiteiten zoals polarisatie en radicalisering. Het is belangrijk om de veiligheid in onze gemeente op orde te houden, veiligheid is de basis voor iedereen.

Wat gaan we daarvoor doen?

- *Veiligheid: investeren in preventie*
Op basis van het Integraal Veiligheidsplan investeren we in preventie en willen we met andere partners integraal samenwerken en meer zichtbaar zijn in de wijken en dorpen. We willen zoveel mogelijk naar de voorkant, risico's beheersen en het verkleinen van gelegenheid voor daders. Maar waar nodig handhaven - we zetten tijdig en gericht onze instrumenten in.
- *Verbinding zorg en veiligheid*
We zijn scherp op de verbinding van zorg en veiligheid. Veel veiligheidsvraagstukken vragen om combinaties van interventies uit beide domeinen. Een integrale samenwerking staat hierin voorop, om tijdig de juiste hulp en ondersteuning te bieden.

- *Bevoegdheden BOA's*
Onze BOA's hebben een breed pakket aan bevoegdheden om overlast aan te pakken en fungeren als aanspreekpunt in de Mienskip.

2. Wat mag het kosten?

Saldo programma in meerjarenperspectief (bedragen x € 1.000)	Rekening 2021	Begroot 2022 na Wijziging	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Bestuur	3.309	4.137	5.433	5.427	5.336	5.150
Burgerzaken	1.724	1.295	1.151	1.151	1.151	1.151
Veiligheid	7.802	9.210	9.646	9.706	9.776	9.773
Totaal saldo baten en lasten	12.834	14.643	16.230	16.284	16.263	16.073

Begroot 2023 per taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
<u>Bestuur</u>	5.433	0	5.433
Bestuur	5.433	0	5.433
<u>Burgerzaken</u>	2.469	1.318	1.151
Burgerzaken	2.469	1.318	1.151
<u>Veiligheid</u>	9.758	113	9.646
Crisisbeheersing en brandweer	6.461	113	6.348
Openbare orde en veiligheid	3.298	0	3.298
Totaal saldo baten en lasten	17.660	1.431	16.230

3. Aanpassingen programma Bestuur

In dit programma hebben we diverse aanpassingen verwerkt. Hieronder geven we ze weer in een overzicht. Daarna geven we een toelichting op de verschillende posten.

De volgende aanpassingen komen aan bod:

- Taakmutaties uit circulaires.
- Temperen ombuigingen.
- Nieuwe voorstellen.

Vanwege de leesbaarheid worden sommige aanpassingen in het programma toegelicht waar ze thematisch het beste passen, terwijl ze soms (ook) betrekking hebben op andere programma's. Bijvoorbeeld de loonsomontwikkeling. Deze wordt in de tekst alleen toegelicht in Programma Bestuur, maar cijfermatig heeft dit ook betrekking op de programma's Sociaal en Ruimte en op de Overzichten.

Nadelen zijn steeds met een minteken (-) aangegeven en voordelen met een plusteken (+). De vetgedrukte subtotalen komen steeds terug in het totaaloverzicht van paragraaf 1.2.

Aanpassingen programma Bestuur (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
<u>Structureel</u>				
<i>Taakmutaties uit circulaires</i>				
1. Versterking dienstverlening gemeenten: Systeemleren	-24	-24	-24	-24
2. Extra capaciteit BOA's	-45	-45	-45	-45
<i>Subtotaal</i>	-69	-69	-69	-69
<i>Temperen Ombuigingen</i>				
3. P3-03: Continu verbeteren	-476	-476	-476	-476
<i>Subtotaal</i>	-476	-476	-476	-476
<i>Nieuwe voorstellen</i>				
4. Loonsomontwikkeling 2023 (inclusief inhaalslag 2022)	-4.212	-4.212	-4.212	-4.212
5. Wethouders uitkeringen	-280	-276	-186	0
6. Aansluiten bij SNN	-150	-150	-150	-150
7. Bijdrage Gem. Regelingen, Veiligheidsregio	-438	-441	-444	-444
8. Coalitieakkoord, Bestuur	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
<i>Subtotaal</i>	-6.080	-6.079	-5.992	-5.806
Subtotaal structureel	-6.624	-6.624	-6.537	-6.351
<u>Incidenteel</u>				
<i>Nieuwe voorstellen</i>				
9. Coalitieakkoord, Bestuur	-1.500	0	0	0
<i>Subtotaal</i>	-1.500	0	0	0
Subtotaal incidenteel	-1.500	0	0	0

Toelichting

Taakmutaties uit circulaires

Op 1 juni is de Meircirculaire 2022 verschenen. Via de Notitie Meircirculaire 2022 is de raad geïnformeerd over de uitkomsten van deze circulaire (actieve informatie in week 35). De gevolgen voor de jaren 2023 tot en met 2026 nemen we op in deze begroting. Het betreft voor Programma Bestuur de navolgende zaken.

1. Versterking dienstverlening gemeenten: Systeemleren

Het kabinet heeft vorig jaar besloten om voor het versterken van de dienstverlening bij gemeenten en het extra ondersteunen van mensen in kwetsbare posities voor de periode tot en met 2027 in totaal € 150 miljoen per jaar beschikbaar te stellen. De bedragen zijn grotendeels beschikbaar gesteld in de decembercirculaire 2021. De gemeenteraad heeft de decembercirculaire 2021 op 3 maart 2022 behandeld en besloten om een krediet “versterking gemeentelijke dienstverlening 2022-2027” hier voor in te stellen. Naar verwachting ontvangen wij tot en met 2027 ongeveer € 2,5 miljoen. De raad heeft besloten om alle bedragen die wij van het Rijk tot en met 2027 ontvangen voor versterking dienstverlening gemeenten, aan dit krediet toe te voegen. Er was al € 5 miljoen beschikbaar via de algemene uitkering voor systeemleren. Nu wordt door het Rijk landelijk nogmaals € 5 miljoen euro beschikbaar gesteld. Voor SWF gaat het om € 24.000 structureel.

2. Extra capaciteit BOA's

De Tweede Kamer heeft in 2021 de motie Hermans c.s. aangenomen. Met deze motie, waarmee structureel € 200 miljoen is vrijgemaakt voor handhaving en veiligheid, is onder meer aan het kabinet de opdracht meegegeven om de capaciteit van (wijk)agenten en BOA's in de openbare ruimte te vergroten. Van dit bedrag wordt structureel € 25 miljoen voor de BOA's beschikbaar gesteld. In zijn brief van d.d. 12 november 2021 aan de Tweede Kamer heeft de minister van Justitie en Veiligheid aangegeven op welke wijze hij deze € 25 miljoen wil inzetten. Naast onder meer € 5,5 miljoen voor de groene BOA en een bedrag voor de verdere professionalisering en een veilige taakuitvoering van de BOA's in alle domeinen, wordt € 13 miljoen vrijgemaakt voor de capaciteit van BOA's in de openbare ruimte. De € 13 miljoen loopt via het gemeentefonds, het resterende bedrag niet. Wij ontvangen structureel € 45.000 extra en willen dit bedrag inzetten voor extra BOA's.

Temperen ombuigingen

3. P3-03: Continu verbeteren

In de Programmabegroting 2020 zijn taakstellingen opgenomen die gehaald moeten worden door Continu te verbeteren. Het ging per 2023 om een totaalbedrag van € 1.550.000. Tot op heden is van dit bedrag al € 875.000 gerealiseerd. Inmiddels merken we dat het steeds lastiger wordt om financieel voordeel te behalen door continu verbeteren. Wel leidt continu verbeteren tot kwaliteitsverbetering, dus we moeten zeker doorgaan met de aanpak. We blijven inzetten op het behalen van de meest effectieve en efficiënte uitvoering van het werk. Zie hiervoor ook de paragraaf Bedrijfsvoering van deze begroting (paragraaf 2.3.5).

We schatten in nog € 200.000 te kunnen behalen aan financieel voordeel. Daarmee is ca. 70% van de originele taakstelling behaald. We stellen voor om het resterende deel (€ 476.000) te laten vervallen.

Nieuwe voorstellen

4. Loosomontwikkeling 2023 (inclusief inhaalslag 2022)

In de Programmabegroting 2022 zijn we uitgegaan van een loosomontwikkeling van 3%. In werkelijkheid komt de stijging over 2022 uit op 3,9%. We hebben dus nog een deel in te halen ten opzichte van de begroting van 0,9%. We verwachten over 2023 een nieuwe stijging van 3,5% (0,5% stijging premies sociale lasten en 3,0% CAO-stijging). Daardoor hebben we te maken met een totale stijging van 4,4%.

Met bovenstaande percentages is in het salarissysteem de salarissom voor 2023 doorgerekend, inclusief opleidingsbudget. Wanneer we dit vergelijken met de beschikbare bedragen in de begroting, dan is er een tekort van € 4,2 miljoen. We stellen voor om de salarisbegroting op te hogen met dit bedrag.

5. Wethouders uitkeringen

Als gevolg van een nieuw college ontstaan wachtgeld en re-integratieverplichtingen voor voormalig wethouders. Positieve re-integratie kan leiden tot besparing op de budgetten. We schatten de extra kosten over 2023 in op € 280.000. De bedragen nemen af in de meerjarenbegroting.

6. Aansluiten bij Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN)

Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN) is een samenwerkingsverband van de drie noordelijke provincies en de vier gemeenten Groningen, Leeuwarden, Assen en Emmen. Zij stimuleren, faciliteren en verbinden mensen, ideeën en ambities die bijdragen aan de ontwikkeling van Noord-Nederland. Dit doen zij iedere dag door:

- Het verstrekken van subsidies in Noord-Nederland voor ondernemers, particulieren, kennisinstellingen, wooncorporaties en maatschappelijke organisaties;
- Het behartigen van de Noord-Nederlandse belangen in Den Haag en Brussel en de rest van Europa, o.a. over nieuwe regels, subsidies en beleid die invloed hebben op het Noorden;
- Het samenbrengen van de noordelijke bedrijven, (kennis)instellingen en overheden.

Binnen het SNN wordt het (vooralnog) ruimtelijke en economische beleid van Noord-Nederland afgestemd en creëren daarmee impact in Noord-Nederland. Uiteindelijke doel is om samen Noord-Nederland nóg mooier en sterker te maken. Het actief aanjagen van samenwerking en het positioneren van de gemeente in (inter)nationale netwerken past bij de Súdwest-Fryslân positie als 90.000+ gemeente en als grootste gemeente van Nederland. Vanuit een Europastrategie en de Public Affairs agenda zet Súdwest-Fryslân actief in op positionering en het vormen van partnerships voor de realisatie van haar ambities gericht vanuit het Brede Welvaartskompas. In de basis werkt Súdwest-Fryslân daarbij praktisch probleemoplossend, vanuit creatieve veerkracht en verbonden gelijkwaardig. Vanuit deze identiteit heeft Súdwest-Fryslân veel te bieden. Met aansluiting bij het SNN platform wil Súdwest-Fryslân verbinding leggen in het Noorden als gezamenlijke springplank naar Den Haag en Brussel.

7. Bijdrage Gem. Regelingen, Veiligheidsregio

De raad heeft op 14 juli 2022 kennis genomen van de Financiële stukken Veiligheidsregio Fryslân (VRF). Uit de Begroting 2023 van de Veiligheidsregio blijken de extra bedragen die Súdwest-Fryslân moet bijdragen. De extra aan de VRF te betalen bedragen zijn weergegeven in het raadsvoorstel van 14 juli. Wij moeten dit volgen in onze eigen begroting. Daarom nemen wij de extra bedragen op in onze Programmabegroting 2023 en meerjarenbegroting 2024-2026.

8. Coalitieakkoord, Bestuur

Juist in de lokale Mienskip schuilt de kracht die we moeten ondersteunen - ons goud is het DNA van de inwoners; mei elkoar, initiatiefrijk en altijd op zoek naar de goede balans met ons landschap. We zijn (pro)actief, zijn een krachtige lokale overheid, we investeren en leggen de verbindingen. In het noorden, in Nederland en in Europa. Dat vraagt om een gemeente met een gezonde financiële basis en met ruimte voor beslissingen. Om invulling te kunnen geven aan de concrete acties in het coalitie akkoord begroten we een structureel bedrag van € 1,0 miljoen, een incidenteel bedrag van € 1,5 miljoen en € 0,5 miljoen onder Overzichten. Een verdere doorvertaling en integrale afweging moet nog plaatsvinden. Dit komt in de raadsvergadering van 2 februari 2023 aan de orde.

Nieuwe voorstellen (incidenteel)

9. Coalitieakkoord, Bestuur

Voor een toelichting zie voorgaande punt 8.

2.2.4 Overzichten

Algemene dekkingsmiddelen

In de begroting moeten we een overzicht opnemen van de algemene dekkingsmiddelen. Bij algemene dekkingsmiddelen gaat het om gemeentelijke inkomsten die niet direct gerelateerd zijn aan een bestedingsdoel. Het gaat met name om de uitkering uit het gemeentefonds en onroerende-zaakbelasting.

De algemene dekkingsmiddelen zijn in principe vrij aanwendbaar: de gemeenteraad bepaalt voor welk doel we de middelen inzetten. Naast de vrij aan te wenden middelen kent Súdwest-Fryslân ook een aantal niet vrij aanwendbare heffingen, zoals Rioolrecht en Afvalstoffenheffing. Tegenover deze heffingen staan aanwijsbare kosten tot tenminste de opbrengst van de heffing.

Overhead

In de begroting moeten we de kosten van Overhead centraal begroten en verantwoorden. De voorschriften bepalen dat kosten zoveel mogelijk direct dienen te worden toegerekend aan de betreffende taakvelden. Voor een aantal kosten is dit niet mogelijk. Het betreft met name de ondersteunende taken (zoals intern gerichte bedrijfsvoeringsteams) en de sturende taken (leidinggevenden). De kosten van deze taken moeten worden verantwoord op het taakveld Overhead.

In de begrotingsvoorschriften zijn geen bepalingen opgenomen over de methodiek van toerekening van overhead aan de grondexploitatie en investeringen. Voor de toerekening van de overhead hebben we een toerekeningsregel bepaald aan de hand van de totale salariskosten overhead in verhouding met de salariskosten en inhuur van alle taakvelden. De totale salariskosten overhead bedragen € 24,1 miljoen en de salariskosten en inhuur van alle overige taakvelden € 48,5 miljoen. Afgerond komt er dan een percentage uit van 50%. We gebruiken dit percentage ook voor het extracomptabel toerekenen van de overhead naar de heffingen in verband met het berekenen van de kostendekkendheid.

Heffing Vennootschapsbelasting (VPB)

Met ingang van 2016 zijn gemeenten belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting voor activiteiten die zij als onderneming verrichten. Van een onderneming is sprake wanneer een duurzame organisatie van arbeid en kapitaal deelneemt aan het economisch verkeer met het oogmerk winst te behalen. De te behalen winst moet redelijkerwijs zijn te verwachten. In de wet worden activiteiten waarmee in concurrentie wordt getreden gelijkgesteld met het oogmerk winst te behalen.

De betaalde vennootschapsbelasting lag de laatste jaren steeds rond de € 30.000. Op Prinsjesdag 2022 is aangegeven dat het voor ons toepasselijke tarief met ingang van 1 januari 2023 wordt verhoogd naar 19%. Wij verwachten dat het effect hiervan klein zal zijn voor onze organisatie. We gaan dan ook voor 2023 weer uit van een bedrag van € 30.000. Hierbij plaatsen wij echter nog wel een tweetal kanttekeningen.

- Er lopen momenteel 2 gerechtelijke procedures die van invloed kunnen zijn op onze belastingverplichting (deze zal toenemen wanneer de belastingdienst door de rechter in het gelijk wordt gesteld).
- Ten tweede de grondexploitatie. Zodra het totaal van alle grondexploitaties winstgevend is, zullen wij ook over dit bedrag vennootschapsbelasting moeten betalen. Tot nu toe is dat nog niet het geval geweest, maar door de vele ontwikkelingen op dit vlak, bestaat nu wel de kans dat er in de toekomst winst gemaakt gaat worden. Mocht dat het geval zijn, zal ook dit onze belastingverplichting doen toenemen.

Bedrag onvoorzien

Het bedrag voor onvoorzien bedraagt € 109.000. Dit is ongeveer € 1,20 per inwoner.

Wat mag het kosten?

Saldo programma in meerjarenperspectief (bedragen x € 1.000)	Rekening 2021	Begroot 2022 na Wijziging	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Algemene dekkingsmiddelen	-205.714	-205.633	-222.834	-227.375	-228.889	-209.650
Overhead	37.255	34.102	42.763	42.862	42.596	42.686
Heffing VPB	30	30	30	30	30	30
Bedrag onvoorzien	11.946	520	1.239	1.344	1.448	1.549
Totaal saldo baten en lasten	-156.485	-170.981	-178.802	-183.140	-184.815	-165.384

Begroot 2023 per taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
<u>Algemene dekkingsmiddelen</u>	2.044	224.878	-222.834
Treasury	646	1.654	-1.008
OZB woningen	1.152	12.922	-11.770
OZB niet-woningen	82	11.037	-10.955
Belastingen overig	164	113	52
Algemene uitkering en overige uitkeringen	0	199.152	-199.152
<u>Overhead</u>	43.932	1.169	42.763
Personeelslasten	41.150	890	40.260
Huisvesting gemeentelijke diensten	1.884	25	1.859
ICT	575	254	321
Tractiemiddelen	323	0	323
<u>Heffing VPB</u>	30	0	30
Vennootschapsbelasting (VpB)	30	0	30
<u>Bedrag onvoorzien</u>	1.239	0	1.239
Overige baten en lasten	1.239	0	1.239
Totaal saldo baten en lasten	47.245	226.047	-178.802

Aanpassingen Overzichten

In dit programma hebben we diverse aanpassingen verwerkt. Hieronder geven we ze weer in een overzicht. Daarna geven we een toelichting op de verschillende posten.

De volgende aanpassingen komen aan bod:

- Structurele gevolgen uit de Jaarrekening.
- Circulaires en dergelijke.
- Nieuwe voorstellen.

Vanwege de leesbaarheid worden sommige aanpassingen in het programma toegelicht waar ze thematisch het beste passen, terwijl ze soms (ook) betrekking hebben op andere programma's. Bijvoorbeeld de loonsomontwikkeling. Deze wordt in de tekst alleen toegelicht in Programma Bestuur, maar cijfermatig heeft dit ook betrekking op de programma's Sociaal en Ruimte en op de Overzichten.

Nadelen zijn steeds met een minteken (-) aangegeven en voordelen met een plusteken (+). De vetgedrukte subtotalen komen steeds terug in het totaaloverzicht van paragraaf 1.2.

Aanpassingen Overzichten (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Structureel				
<i>Structurele gevolgen uit Jaarrekening</i>				
1. Hogere kosten abonnementen	-109	-109	-109	-109
2. Restwaarde strategische gebouwen	-500	-500	-500	-500
Subtotaal	-609	-609	-609	-609
<i>Circulaires en dergelijke</i>				
3. Meicirculaire 2022	21.635	27.355	32.036	14.683
4. 50% stijging aantallen	0	800	1.600	2.400
5. Correctie loon- en prijsstijgingen 2024-2027	0	-1.760	-3.520	-5.280
6. Extra 25% Jeugdzorg begroten	0	1.807	1.659	1.134
7. Verlaging inkomsten Jeugdzorg met Rijkskorting	0	-500	-2.600	-2.600
Subtotaal	21.635	27.702	29.174	10.337
<i>Nieuwe voorstellen</i>				
8. Windmolenpark Nij Hiddum Houw	400	400	400	400
9. Hogere inkomsten uit belastingen	1.595	1.547	1.499	1.393
10. Basisregistratie WOZ, BAG en BGT borging datakwaliteit	-40	-40	-40	-40
11. Bezwaar en beroep No Cure No Pay bureaus (NCNP)	-125	-125	-125	-125
12. Vergunningverleningssysteem parkeren	-40	-40	-40	-40
13. Basisregistratie ondergrond (Bro)	-40	-40	-40	-40
14. Data Fryslân	-90	-90	-90	-90
15. Kostenstijging exploitatie ICT infrastructuur en applicaties	-1.320	-1.321	-974	-718
16. Afbouw toerekening aan projecten	-500	-500	-500	-500
17. Kerstpakketten	-50	-50	-50	-50
18. Verlaging stelpost onderuitputting	-175	-175	-175	-175
19. Coalitieakkoord, Overzichten	-500	-500	-500	-500
20. Anders (armoede, energietransitie, leefbaarheid)	-1.300	-1.300	-1.300	-1.300
Subtotaal	-2.185	-2.234	-1.935	-1.785
Subtotaal structureel	18.841	24.859	26.630	7.943

Incidenteel

Nieuwe voorstellen

Geen mutaties

	0	0	0	0
<i>Subtotaal</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Subtotaal incidenteel	0	0	0	0

Structurele gevolgen uit Jaarrekening

1. Hogere kosten abonnementen

Dit betreft een structurele budgetoverschrijding die eerder is toegelicht in de Jaarrekening 2021. Het gesignaleerde tekort is in 2022 opnieuw beoordeeld. Dit heeft niet geleid tot een andere inschatting van het benodigde budget dat moet worden aangevuld. Het budget voor abonnementen en licenties is niet toereikend. In de loop der jaren zijn er alleen maar meer abonnementen en licenties bijgekomen, zoals de licenties bij het Sociaal Domein voor de uitvoering van de WMO en de Jeugd- en Participatiewet, maar ook voor de ketens Omgeving en Klantcontacten.

Met dit voorstel corrigeren we de afwijking, waardoor we het budget weer in lijn brengen met de werkelijke verwachting. Het betreft geen beleidswijziging.

2. Restwaarde strategische gebouwen

In de Programmabegroting 2021 is aangegeven dat we wilden gaan werken met een andere systematiek van afschrijven op strategische gebouwen, namelijk door rekening te houden met een restwaarde. Door dat te doen, hoeft er minder te worden afgeschreven en worden de jaarlijkse lasten verlaagd. Ingeschat was dat dit een structureel voordeel in de begroting op kon leveren van € 500.000.

Inmiddels is echter de regelgeving aangescherpt en mag deze nieuwe systematiek alleen worden toegepast bij nieuwe panden (dus ook niet meer bij de centrale huisvesting). Door deze wijziging in regelgeving, vervallen veel mogelijkheden en kan de verwachte besparing van € 500.000 niet behaald worden.

Mogelijk maken we in komende nieuwe gevallen alsnog gebruik van de mogelijkheden van een restwaarde, maar de huidige verwachte besparing moet vervallen.

Circulaires en dergelijke

3. Meicirculaire 2022

De Meicirculaire 2022 is verschenen op 1 juni. Via de meicirculaire hebben we een hogere algemene uitkering ontvangen. Dit is eerder toegelicht in de Notitie Meicirculaire 2022 (actieve info van week 35). De begrote bedragen betreffen de verschillen tussen de Meicirculaire 2022 en de stand van de Programmabegroting 2021. De toename van de algemene uitkering is deze keer exceptioneel hoog. Dit geeft ruimte in de begroting. Deze ruimte wordt onder andere gebruikt voor de taakmutaties die elders in deze Programmabegroting zijn opgenomen in de programma's en door indexaties.

In de Notitie Meicirculaire 2022 is te zien dat het vrij besteedbare bedrag in 2026 het zogenaamde ravijn in duikt. Een daling van € 17 miljoen euro tussen 2025 en 2026. Dat is bijna 10%! Deze daling zorgt voor grote problemen bij gemeenten omdat zij slechts incidenteel meer geld krijgen en niet structureel. Investerings kunnen dan ook in veel mindere mate worden gedaan omdat de ruimte voor bijbehorende kapitaallasten vanaf 2026 niet meer beschikbaar is.

4. 50% stijging aantallen

Vanuit het voorzichtigheidsprincipe hebben wij tot nu toe onze aantallen van de maatstaven altijd constant gehouden op basis van het aantal uit het eerste begrotingsjaar. Het Rijk gaat er van uit dat de meeste aantallen landelijk stijgen, waardoor het uitgekeerde bedrag per maatstaf iets lager wordt. Om dat iets lagere bedrag per maatstaf te compenseren moet je het volume (aantal) iets verhogen. De

vraag is of een 100% stijging van aantallen voor Súdwest-Fryslân wel reëel is. Bovendien zorgt de stijging van aantallen in veel gevallen ook voor hogere uitgaven. De uitgaven zullen normaliter stijgen als het volume groter wordt. Onze kennispartner LIAS adviseert om voor plattelandsgemeenten uit te gaan van een stijging van 50% van wat landelijk verwacht wordt. Wij stellen voor dit advies te volgen. Dit geeft een extra ruimte in de begroting, oplopend naar € 2,4 miljoen in 2026.

5. Correctie loon- en prijsstijgingen 2024-2027

De rijksoverheid neemt in de meerjarenraming een loon/prijsontwikkeling op en raamt dus inclusief inflatie. Wij ramen tegen constante prijzen, dus exclusief inflatie. Omdat het Rijk tegen lopende prijzen raamt en wij tegen constante prijzen, moeten we een correctie (aftrek) uitvoeren voor de jaren na het begrotingsjaar (in dit geval 2024-2026).

De aftrek van lopende naar constante prijzen bleek de afgelopen jaren te laag, de werkelijke inflatie was hoger dan de geschatte Prijsontwikkeling BBP (Bruto Binnenlands Product). Hierdoor rekenden we ons rijker dan we waren en daardoor was er de afgelopen jaren in het nieuwe begrotingsjaar niet genoeg geld beschikbaar om de salarisstijging voor eigen personeel en verbonden partijen te compenseren. Met als gevolg dat er geen financiële dekkingsmiddelen beschikbaar waren voor prijsmutaties. Het PBBP uit de meicirculaire voor 2024 is 2,5%, aflopend naar 2,20% in 2026. Dit is erg laag vergeleken bij de huidige inflatiecijfers. In de Macro Economische Verkenningen 2022 van het CPB rekende het Rijk in haar Startnota bijvoorbeeld met 3,4% in 2024 en 3,3% in 2025. LIAS adviseert dan ook om een hogere aftrek te hanteren. Wij kiezen er voor om elk jaar een risico-opslag van 1% te hanteren als extra aftrek. Afgerond levert dat een aftrekpost op van € 1,8 miljoen cumulatief per jaar. Zo creëren we ruimte om in de toekomst onze werkelijke loon- en prijsstijgingen op te kunnen vangen en daarnaast ook de budgetten te kunnen indexeren.

6. Extra 25% Jeugdzorg begroten

Door een Commissie van wijzen is een uitspraak gedaan over de compensatie die het Rijk dient te geven aan gemeenten voor de kosten van de jeugdzorg. Het Rijk had voor de jaren tot en met 2023 voldaan aan de uitspraak, maar nog niet voor de jaren vanaf 2024 en verder. Provincies hebben toegestaan dat gemeenten wel alvast 75% van de verwachte bedragen mochten opnemen in hun meerjarenramingen. Het Rijk heeft nu aangegeven de bedragen vanaf 2024 ook te gaan uitbetalen.

Dat betekent dat we nog 25% aan inkomsten voor de jeugdzorg mogen meenemen in de begroting. Aan de inkomstenkant begroten we dit bij de algemene uitkering. Daar de bedragen bedoeld zijn voor de jeugdzorg, reserveren we de middelen voor het Sociaal Domein (zie punt 24 van programma Sociaal).

7. Verlaging inkomsten Jeugdzorg met Rijkskorting

Gelijktijdig met het bericht over de 25% extra middelen voor Jeugdzorg, is duidelijk geworden hoe gemeenten om moeten gaan met de landelijke kortingen van € 100 miljoen in 2024 en € 500 miljoen vanaf 2025. Al eerder was bekend geworden dat het Rijk deze korting voor haar rekening neemt. Gemeenten krijgen echter wel daadwerkelijk minder bijdrage van het Rijk. Dit betekent een lagere inkomst in de algemene uitkering. Voor SWF gaat het om bedragen van € 500.000 in 2024 en € 2.600.000 vanaf 2025.

Tegenover deze lagere inkomsten staat dat gemeenten ook voor eenzelfde bedragen rekening mogen houden met lagere kosten. Daardoor heeft de verlaging van de inkomsten per saldo geen nadelig effect op de begrotingen van gemeenten. Het Rijk is verantwoordelijk voor het invoeren van maatregelen die tot een dergelijke kostenverlaging moeten leiden (zie ook punt 25 van programma Sociaal).

Nieuwe voorstellen

8. Windmolenpark Nij Hiddum Houw

Via raadsbesluit van 3 maart 2022 heeft de raad gekozen voor een actieve deelname van 50% in windpark Nij Hiddum Houw BV. Vanuit deze deelname wordt jaarlijks een gemiddeld dividend van € 400.000 netto verwacht. Dit voordeel hebben we opgenomen in onze begroting.

9. Hogere inkomsten uit belastingen

In deze begroting kunnen we een hoger bedrag begroten voor inkomsten uit belastingen. Dit komt door verschillende oorzaken:

- een trendmatige verhoging van diverse belastingsoorten met 3% (belangrijkste is OZB), conform het indexcijfer BBP zoals gepubliceerd in de meicirculaire,
- meer woningen, dus meer aanslagen OZB,
- hogere waardebepaling van het windpark Fryslân,
- hogere inkomsten voor het ondernemersfonds (loopt mee met OZB op niet-woningen)
- een evenzo hogere uitgave aan het ondernemersfonds

Alle bovenstaande effecten geven in totaal een extra structurele inkomst van gemiddeld € 1,6 miljoen.

10. Basisregistratie WOZ, BAG en BGT borging datakwaliteit

De gemeente is binnen het stelsel van basisregistraties de bronhouder voor, onder andere, de basisregistratie Waardering Onroerende Zaken (WOZ), de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) en de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG). Basisregistraties maken eenmalig inwinnen en meervoudig gebruik van gegevens mogelijk. Door de gegevens in de basisadministraties eenduidig op te slaan, zijn ze herbruikbaar voor alle overheidsorganisaties die deze gegevens dan ook verplicht moeten gebruiken. Tevens draagt het zorg voor eenduidige, accurate en actuele informatieverstrekking aan onze Inwoners, Bedrijven en Bezoekers.

Om te voldoen aan de wettelijke verplichtingen rondom de WOZ, BAG en BGT is het noodzakelijk om alle bebouwing in beeld te hebben en te registreren in de betreffende administraties. Hiervoor is het van belang om vanaf 2023 te starten met mutatiesignalering door middel van beeldmateriaal. Mutatiesignalering is een proces waar aan de hand van luchtfoto's en overige bronbestanden gezocht wordt naar mutaties in bebouwing tussen twee jaargangen. Het resultaat wordt vastgelegd in een digitale kaart die laat zien waar mutaties zijn aangetroffen. Zodoende wordt duidelijk waar en in welke mate zich wijzigingen in een gebied hebben voorgedaan. Op dit moment vindt dit proces niet plaats binnen de organisatie. Om aan de genoemde wettelijke verplichtingen en de ambtelijke opdracht te voldoen is het noodzakelijk om vanaf 2023 jaarlijks een bedrag van € 40.000 op te nemen voor mutatiesignalering.

11. Bezwaar en beroep No Cure No Pay bureaus (NCNP)

Het is een landelijk beeld dat het aandeel professionele bezwaarmakers toeneemt. Bezwaar maken wordt gemakkelijk gemaakt en er zijn landelijke radio- en TV campagnes. Deze bureaus zijn uit op de proceskosten en zoeken allerlei manieren om het bezwaar (deels) gegrond te krijgen. Dit uit zich in hoorzittingen, uitgebreide bezwaren en bij afwijzing doorzetten tot beroep.

De afhandeling van deze bezwaren en beroepen vergen meer aandacht en tijd van de afdeling. Daarnaast neemt het bedrag voor de proceskostenvergoeding toe. Er is in de begroting een bedrag van € 125.000 nodig voor de dekking van de hogere kosten.

12. Vergunningverleningssysteem parkeren

De gemeente Súdwest-Fryslân wil een innovatieve gemeente zijn op het gebied van parkeren. De gemeenteraad heeft in de parkeervisie besloten om parkeren volledig digitaal te maken. Daarnaast heeft de leverancier van het huidige parkeersysteem aangegeven dat dit pakket uitgefaseerd wordt in 2022. Op basis van deze informatie is het noodzakelijk om het gehele aanvraag- en registratieproces en de fysieke vergunningen verder te digitaliseren.

Aanvullend is het beleidsmatig gewenst omdat:

- Systeem: Het huidige systeem wordt uitgefaseerd in 2022;
- Visie/beleid: Besluit raad voor volledig digitaal parkeersysteem;
- Dienstverlening: We zetten in op de zelfredzaamheid van de klant en willen een gebruiksvriendelijk systeem. Met een nieuw systeem is het voor de klant direct duidelijk wat de (on)mogelijkheden zijn en ligt meer verantwoordelijk bij de klant zelf;
- Bedrijfsvoering: de huidige werkwijze is veel handmatig werken. Bijv. mutaties zijn allemaal handmatig. Met het nieuwe systeem wordt een mutatie gelijk doorgevoerd en hoeft de vergunning verlener slechts te controleren;
- Fraude: Er wordt oneigenlijk gebruik gemaakt van de fysieke vergunningen;
- Efficiency handhaving: door de vergunningen op papier voert handhaving twee controles uit: fysiek en digitaal.

De kosten voor een nieuw systeem zijn hoger omdat dit een volledige SAAS omgeving is met meerdere mogelijkheden en koppelingen met onder andere het Nationaal Parkeerregister en DigiD.

In 2019 heeft de raad in de parkeervisie 2019 vastgesteld het parkeersysteem volledig digitaal te maken. Hiervoor heeft de raad eenmalig € 50.000 ter beschikking gesteld. Dit is voldoende voor de eenmalige kosten. De jaarlijkse kosten zijn met een nieuw pakket structureel hoger waardoor het noodzakelijk is het budget te verhogen met € 40.000.

13. Basisregistratie ondergrond (Bro)

De gemeente is belast met de uitvoering Basisregistratie Ondergrond (hierna: Bro). De Bro maakt onderdeel uit van meerdere basisregistraties binnen de gemeente, waarbij de gemeente bronhouder is. Bij de invoering van de basisregistraties is op grond van een benchmark berekend door de VNG, dat bij aanvang van de invoering een gemiddelde gemeente tussen de 0,2 en 0,3 fte en € 40.000 externe inzet benodigd heeft om aan de verplichtingen uit de Bro te kunnen voldoen. Er zijn destijds geen extra middelen of fte's beschikbaar gesteld om de uitvoering op te pakken.

Per 2023 dient naast de huidige onderdelen ook de milieuhygiëne geregistreerd te worden binnen de Bro wat een substantiële verzwaring van werkzaamheden tot gevolg heeft. Gelet op de (niet gemiddelde) omvang van de gemeente en de hoeveelheid werken is een bezetting van 0,2 à 0,3 fte onvoldoende om op een goede wijze invulling te geven aan de verplichtingen uit de Bro. Om op een juiste wijze uitvoering te geven aan de verplichtingen uit de Bro wordt voorgesteld om de formatie uit te breiden met 0,5 fte.

14. Data Fryslân

Vanaf 2019 participeert de gemeente Súdwest-Fryslân in Data Fryslân samen met andere gemeenten, provincies en scholen gericht op datagedreven werken binnen de gemeente en regio. De kosten voor deelname bedragen € 1,- per inwoner (voor SWF dus € 90.000). De resultaten van datagedreven werken komen ten goede aan diverse beleidsterreinen. In de vorige Programmabegroting 2022 is er daarom van uitgegaan dat de kosten kunnen worden gedragen door de beleidsteams die financieel voordeel hebben van datagedreven werken.

In de praktijk valt dit tegen. Er is niet altijd sprake van een financieel voordeel. Bij het Sociaal Domein bijvoorbeeld leidt gebruik van de data juist tot hogere kosten. De armoedemonitor toont aan dat voorzieningen niet gebruikt worden. Hier worden inwoners op attent gemaakt met stijging in gebruik tot gevolg. Het gebruik van data levert hier dus geen financieel voordeel op, maar wel kwaliteitsverbetering. Bij andere gebruik makende teams zijn geen budgetten beschikbaar om de kosten uit te dekken. Voorgesteld wordt dan ook om de kosten ten laste te brengen van de begroting.

15. Kostenstijging exploitatie ICT infrastructuur en applicaties

Bij ICT zijn twee ontwikkelingen gaande die extra middelen vergen:

1) ICT is een noodzakelijke productiefactor. We hebben grote problemen om de informatie-infrastructuur verder te brengen. Storingen en threats dreigen de continuïteit en dienstverlening onderuit te halen en maakt het steeds moeilijker om te moderniseren.

We zijn/worden geconfronteerd met kostenstijging in de exploitatie:

- we zien in de markt prijsstijgingen als gevolg van krapte. Dit is zowel software, hardware als diensten gerelateerd;
- door intensivering van thuiswerken en hybride werken zijn er extra kosten voor apparatuur, licenties en benodigde (inrichtings-)ondersteuning;
- groei van de organisatie in aantal medewerkers en groei van het aantal devices per medewerker;
- impact verhogen continuïteit, beschikbaarheid en dienstverleningsniveau;
- verhogen weerbaarheid en verminderen kwetsbaarheid i.v.m. toegenomen cyberdreiging;
- krapte ICT personeel (intern en markt) leidt tot hogere vervangings-/inhuurkosten.

Onvoldoende financiële middelen leidt tot uitval en verminderde beschikbaarheid van systemen. We stellen daarom voor om de budgetten voor ICT structureel te verhogen met een bedrag van € 280.000.

2) Bij ICT hebben we te maken met een financieringsprobleem. Voorheen werden softwarepakketten aangeschaft, kregen we ze geleverd/geïnstalleerd, en konden we er op afschrijven. We hebben nu dan ook een financiële systematiek waarbij investeringsbijdragen zijn opgenomen op het investeringsprogramma (IP) en bijbehorende kapitaallasten zijn opgenomen in de begroting.

Er is een ontwikkeling gaande naar SAAS-applicaties. SAAS betekent Software As A Service. Dit betekent dat wij de softwarepakketten niet meer fysiek geleverd krijgen, maar dat ze vanaf een server van de leverancier beschikbaar worden gesteld. Wij verkrijgen daardoor niet meer het eigendom, wat boekhoudkundig tot gevolg heeft dat we er niet op kunnen afschrijven. Dat betekent dat wij investeringsbedragen van het IP moeten verschuiven naar de reguliere begroting/exploitatie, wat tijdelijk een dekkingstekort binnen de ICT-middelen tot gevolg heeft.

De tabel hieronder toont het ontstane tekort voor de komende 5 jaar. Na deze 5 jaar zijn de bespaarde kapitaallasten voldoende om de reguliere budgetten op te hogen. In de tussentijd zijn extra middelen nodig, zodat ICT kan blijven beschikken over hetzelfde inkoopvolume als onder de huidige systematiek.

	2023	2024	2025	2026	2027
<u>Investeringsbedragen</u>					
Vervangingsinvesteringen (IP)	-640.000	-640.000	-640.000	-640.000	-640.000
Vervangen software (IP)	-400.000	-625.000	-550.000	-550.000	-550.000
<u>Bespaarde kapitaallasten</u>					
Vervangingsinvesteringen	0	138.000	276.000	414.000	552.000
Vervangen software	0	86.000	220.000	338.000	456.000
Per saldo tekort:	-1.040.000	-1.041.000	-694.000	-438.000	-182.000

16. Afbouw toerekening aan projecten

In de begroting is voor een bedrag van € 1,8 miljoen aan salariskosten opgenomen die toegerekend moeten worden aan projecten. Door deze werkwijze ontlasten we de begroting, maar worden projecten duurder gemaakt. Duurdere projecten betekent een hogere kapitaallast, waardoor alsnog de begroting wordt belast. Toerekening aan projecten van salariskosten van vast personeel heeft dus geen meerwaarde, tenzij kosten kunnen worden doorberekend aan een derde partij.

We willen daarom afstappen van dit systeem, door niet langer vast personeel toe te rekenen aan projecten. Om dat te kunnen doen, moeten we een stelpost van € 1,8 miljoen afbouwen. In deze begroting stellen we voor om de stelpost af te bouwen met € 0,5 miljoen. Toekomstige projecten worden hierdoor goedkoper.

17. Kerstpakketten

Door noodzakelijke bezuinigingen in het (verre) verleden is er in de begroting geen budget meer opgenomen voor kerstpakketten. Nu er weer meer financiële middelen beschikbaar zijn, stellen we voor om het budget voor kerstpakketten te herstellen. We schatten de kosten in op € 50.000.

18. Verlaging stelpost onderuitputting

We hebben in onze begroting kapitaallasten opgenomen van komende en lopende projecten. Deze kapitaallasten gaan in werkelijkheid pas lopen na afronding van een project. In werkelijkheid vertragen projecten en blijken de begrote kapitaallasten (tijdelijk) niet nodig te zijn. Ook daar houden we in de begroting rekening mee, door bij voorbaat een stelpost op te nemen voor onderuitputting.

De provincie heeft aangegeven dat we geen stelpost onderuitputting meer mogen opnemen in onze begroting. Onderuitputting wordt gezien als een correctie op een onjuiste investeringsplanning. Om dat te corrigeren dient geen onderuitputting te worden opgenomen, maar dient het investeringsprogramma zelf te worden aangepast.

De provincie heeft het vorig jaar toegestaan om de onderuitputting gefaseerd af te bouwen. In de Programmabegroting 2022 hebben we al een eerste stap genomen door de structureel begrote onderuitputting van € 350.000 te halveren. In de Programmabegroting 2023 moet de tweede stap worden gezet door de resterende € 175.000 ook niet meer op te nemen.

19. Coalitieakkoord, Overzichten

Om invulling te geven aan een deel van het coalitieakkoord, hebben we een jaarlijks bedrag begroot van € 0,5 miljoen ten behoeve van de Overzichten. De exacte besteding van dit bedrag is nog niet helder. Een belangrijk aandachtsgebied voor ons is de ontwikkeling van de organisatie en de krapte op de arbeidsmarkt. We willen inzetten op duurzame inzetbaarheid, vaktalenten, trainee programma en opleidingsplaatsen. Een concrete besteding van dit bedrag zullen we te zijner tijd voorleggen aan de raad.

20. Anders (armoede, energietransitie, leefbaarheid)

Tijdens de opiniërende avond op 31 augustus hebben we aangegeven drie keer € 1,5 miljoen beschikbaar te hebben voor Sociaal, Ruimte en Bestuur (dus in totaal € 4,5 miljoen).

Tijdens de opiniërende avond is aan de aanwezige raadsleden gevraagd welke onderwerpen zij belangrijk vinden. Er kon gestemd worden op de drie genoemde programma's, maar ook op een categorie Anders. De door de aanwezige raads- en commissieleden aangegeven verdeling over deze categorieën was als volgt: Sociaal (22%), Ruimte (31%), Bestuur (17%) en Anders (29%).

Raadsleden hebben naast de al door het college benoemde onderwerpen (voorzieningen/ ontmoetingsplaatsen, wonen en dienstverlening) veel andere zaken benoemd. De onderwerpen die het veruit het meest werden genoemd zijn: armoede, energietransitie en leefbaarheid.

In deze begroting hebben we rekening gehouden met de input van de raad door het beschikbare bedrag van € 4,5 miljoen nu anders te verdelen. We begroten relatief meer voor Ruimte (€ 1,2 miljoen) dan voor Sociaal en Bestuur (elk € 1,0 miljoen). Deze bedragen hebben we opgenomen in de programma's.

Voor de categorie Anders nemen we een bedrag op van € 1,3 miljoen. Dat is 29% van € 4,5 miljoen. De exacte besteding van dit bedrag is nog niet helder. Een concrete besteding van deze bedragen zullen we te zijner tijd voorleggen aan de raad.

2.2.5 Mutaties reserves

Hieronder volgt een overzicht van de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma in de komende jaren:

Saldo mutatie reserves in meerjarenperspectief (lasten +/- baten) (bedragen x € 1.000)	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Programma 1 - Sociaal				
Reserve kapitaallasten	-427	-427	-415	-415
Dorpshuizen Littenseradiel	18	18	18	18
Koopkrachtfonds	1.000	0	0	0
Coalitieakkoord, Sociaal	1.900	0	0	0
Programma 2 - Ruimte				
Reserve kapitaallasten	-380	-384	-342	-342
Parkeergarage Boschplein	35	35	35	35
Overdracht Stedelijk Water	300	300	300	0
Coalitieakkoord, Ruimte	2.700	0	0	0
Kapitaalgoederen	2.000	0	0	0
Programma Klimaatagenda	2.000	0	0	0
Programma 3 - Bestuur				
Ontwikkelfonds	1.000	1.530	1.000	1.000
Wegen Littenseradiel	153	133	0	0
Coalitieakkoord, Bestuur	1.500	0	0	0
Overzichten				
Reserve kapitaallasten	-18	-18	-18	-18
Archieven op orde, toegankelijkheid	205	205	205	0
Mutatie saldo Algemene Reserve	-12.573	6.269	11.296	-5.028
Totaal mutaties reserves	-587	7.662	12.079	-4.750

Voor het begrotingsjaar kan het begrote saldo per programma worden uitgesplitst in de volgende lasten en baten:

Begroot 2023 per taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
Programma 1 - Sociaal	2.918	427	2.491
Reserve kapitaallasten	0	427	-427
Dorpshuizen Littenseradiel	18	0	18
Koopkrachtfonds	1.000	0	1.000
Coalitieakkoord, Sociaal	1.900	0	1.900
Programma 2 - Ruimte	7.035	380	6.655
Reserve kapitaallasten	0	380	-380
Parkeergarage Boschplein	35	0	35
Overdracht Stedelijk Water	300	0	300
Coalitieakkoord, Ruimte	2.700	0	2.700
Kapitaalgoederen	2.000	0	2.000
Programma Klimaatagenda	2.000	0	2.000
Programma 3 - Bestuur	2.653	0	2.653
Ontwikkelfonds	1.000	0	1.000
Diverse stortingen ivm Littenseradiel	153	0	153
Coalitieakkoord, Bestuur	1.500	0	1.500
Overzichten	-12.368	18	-12.386
Reserve kapitaallasten	0	18	-18
Archieven op orde, toegankelijkheid	205	0	205
Mutatie saldo Algemene Reserve	-12.573	0	-12.573
Totaal mutaties reserves	238	825	-587

2.3 Paragrafen

De begroting kent een aantal paragrafen (verplicht op te nemen). Hierin geven we de beleidslijnen aan met betrekking tot de volgende beheersmatige aspecten:

- Paragraaf 1 - Lokale heffingen
- Paragraaf 2 - Weerstandsvermogen/risicobeheersing
- Paragraaf 3 - Onderhoud kapitaalgoederen
- Paragraaf 4 - Financiering
- Paragraaf 5 - Bedrijfsvoering
- Paragraaf 6 - Verbonden partijen
- Paragraaf 7 - Grondbeleid

2.3.1 Paragraaf 1 Lokale Heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft informatie over de bevoegdheden en het gemeentelijke beleid met betrekking tot lokale heffingen. Daarnaast geeft deze paragraaf een:

- Overzicht van de lokale heffingen
- Kostenonderbouwing van de bestemmingsheffingen en rechten
- Lokale lastendruk ten opzichte van andere gemeenten
- Uitvoering Wet WOZ
- Kwijtscheldingsbeleid

Bevoegdheden en beleid

De bevoegdheid tot het invoeren/wijzigen/afschaffen van een gemeentelijke lokale heffing ligt bij de raad. Het belastinggebied is begrensd. De Gemeentewet geeft limitatief aan welke gemeentelijke belastingen we kunnen heffen. Daarnaast kan bij wet aan de gemeente de bevoegdheid worden toegekend om een bepaalde belasting te heffen, zoals bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing met een wettelijke grondslag in de Wet Milieubeheer. We maken het volgende onderscheid:

- Belastingen: er is sprake van een heffing zonder een aanwijsbare tegenprestatie. De hoogte van de tarieven is daardoor vrij.
- Bestemmingsheffingen: er is sprake van een aanwijsbare collectieve tegenprestatie. De tarieven mogen niet meer dan kostendekkend zijn.
- Rechten: er is sprake van een aanwijsbare individuele tegenprestatie. De tarieven mogen niet meer dan kostendekkend zijn.

De gemeente kan uit het beschikbare menu haar eigen keus maken. Súdwest-Fryslân maakt niet gebruik van alle mogelijkheden. Zo heffen we geen hondenbelasting, baatbelasting en reclamebelasting. Ook heffen we niet alle mogelijke rechten. In lijn met de uitgangspunten verhogen we de tarieven van de meeste belastingen jaarlijks trendmatig. Voor belastingjaar 2023 gaat het om 3,0% (inflatiecorrectie). In een aantal gevallen wijken we hier gemotiveerd vanaf. Bij de rechten gaan we uit van kostendekkendheid. In de raadsvergaderingen van november en december worden de nieuwe tarieven voorgesteld.

Overzicht lokale heffingen: belastingen en rechten

De lokale heffingen zijn onder te verdelen in de volgende belastingen, bestemmingsheffingen en rechten.

A. Belastingen

Belastingen zijn heffingen waarvan de besteding naar de algemene middelen gaat. De opbrengst van belastingen is vrij door de gemeenteraad te bepalen.

Belastingen	Begroting 2022 €	Begroting 2023 ¹ €	Kwijtschelding	Mutatie tarieven
a. Onroerende zaakbelastingen (OZB)	23.209.417	23.835.789	Ja (woningen)	+ 3,0%
b. Forensenbelasting	766.502	789.497	Nee	+ 3,0%
c. Parkeerbelasting	1.997.365	1.997.365	Nee	-
d. Precariobelasting	103.770	106.883	Nee	+ 3,0%
e. Roerende zaakbelasting (RZB)	4.296	4.424	Ja (woningen)	+ 3,0%
f. Toeristenbelasting	2.272.215	2.272.215	Nee	-
Totaal	27.468.565	29.006.173		

¹ De genoemde opbrengst voor 2023 is inclusief inflatie.

a. Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

Overeenkomstig de Wet WOZ waarderen we jaarlijks alle onroerende zaken. Bij de tariefstelling moeten we rekening houden met deze herwaardering om te voorkomen dat waardewijzigingen resulteren in een meer- of minderopbrengst. De verhoging van de begrote opbrengst bestaat uit een trendmatige verhoging van 3% en areaaluitbreiding. De opbrengst van een deel van de niet-woningen wordt gezien de jaarlijkse waardeontwikkeling buiten de trendmatige verhoging gehouden.

Ondernemersfonds

De tarieven van de OZB voor niet-woningen zijn de afgelopen jaren extra verhoogd ten behoeve van het ondernemersfonds. De raad zal voorgesteld worden om ook de komende jaren deze verhoging te handhaven. De extra verhoging dragen we via een subsidie af aan de ondernemers.

b. Forensenbelasting

Gelijk aan de OZB is bij de tariefstelling gekozen voor aansluiting bij de WOZ-waarde van de woning. Bij de tariefstelling gaan we uit van de trendmatige verhoging (3,0%).

c. Parkeerbelasting

De belastingtarieven verhogen we niet jaarlijks trendmatig (inflatiecorrectie).

d. Precariobelasting

De opbrengst precariobelasting bestaat uit de opbrengst precariobelasting op terrassen. Deze begrote opbrengst wordt trendmatig verhoogd (3,0%).

e. Belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten (RZB)

Met ingang van 2015 kennen we een belasting op roerende woon- en bedrijfsruimten. De tarieven zijn net als bij de onroerende-zaakbelastingen afhankelijk van de waarde van de roerende zaken. De tariefstelling van de RZB moet gelijk zijn aan die van de OZB.

f. Toeristenbelasting

De belastingtarieven verhogen we niet jaarlijks trendmatig (inflatiecorrectie).

B. Bestemmingsheffingen

Bestemmingsheffingen zijn heffingen waarvan de besteding naar specifieke lasten verband houdend met collectieve voorzieningen gaat. De opbrengst van bestemmingsheffingen is maximaal kostendekkend.

Bestemmingsheffingen	Begroting 2022 €	Begroting 2023 ¹ €	Kwijtschelding
a. Afvalstoffenheffing	10.437.659	10.437.659	Ja
b. Rioolheffingen	8.476.804	8.730.280	Ja
Totaal	18.914.463	19.167.939	

a. Afvalstoffenheffing

De kosten binnen het taakveld zijn ongewijzigd. Daarom blijft ook de begrote opbrengst gelijk aan vorig jaar.

Afvalstoffenheffing	Totale kosten €	Totale opbrengst €	Dekking %
<u>Netto kosten taakveld(en)</u>			
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente	-9.895.368		
> Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	1.523.698		
Subtotaal	-8.371.670		
<u>Toe te rekenen kosten</u>			
> Overhead, incl. (omslag) rente	-948.663		
> BTW	-1.326.362		
Totaal	-10.905.028	10.437.659	96%

c. Rioolheffingen

Anders dan bij bijvoorbeeld de onroerendezaakbelasting (OZB) mogen de opbrengsten van de rioolheffing maar aan één doel worden uitgegeven, te weten: de gemeentelijke watertaken. Ter dekking van deze taken wordt onder de naam rioolheffing wordt een belasting geheven. De hoofdlijnen van de kosten(ontwikkeling) omtrent de watertaken worden beschreven in het Waterketenplan 2023-2027. Dit Waterketenplan wordt eind 2022 aan de raad ter vaststelling voorgelegd. In het Waterketenplan is opgenomen dat voor een kostendekkende heffing rekening moet worden gehouden met een jaarlijkse trendmatige stijging (dit jaar 3%).

De kosten voor 2023 zijn geraamd op € 8.897.424,-. Door de opbrengst te verhogen met de jaarlijkse stijging van 3% conform het Waterketenplan komt het kostendekkingspercentage uit op 98,1%.

Rioolheffingen	Totale kosten	Totale opbrengst	Dekking
	€	€	%
Netto kosten taakveld(en)			
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente	-7.590.948		
> Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen			
Subtotaal	-7.590.948		
Toe te rekenen kosten			
> Overhead, incl. (omslag) rente	- 340.408		
> BTW	-966.068		
Totaal	-8.897.424	8.730.280	98,1%

C. Rechten

Rechten zijn heffingen waarvan de besteding naar specifieke lasten verband houdend met individuele diensten gaat. De opbrengst van rechten is maximaal kostendekkend.

Rechten	Begroting 2022	Begroting 2023	Kwijtschelding
	€	€	
a. Reinigingsrechten	345.000	345.000	Nee
b. Leges	3.700.101	3.700.101	Nee
c. Grafrechten	625.000	625.000	Nee
d. Liggeld	886.265	886.265	Nee
e. Marktgeld	67.419	67.419	Nee
f. Sluisgelden	85.673	85.673	Nee
Totaal	5.709.458	5.709.458	

a. Reinigingsrecht

De heffing voor bedrijfsafval is kostendekkend. De kosten en de opbrengst zijn dit jaar ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar.

Reinigingsrecht	Totale kosten	Totale opbrengst	Dekking
	€	€	%
Netto kosten taakveld(en)			
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente	-285.709		
> Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen			
Subtotaal	-285.709		
Toe te rekenen kosten			
> Overhead, incl. (omslag) rente	-59.291		
> BTW			
Totaal	-345.000	345.000	100%

b. Leges

Voor het berekenen van de totale opbrengsten in 2023 is uitgegaan van een verhoging van de tarieven met 3% (inflatiecorrectie), dit met uitzondering van de tarieven die door het Rijk vastgesteld worden en de tarieven in hoofdstuk 2. In verband met de aankomende invoering van de omgevingswet zijn de tarieven in dit hoofdstuk vooralsnog gelijk gebleven. Bij de vaststelling van de kosten- en batenraming is de invoering van de omgevingswet per 1 januari 2023 niet meegenomen. De invoering van de omgevingswet heeft grote gevolgen voor de kosten en baten van de leges uit hoofdstuk 2. Op dit moment is nog niet volledig duidelijk of de omgevingswet per 1 januari 2023 in werking treedt. Zodra bekend is wanneer de wet in werking treedt, zal een begrotingswijziging voorgesteld worden. Voor de tarieven in hoofdstuk 3 (horeca, evenementen, standplaatsen, etc) is meer aansluiting gezocht bij de werkelijke tijdsbesteding bij bepaalde diensten. Dit zal bij een aantal tarieven tot een verhoging leiden. In de raadsvergadering van december zal dit aan de orde komen bij de vaststelling van de legesverordening 2023.

Bij de vaststelling van de tarieven is het belangrijk dat de opbrengst de totale kosten niet overstijgt, de leges mogen maximaal kostendekkend zijn. Deze kostendekkendheid wordt in beginsel op het niveau van de gehele verordening beoordeeld, hierdoor is zogenoemde kruissubsidiëring mogelijk: een verwacht voordeel c.q. overschot bij de ene dienst mag worden gebruikt voor de dekking van een verwacht tekort bij een andere dienst.

Conform de vereisten van het BBV rondom de kostendekkende tarieven geven wij in deze paragraaf inzicht in de wijze waarop wij bewerkstelligen dat de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden. Voor de verhaalbare lasten hebben wij uit de productraming de posten geselecteerd die wij toerekenbaar en verhaalbaar achten als lasten ter zake van de te verrichten diensten (loonkosten,

materiele kosten en BTW) van de legesverordening 2023. Als baten zijn de opbrengsten van de leges genoemd. Deze opbrengsten vloeien voort uit de gerealiseerde levering van de producten en diensten op grond van de Legesverordening 2022 vermenigvuldigd met de beoogde tarieven voor 2023.

Op totaal niveau is de legesverordening 2023 voor 81% kostendekkend, de totale opbrengst aan leges is geraamd op € 3.843.351:

Leges Hoofdstuk 1, 2 en 3	Lasten taakveld €	Overhead €	Totale lasten €	Totale baten ¹ €	Kostendekking
Totaal hoofdstuk I	1.642.017	467.106	2.109.123	1.371.514	65%
Totaal hoofdstuk II	1.850.306	574.341	2.424.647	2.436.001	100%
Totaal titel III	147.763	50.273	198.036	35.836	18%
TOTAAL	3.640.086	1.091.720	4.731.806	3.843.351	81%

¹verwachte baten o.b.v. gerealiseerde levering van producten en diensten in 2021 x voorgesteld tarief 2023

Hoofdstuk 1 Burgerzaken, bevolking en overige

De leges in hoofdstuk 1 bestaan voor het overgrote deel uit leges voor reisdocumenten, rijbewijzen, burgerlijke stand, afschriften uit de basisregistratie personen (BRP) en naturalisatie. De leges voor een deel van deze producten en diensten worden door het Rijk vastgesteld.

Leges	Lasten taakveld €	Overhead €	Totale lasten €	Totale baten ¹ €	Kostendekking
Burgerlijke stand	267.685	104.786	372.470	131.775	35%
Reisdocumenten	441.821	48.910	490.730	375.431	77%
Rijbewijzen	218.741	53.535	272.276	427.127	157%
Verstrekingen uit BRP	89.310	34.252	123.561	20.267	16%
Vastgoedinformatie	5.228	619	5.847	26.235	449%
Overige Publiekszaken	192.301	67.619	259.920	2.652	1%
Gemeentearchief	85033	32.541	117.574	2.704	2%
Bijzondere wetten	171.726	62.720	234.445	214.886	92%
Diversen	170.173	65.125	235.299	170.437	72%
Totaal titel I	1.642.017	467.106	2.109.123	1.371.514	65%

¹verwachte baten o.b.v. gerealiseerde levering van producten en diensten in 2021 x beoogde tarieven 2023

Hoofdstuk 2 Omgevingsvergunningen

De leges worden geheven om de kosten van het proces van bouwvergunningverlening te dekken. Bij de vaststelling van de kosten- en batenraming is de invoering van de omgevingswet per 1 januari 2023 niet meegenomen. De invoering van de omgevingswet heeft grote gevolgen voor de kosten en baten van de leges uit hoofdstuk 2. Op dit moment is nog niet volledig duidelijk of de omgevingswet per 1 januari 2023 in werking treedt. Zodra bekend is wanneer de wet in werking treedt zal een begrotingswijziging voorgesteld worden.

Leges	Lasten taakveld €	Overhead €	Totale lasten €	Totale baten ¹ €	Kostendekking
Vergunningvrij bouwen / conceptaanvraag	230.455	81.056	311.511	75.317	24%
Omgevingsvergunning en	1.536.404	493.285	2.029.689	2.328.854	115%
Bestemmingswijzigingen zonder activiteiten	27.815	-	27.815	31.830	37%
In deze titel niet benoemde beschikking	27.815	-	27.815	-	0%
Niet ontvankelijke aanvraag	27.815	-	27.815	-	0%
Totaal titel II	1.850.306	574.341	2.424.647	2.436.001	100%

¹verwachte baten o.b.v. gerealiseerde levering van producten en diensten in 2021 x beoogde tarieven 2023

Hoofdstuk 3 Overige vergunningen

De leges voor de paragrafen binnen dit hoofdstuk zijn gericht op vergunningen voor dienstverrichters of dienstverleners. Bijvoorbeeld aanvragers van evenementenvergunning en aanvragers markt- en standplaatsen. Binnen deze titel is kruissubsidiëring alleen toegestaan binnen clusters van sterk samenhangende diensten, deze samenhangende diensten zijn geclusterd per hoofdstuk (zoals Horeca, Evenementen ect). Dit betekent dat binnen de paragrafen in dit hoofdstuk de baten de lasten niet mogen overschrijden.

Leges	Lasten taakveld €	Overhead €	Totale lasten €	Totale baten ¹ €	Kostendekking
Horeca	35.709	12.811	48.520	17.245	36%
Seksbedrijven	3.680	-	3.680	-	0%
Winkeltijdenwet	3.680	-	3.680	-	0%
Evenementen of markt	87.232	33.421	120.653	6.241	5%
Standplaatsen	13.782	4.041	17.823	11.947	67%
Niet benoemde vergunning, ontheffing of andere beschikking	3680	-	3.680	403	11%
Totaal titel III	278.358	97.408	375.766	35.836	18%

¹verwachte baten o.b.v. gerealiseerde levering van producten en diensten in 2021 x beoogde tarieven 2023

f. Grafrechten

Voor de grafrechten geldt een kostendekking van 90%. De kosten en de opbrengst zijn dit jaar ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar.

Grafrechten	Totale kosten €	Totale opbrengst (Begroot) €	Dekking %
Netto kosten taakveld(en)			
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente	-545.663		
> Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen			
Subtotaal	-545.663		
Toe te rekenen kosten			
> Overhead, incl. (omslag) rente	-150.639		
> BTW			
Totaal	-696.302	625.000	90%

g. Liggeld

Bij de bepaling van de tarieven liggeld kiezen we niet voor kostendekkende tarieven. We leggen de nadruk op de positie van Súdwest-Fryslân ten opzichte van de omliggende gemeenten en monitoren of de tarieven marktconform zijn. De kosten en de opbrengst zijn dit jaar ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar.

Liggeld	Totale kosten €	Totale opbrengst €	Dekking %
Netto kosten taakveld(en)			
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente	-940.801		
> Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen			
Subtotaal	-940.801		
Toe te rekenen kosten			
> Overhead, incl. (omslag) rente	-190.400		
> BTW			
Totaal	-1.131.201	886.265	78%

h. Marktgeld

Het marktgeld wordt geheven voor het beschikbaar stellen van een standplaats en daarmee verband houdende diensten en middelen. De kosten zijn dit jaar ten opzichte van 2022 gestegen in verband met de wijziging functie van de marktmeester. De opbrengst is dit jaar vooralsnog ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar. Voor het marktgeld geldt daarom nu dat de tariefstelling 53% kostendekkend is. Gelet op het lage animo van nieuwe handelaren zou het verhogen van de marktgeden naar verwachting nadelig uitpakken. Door de hoge tarieven haken meer handelaren af waardoor de gerealiseerde opbrengst juist zal dalen.

Marktgeld	Totale kosten €	Totale opbrengst (begroot) €	Dekking %
Netto kosten taakveld(en)			
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente	-92.000		
> Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen			
Subtotaal	-92.000		
Toe te rekenen kosten			
> Overhead, incl. (omslag) rente	-34.800		
> BTW			
Totaal	-126.800	67.419	53%

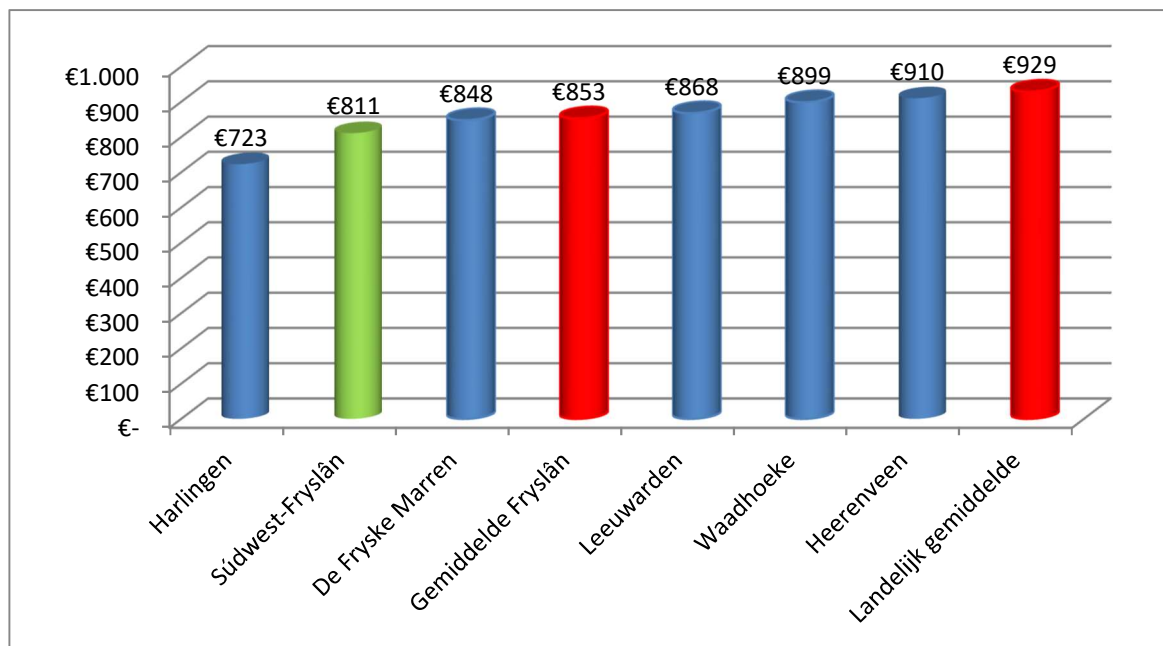
i. Sluisgelden

De tarieven voor de sluisgelden zijn voor 50% kostendekkend. Bij de bepaling van de hoogte van sluisgelden hebben we niet gekozen voor kostendekkende tarieven. De sluisgelden verhogen we niet jaarlijks omdat het leidt tot onhandzame tarieven. Voor de tarieven leggen we de nadruk op de positie van Súdwest-Fryslân ten opzichte van de omliggende gemeenten. De kosten en de opbrengst zijn dit jaar ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar.

Sluisgelden	Totale kosten €	Totale opbrengst (begroot) €	Dekking %
<u>Netto kosten taakveld(en)</u>			
> Kosten taakveld(en), incl. omslag rente	-122.360		
> Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen			
Subtotaal	-122.360		
<u>Toe te rekenen kosten</u>			
> Overhead, incl. (omslag) rente	-48.944		
> BTW			
Totaal	-171.304	85.673	50%

Lokale lastendruk

Het COELO (Centrum voor onderzoek van de economie van de lagere overheden) presenteert jaarlijks de "Atlas van de lokale lasten". Daarin beschrijft men de ontwikkelingen van de decentrale belastingen waarbij de nadruk ligt op de woonlasten voor huishoudens. Men cumuleert de drie algemene belastingen: onroerende-zaakbelastingen, rioolheffingen en afvalstoffenheffing. Ook maakt men in de Atlas een vergelijking tussen de gemeenten onderling. In onderstaande grafiek (belastingjaar 2022) is de vergelijking aangegeven tussen de gemiddelde woonlasten van Súdwest-Fryslân en de gemiddelden van gemeenten in Fryslân en het landelijk gemiddelde.

In Súdwest-Fryslân zijn de woonlasten lager dan de gemiddelde woonlasten in Fryslân. Huishoudens betalen € 42,- minder dan het gemiddelde in Fryslân.

Overige aspecten

In de onderstaande tabel ziet u een overzicht van de woonlasten t.o.v. het landelijke gemiddelde van het jaar ervoor.

Woonlasten t.o.v. landelijk gemiddelde van het jaar ervoor		2021	2022
		€	€
A	OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	287	355
B	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	187	187
C	Afvalstoffenheffing voor een gezin	272	269
D	Eventuele heffingskorting	-	-
E	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	746	811
F	woonlasten voor landelijk gemiddelde van het jaar ervoor	813	929
(E/F) x 100%		92%	87%

Uitvoering Wet WOZ

De Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) legt een groot aantal taken en verantwoordelijkheden neer bij gemeenten. Gemeenten moeten:

- een WOZ-administratie bijhouden;
- alle veranderingen van woningen en andere gebouwen volgen;
- de markt in de gemeente volgen en analyseren;
- alle objecten (woningen en andere gebouwen en objecten) taxeren;
- WOZ-beschikkingen versturen;
- bezwaar en beroep afhandelen;
- informatie leveren aan waterschappen en Belastingdienst.

De Waarderingskamer ziet als onafhankelijk orgaan toe op de uitvoering van de Wet WOZ. De Waarderingskamer kwalificeert Súdwest-Fryslân als 'goed'.

Kwijtscheldingsbeleid

Het kwijtschelden van gemeentelijke belastingen is wettelijk geregeld. De gemeente is vrij in de keuze voor welke belastingsoort ze kwijtschelding geven. Ook staat het de gemeente vrij te bepalen welk percentage van de bijstandsuitkering ze voor de beoordeling gebruiken. Súdwest-Fryslân gebruikt de meest gunstige norm voor aanvragers. Inwoners kunnen kwijtschelding aanvragen voor de onroerende-zaakbelastingen (woningen), de afvalstoffenheffing en de rioolheffingen. Met ingang van 2019 is bij wet bepaald dat, in geval van kostendelers, de kostendelersnorm wordt gehanteerd.

We benaderen zoveel mogelijk inwoners die mogelijk recht hebben op kwijtschelding. Iedereen die kwijtschelding heeft gekregen laten we door het Inlichtingenbureau toetsen, zodat in het volgende jaar eventueel automatische kwijtschelding kan worden verleend. Daarbij controleren we op inkomen, saldi van bankrekeningen en bezit van auto's. Bij het beoordelen van de aanvraag houden we rekening met de netto kosten van kinderopvang. Bij de aanvraag van pensioengerechtigden gebruiken we de netto AOW-norm.

Met ingang van 1 januari 2013 verlenen we kwijtschelding aan ondernemers voor het privégedeelte van de aanslag gemeentelijke belastingen. Voor belastingen die geheel of gedeeltelijk verband houden met de uitoefening van bedrijf of beroep verlenen we geen kwijtschelding. Het toekennen van kwijtschelding ramen we vooralsnog op € 640.000.

2.3.2 Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

We gaan hier in op de beheersing van risico's. Als onderdeel hiervan berekenen we het weerstandsvermogen. Ook nemen we enkele kengetallen op.

Voor het afdekken van risico's kijken we vooral naar de mogelijkheden die de reserves en voorzieningen bieden:

- Reserves In beginsel dienen de algemene reserve en bestemmingsreserves ter dekking van niet of lastig in te schatten risico's. Bestemmingsreserves zijn door de raad gecreëerd ter dekking van specifiek benoemde doeleinden. Soms zijn hier al verplichtingen aangegaan. In sommige gevallen kan een bestemmingsreserve, na een raadsbesluit, toch een ander karakter krijgen, zodat het afdekken van risico's mogelijk wordt. De algemene reserve is vrij besteedbaar.
- Voorzieningen Voor risico's van te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten treffen we voorzieningen. Deze voorzieningen vormen een onderdeel van het vreemd vermogen en zijn daarom niet vrij inzetbaar.

Het is onmogelijk om elk risico waaraan de gemeente wordt blootgesteld af te dekken, maar ook niet ieder risico zal zich tegelijkertijd voordoen. Hier gaan we bij de berekening van het weerstandsvermogen verder op in. De gemeente heeft zich tegen aansprakelijkheidsrisico's verzekerd en daarnaast nog diverse andere verzekeringen afgesloten ter dekking van kwantificeerbare risico's en/of schades.

Weerstandsvermogen

Uitgangspunten

Voor het analyseren van risico's is de berekening van het weerstandsvermogen van belang. In de nota weerstandsvermogen en risicomanagement zijn beleidsuitgangspunten opgenomen (gemeenteraad, 20 september 2012).

Berekening weerstandsvermogen

Op basis van een risico-inventarisatie brengen we de risico's in beeld. Via een risico-simulatie berekenen we de benodigde weerstandscapaciteit en vergelijken dit met de beschikbare weerstandscapaciteit. Op basis van een te berekenen ratio weerstandsvermogen beoordelen we of een aanpassing van het huidige niveau weerstandsvermogen nodig is. Het niveau weerstandsvermogen bepaalt de hoogte van de algemene reserve die vrij beschikbaar moet zijn voor het opvangen van risico's.

Risico-inventarisatie

Om de risico's van Súdwest-Fryslân in kaart te brengen is een risicoprofiel opgesteld. Dit risicoprofiel is tot stand gekomen met behulp van het softwareprogramma NARIS® (Nederlands Adviesbureau Risicomanagement Informatie Systeem). Hiermee brengen we risico's systematisch in kaart en komen tot een beoordeling. De inventarisatie bevat 39 risico's. In tabel 1 presenteren we (volgens afspraak) de 10 risico's met de hoogste bijdrage aan de berekening van de weerstandscapaciteit.

Tabel 1: Belangrijkste financiële risico's

Nr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Maximaal Financieel gevolg	Invloed
1.	<i>Openbare ruimte</i> Prijnsindexatie onderhoud kapitaalgoederen.	Grotere kans op achterstallig onderhoud.	Goed monitoren van beschikbare budgetten, onderhoud faseren in tijd.	50%	€ 3.600.000	25,43%
2.	<i>Energieproblematiek</i> Gevolgen stijging inflatie/ energiekosten maatschappelijke instellingen.	Maatschappelijke instellingen doen beroep op gemeente.	Maatwerk aanvullend aan eventuele rijksmaatregelen.	50%	3.000.000	21,22
3.	<i>Culturele instellingen</i> Dorpshuizen krijgen te maken met een calamiteit.	Dorpshuizen doen een beroep op calamiteitenfonds van de gemeente.	Er zijn voorwaarden gesteld over wanneer een beroep op dit fonds kan worden gedaan.	10%	€ 6.100.000	8,55%
4.	<i>Openbare ruimte</i> Falen brug of kade.	Vervangingsopgave icm beschikbaar budget.	Uitvoeren inspecties om de constructieve veiligheid onder de waterlijn in beeld te krijgen. Uitwerken programmatische aanpak. Eventueel beperkende maatregelen.	50%	€ 1.000.000	7,53%
5.	<i>Algemene uitkering</i> Plafond BTW-compensatiefonds (BCF).	Gemeenten doen een groter beroep op het BCF. Hierdoor valt de voorschot regeling BCF lager uit.	Aan de hand van de meest recente gegevens maken we een inschatting voor de nieuwe begroting. Indien nodig passen we de oude inschatting aan.	50%	€ 1.000.000	7,01%
6.	<i>Openbare ruimte</i> Extra schade door weersomstandigheden.	Extra kosten en hogere kans op schade aan het wegdek, opruimen rioolstib e.d. Probleemlocaties voor wateroverlast zijn Heeg, Bolsward, Sneek, in Woudsend op 2 locaties.	Herstelmaatregelen worden snel uitgevoerd zodat de schade zoveel mogelijk wordt beperkt.	50%	€ 500.000	5,35%
7.	<i>Sociaal domein</i> Compensatie Energietoeslag	Rijksvergoeding is onvoldoende om uitvoeringskosten te betalen.	Uitvoeringskosten worden gemonitord.	50%	€ 670.000	4,74%
8.	<i>Grondexploitatie</i> Daling van grondprijzen door marktontwikkelingen.	Lagere verkoopopbrengsten en (aanvullend) verlies in gemeentelijke grondexploitatie.	1. Monitoren van de markt. 2. Streven naar een stabiel grondprijnsbeleid.	50%	€ 750.000	3,53%
9.	<i>Sociaal domein</i> Hogere zorgvraag door externe factoren.	Hogere zorgvraag betekent hogere kosten. Nieuwe regelgeving kan leiden tot hogere lasten.	Door in te zetten op de eigen kracht van burgers wordt geprobeerd de tendens te keren. Gebiedsteams werken nauw samen met huisartsen, jeugdartsen en zorginstellingen. Monitoring en analyse vindt plaats op lokaal, regionaal en landelijk niveau. Het Rijk heeft extra middelen beschikbaar gesteld.	25%	€ 750.000	2,61%
10.	<i>Openbare ruimte</i> Aantasting openbaar groen door ziektes of plaagdieren	Kosten voor verwijderen en herplant bomen en het bestrijden van ziektes en plaagdieren.	Uitvoeren plan bestrijding reuzenberenklauw en plan voor essentaksterfte en bestrijding andere ziektes en plagen. Blijvend monitoren	50%	€ 200.000	1,96%
Totaal (10 grootste risico's)					€ 17.570.000	

Totaal 10 grootste risico's	€	17.570.000
Totaal overige 29 risico's	€	9.450.000
Totaal	€	€ 27.020.000

Overzicht totaalbedrag risico's 2017-2021

Overzicht bedragen	2017	2018	2019	2020	2021
Jaarverslag	€	€	€	€	€
Totaalbedrag risico's	30.806.000	25.844.400	40.045.800	36.232.000	30.302.000

Risico-simulatie en benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van de ingevoerde risico's voeren we een risicosimulatie uit. De risicosimulatie passen we toe omdat het reserveren van het maximale bedrag van ruim € 27 miljoen ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Uit de grafiek (tabel 2) volgt dat 90% zeker is dat we alle risico's kunnen afdekken met een bedrag van € 6,2 miljoen.

Percentage	Bedrag x miljoen €	Percentage	Bedrag x miljoen €
5%	1,0	55%	3,5
10%	1,3	60%	3,8
15%	1,5	65%	4,1
20%	1,8	70%	4,4
25%	2,0	75%	4,7
30%	2,2	80%	5,1
35%	2,5	85%	5,5
40%	2,7	90%	6,2
45%	3,0	95%	7,2
50%	3,3		

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van de gemeente bestaat uit het geheel aan middelen dat vrij beschikbaar is om de financiële risico's af te dekken. Het gaat hier per 1 januari 2023 om € 19,2 miljoen. Zie hiervoor bijlage D: Overzicht reserves en voorzieningen, Dienstjaar 2023, Saldo aan het begin van het dienstjaar, nummer 8 Algemene reserve.

Ratio weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{\text{€ 19,2 miljoen}}{\text{€ 6,2 miljoen}} = 3,10$$

De ratio van onze gemeente valt in klasse A. Dat is de hoogste klasse.

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio.

Vastgesteld en minimaal gewenst weerstandsvermogen

- Het niveau weerstandsvermogen is het meest recent vastgesteld op € 8,3 miljoen in de raadsvergadering van 12 november 2020. Het vastgestelde niveau ligt daarmee hoger dan de benodigde weerstandscapaciteit (€ 6,2 miljoen).
- We voldoen aan de beleidsregel dat de ratio weerstandsvermogen tenminste 1,0 moet zijn.

Kengetallen risicobeheersing

Het is verplicht om enkele kengetallen/overzichten op te nemen in deze paragraaf. Het is een wettelijke verplichting op basis van de huidige BBV.

Voor de uitwerking van de kengetallen geldt een verplicht format. Hierdoor berekent iedere gemeente de kengetallen op dezelfde wijze en zijn de uitkomsten te vergelijken. De aanpak rond de kengetallen zal de komende jaren zich nog verder ontwikkelen.

We lichten de kengetallen puntsgewijs toe:

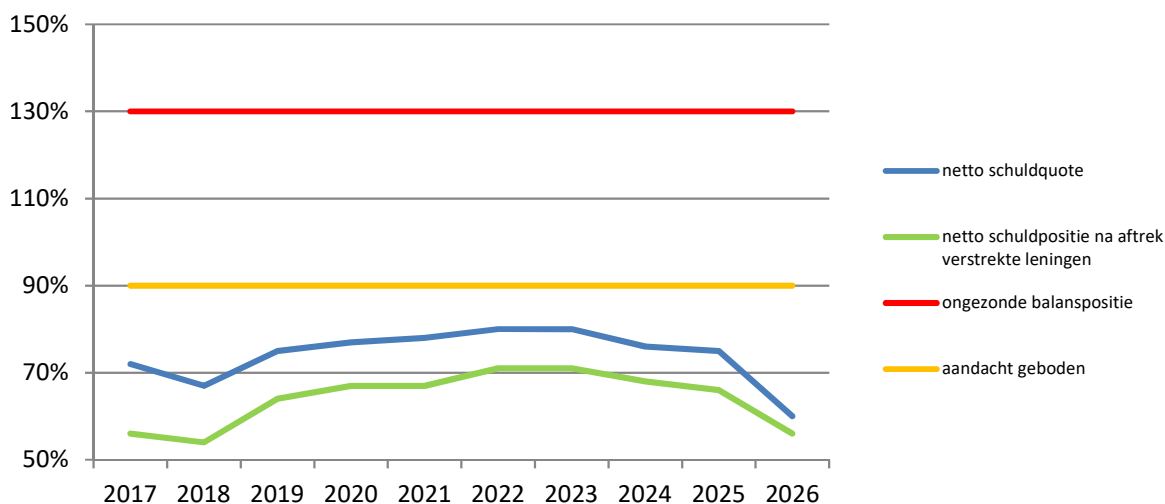
Verplichte kengetallen	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
a1 Netto Schuldquote	50,57%	80,49%	69,28%	63,16%	56,98%	59,50%
a2 Netto Schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	41,31%	71,23%	61,47%	61,71%	56,20%	55,67%
b Solvabiliteitsratio	21,70%	13,24%	13,29%	15,88%	19,79%	18,55%
c Structurele exploitatieruimte	4,30%	0,03%	0,05%	2,66%	4,10%	-1,42%
d Grondexploitatie	0,22%	2,99%	0,39%	0,36%	0,25%	0,04%
e Belastingcapaciteit	91,99%	91,76%	87,30%	87,30%	87,30%	87,30%

a. Netto schuldquote (a1) en;

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (a2)

Het kengetal netto schuldquote (a1), ook wel bekend als de netto schuld als aandeel van de inkomsten, zegt het meest over de financiële vermogenspositie van een gemeente. De netto schuldquote geeft aan of een gemeente investeringsruimte heeft of juist op zijn tellen moet passen. De correctie (a2) geeft een nog zuiverder beeld van de schuldquote als je die wilt vergelijken met andere gemeenten.

In een grafiek ziet de netto schuldquote er, aangevuld met onze meerjarenprognose, als volgt uit:

Als de netto schuldquote de 90% passeert, springt het licht op oranje. Hoe lager het percentage, hoe lager het risico. Boven de 130% is er sprake van een ongezonde schuldpositie. Deze percentages bereiken we niet.

b. Solvabiliteitsratio

De ratio zegt iets over de mate waarin we aan de financiële verplichtingen kunnen voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen (algemene reserve + bestemmingsreserve) als percentage van het balanstotaal. We verwachten dat het aandeel van het eigen vermogen op het balanstotaal gaat dalen. Er is (nog) geen norm vastgesteld voor gemeenten. Wel geldt hier: hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

c. Structurele exploitatieruimte

Een begroting met hogere structurele baten dan structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. We bepalen de structurele exploitatieruimte door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten. Dit geeft een percentage. Het kengetal structurele exploitatieruimte is positief. Een structureel negatief kengetal is niet gewenst. Het betekent dat we de structurele lasten jaarlijks moeten dichten met incidentele meevallers of onttrekkingen uit reserves.

d. Grondexploitatie

We nemen ook een kengetal op dat het risico van grondexploitatie inschat. Het kengetal is de totale boekwaarde van alle grondcomplexen gedeeld door de totale jaarlijkse baten van de gemeente. Dit geeft een percentage. Hoe lager het percentage, hoe lager het risico van de grondexploitatie. Er is (nog) geen norm vastgesteld voor gemeenten. Dit kengetal dient vooralsnog vooral als vergelijkingscijfer met andere gemeenten.

e. Belastingcapaciteit

Het kengetal geeft inzicht in de mate waarin we financiële tegenvallers in het volgende begrotingsjaar kunnen opvangen. We berekenen de belastingcapaciteit door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden te vergelijken met het landelijk gemiddelde in het jaar ervoor. Dit geeft een percentage. Een percentage onder de 100% geeft aan dat je onder het landelijk gemiddelde zit. Dit is bij ons het geval.

Conclusie

De kengetallen moeten in samenhang bekeken worden. Volgens de huidige, algemeen aanvaarde normen, is er sprake van een gezonde positie.

2.3.3 Paragraaf 3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De openbare ruimte is de ruimte die voor iedereen toegankelijk is en waar inwoners van Súdwest-Fryslân en talloze bezoekers/toeristen en bedrijven dagelijks gebruik van maken. Voor veel activiteiten, die te maken hebben met wonen, werken en recreëren, is de openbare ruimte de onmisbare schakel. Daarvoor zijn kapitaalgoederen vereist zoals wegen, bruggen, oevers en kaden, riolering, openbaar groen, verlichting, gebouwen enz. De gemeente is verantwoordelijk voor het beheer van de gemeentelijke eigendommen (kapitaalgoederen) in de openbare ruimte. Súdwest-Fryslân doet dit op basis van Asset management (risicogestuurd beheer) en de systematiek die het CROW hanteert.

Onze opgave is het realiseren en in stand houden van de fysieke basisstructuur, waarop de mienskip dagelijks functioneert. Ons motto is dat we samen werken aan een leefomgeving waarin iedereen zich thuis voelt!

Deze paragraaf gaat over het beheer en onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen in de openbare ruimte. We gaan in op het beleidskader, de stand van zaken en de plannen voor de komende periode voor beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Dit doen we aan de hand van de hoofdtaakvelden uit de begroting.

Beleidskader

Bij vaststelling van de Nota openbare ruimte 2020-2025 is gekozen voor scenario 2: verbeteren kwaliteit leefomgeving. Dit scenario gaat uit van het inhalen van achterstallig onderhoud in 10-15 jaar en het toekomstbestendig inregelen van de kapitaalgoederen. De Nota openbare ruimte 2020-2025 zet in op de volgende drie beleidslijnen:

- A. **De Basis op Orde:** Voor inwoners en bezoekers streven we naar een openbare ruimte die veilig is en bijdraagt aan het bevorderen van gezondheid. We werken toe naar het onderhoudsniveau 'Gemiddeld Basis'. Met dit onderhoudsniveau is het rendement van de investering het grootst voor onze organisatiewaarden Veiligheid, Beschikbaarheid, Kwaliteit leefomgeving en Reputatie.
- B. **Duurzame en toekomstbestendige openbare ruimte:** Door beheer en onderhoud dragen we bij aan de (gemeentelijke) doelstellingen op het gebied van energie, klimaatverandering, circulaire economie en biodiversiteit.
- C. **Financieel gedegen:** Met het aangegeven onderhoudsniveau gaan we verantwoord om met gemeenschapsgeld en ontstaat een goede balans tussen kosten, prestaties en risico's. Binnen 10-15 jaar willen we achterstallig onderhoud gefaseerd inhalen. Hiertoe stellen we voor de financiële systematiek aan te passen.

Het beleid van de gemeente Súdwest-Fryslân voor het onderhoud van de afzonderlijke kapitaalgoederen is opgenomen in de volgende plannen:

Naam	Vaststelling	Herziening
• Nota openbare ruimte 2020-2025	Raad, 28 januari 2021	2025
• Beheerplan Wegen 2021-2025	Gemeenteraad, 23 december 2021	2025
• Beleids- en beheerplan Openbare Verlichting 2014-2018	Gemeenteraad, 10 oktober 2013	
• Beheerplan Openbaar Groen	Gemeenteraad, 23 december 2021	2025
• Beheerplan Waterbouwkundige kunstwerken	Gemeenteraad, 23 december 2021	2025
• Beheerplan Waterbodems	Gemeenteraad, 23 december 2021	2025
• Beleidsplan beheer en onderhoud Gebouwen	Gemeenteraad, 2 juli 2015	2023
• Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2018-2022	Gemeenteraad, 4 oktober 2018	2022

Financieel beleidskader en ontwikkelingen

Het beheer en onderhoud van een aantal groepen kapitaalgoederen is goed ingeregeld, waarbij de onderdelen wegen, bruggen, oevers & kaden en de waterbodems (baggeren) extra aandacht verdienen in verband met achterstanden. Dit is nader toegelicht in de in 2021 vastgestelde beheerplannen.

Investeringsmiddelen

Om het gekozen scenario 2 (achterstanden binnen 10-15 jaar inhalen) te bereiken, zijn de afgelopen jaren al goede eerste stappen gezet. In 2021 is structureel € 300.000,- onderhoudsinvesteringsbudget toegevoegd. Dit geld is ingezet als dekking voor kapitaallasten voor grote investeringen in vervanging en renovatie. Hiermee is een mooie eerste stap gezet om het gekozen scenario 2 (binnen 10-15 jaar achterstanden inhalen) te realiseren. In 2022 is vervolgens structureel investeringsgeld beschikbaar gesteld voor de onderdelen Wegen en Water. Het gaat om € 3 miljoen per jaar.

Onderhoudsvoorziening

Daarnaast is er een onderhoudsvoorziening voor Wegen en Water ingesteld. Hierdoor ontstaat meer flexibiliteit, want de voorziening is jaarschijf overstijgend. Als basis hiervoor zijn in 2021 verschillende beheerplannen aan de raad ter vaststelling voorgelegd (zie het schema op pagina 2). In 2023/2024 vindt evaluatie plaats en aan de hand daarvan bekijken we of bijstelling nodig is.

Areaaluitbreiding

Punt van aandacht is het inregelen van middelen voor areaaluitbreiding en indexatie. Door nieuwbouw neemt feitelijk het areaal toe. Hiervoor is in 2023 aanvullend € 270.000,- beschikbaar gesteld. Dit wordt verdeeld over wegen, bruggen, groen en gebouwen.

Indexatie

In de praktijk merken we duidelijk al enige jaren het effect van prijsstijgingen (indexatie). Het hoogtepunt volgde in 2021 en 2022, waarbij prijzen van sommige materialen bijna verdubbeld zijn (zoals hout, 80% op staal, 30% bij openbare verlichting, etc.). Voor een toekomstbestendige systematiek is het noodzakelijk om jaarlijks de budgetten te indexeren. In 2023 is voor kapitaalgoederen een eenmalig bedrag van € 600.000,- beschikbaar gesteld. Het is van belang om dit structureel in te regelen, zodat het benodigde onderhoud uitgevoerd kan worden.

Bemensing

De krapte op de arbeidsmarkt werkt ook door naar de gemeente en onze aannemers. Door een tekort aan mensen kunnen werken niet altijd volgens planning uitgevoerd worden. Het betekent uitstel van werken en verhoging van (loon)prijzen.

Hoe komen financiële ramingen tot stand?

Met behulp van het gegevensbeheersysteem maken we een lange termijn planning (LTAP), integrale meerjarenplanning en een jaarplan. De LTAP wordt in 2023 geactualiseerd. Deze planningen geven inzicht welke financiële middelen nodig zijn. Met behulp van de organisatiewaarden (economie, veiligheid, beschikbaarheid, kwaliteit leefomgeving, milieu en reputatie) en de risicomatrix, vindt afweging plaats over prioritering en fasering. Dit staat per afzonderlijk kapitaalgoed toegelicht. In de beheerplannen is dit ook nader toegelicht.

Welke ontwikkelingen hebben invloed op benodigde financiële middelen?

Met het beschikbaar stellen van (extra) middelen, sluiten we aan op het vastgestelde beleid in de Nota openbare ruimte. We verwachten hiermee in 2023 een deel van de achterstanden in te lopen. Er zijn echter ook ontwikkelingen waar de gemeente geen invloed op heeft, maar die wel gevolgen hebben voor kapitaalgoederen en daarmee van invloed zijn op het budget:

- De druk op de openbare ruimte neemt steeds meer toe, omdat de openbare ruimte steeds intensiever wordt gebruikt als gevolg van toename verkeer over weg en water. Dit heeft effect op de staat van onderhoud. Daarnaast moeten we rekening houden met de werkzaamheden voor aanleg glasvezel, de warmtetransitie en verdere elektrificatie, waardoor het enerzijds drukker in de ondergrond wordt en er anderzijds sprake is van effect op de openbare ruimte;
- Wetgeving en beleidsdoelen zoals de Global Goals. Concreet voorbeeld is het VN-verdrag voor de mens waarbij de openbare ruimte ook voor iedereen met een beperking toegankelijk is. Dit vraagt extra aandacht bij onderhoudswerken;
- Het verduurzamen van ons maatschappelijk vastgoed. Hiervoor is een plan gemaakt door een gespecialiseerd bedrijf. De kosten voor het verduurzamen zijn inzichtelijk. Begin 2023 wordt de raad geïnformeerd wat de geschatte investeringen zijn tot 2050;

- Weersomstandigheden zoals droogte, hitte, veel regen zorgen voor overlast voor onze inwoners en hebben effect op de kwaliteit van o.a. de wegen, het water, bruggen en groen. Dit hebben we in 2021 en 2022 al kunnen ervaren. Tijdens onderhoudswerkzaamheden wordt hier zoveel mogelijk rekening mee gehouden (klimaatadaptieve maatregelen);
- Bij de bruggen en kademuurs speelt veroudering van de objecten en de komende jaren staan in het teken van vervanging en renovatie;
- Areaaluitbreiding en prijsstijgingen, zoals hierboven is beschreven;
- Leveranties van materialen leiden ook steeds vaker tot problemen. Als bepaalde materialen niet leverbaar zijn, is dat niet alleen van invloed op de planning, maar ook op het budget. Bepaalde materialen worden geleid door dagprijzen en dus is het risico groot dat onderhoudswerken dan duurder worden dan eerder is geraamd.

In onderstaande tabel is het beschikbare en het benodigde onderhoudsbudget voor 2023 samengevat. De investeringsmiddelen voor grote renovaties en vervangingen worden flexibel ingezet voor wegen, bruggen, oevers & kaden.

Onderdeel	Beschikbaar onderhoudsbudget	Benodigd onderhoudsbudget	Vershil	Beschikbaar investeringsprogramma	Achterstallig onderhoud ¹
Divers	€ 600.000 indexatie + € 270.000 areaaluitbr.	Zie voetnoot ²	€ - 870.000	€ 3.000.000 ³ per jaar flexibel te verdelen	
Wegen	€ 8.556.000	€ 8.957.600	€ 401.600		€ 19.000.000
Verlichting	€ 903.000	idem	-	€ 450.000	n.v.t.
Bruggen, tunnels en aquaducten	€ 2.070.000	€ 2.185.000	€ 115.000	€ 332.000	€ 8.000.000
Oevers en kaden	€ 1.715.570	€ 1.830.000	€ 114.430	€ 100.000	€ 10.000.000
Waterbodems	€ 623.503 + € 300.000 (OSW)	€ 945.000 (excl. vaargeulen)	€ 21.497	n.v.t.	€ 5.000.000
Openbaar groen	€ 6.733.400 ⁴	idem	-	nee	n.v.t.
Riolering	€ 8.730.280	idem	-	voorziening	n.v.t.
Vastgoed en gebouwen	€ 2.018.739 ⁵	€ 2.312.000	€ 293.261	€ 803.618 bestemmingsreserve	n.v.t.
TOTAAL	€ 32.520.492	€ 32.596.280	€ 75.788		€ 42.000.000

Uit dit overzicht blijkt dat er een klein verschil is tussen het benodigde en het beschikbare onderhoudsbudget. Door meer te werken via het investeringsprogramma, kunnen we door gerichte investeringen de staat van onze kapitaalgoederen verbeteren en de achterstanden inlopen. In de komende jaren beoordelen we in hoeverre het investeringsgeld effect heeft op de verhouding van het beschikbare versus het benodigde onderhoudsbudget. Dit past in ons 10-15 jarenplan.

Om het gat tussen benodigd en beschikbaar niet groter te laten worden, is het noodzakelijk om jaarlijks extra middelen voor areaaluitbreiding en indexatie in te regelen. Anders zullen de achterstanden verder oplopen, in plaats van dat we deze inhalen. Als toezichthouder kijkt de provincie Fryslân ook kritisch mee in hoe we de achterstanden gaan wegwerken en of we het onderhoudsbudget op orde hebben.

In 2023/2024 wordt een herijking uitgevoerd over de hoeveelheid achterstallig onderhoud.

¹ Achterstallig onderhoud ten opzichte van het door de raad vastgestelde onderhoudsniveau. Een deel hiervan betreft ernstige achterstand en deze worden in de planning als eerste hersteld (peildatum voorjaar 2021).

² Het benodigde bedrag aan indexatie en areaaluitbreiding zit verwerkt in de verschillende onderhoudsbudgetten.

³ Jaarlijks kan voor circa € 3 miljoen geïnvesteerd worden in vervanging en renovatie. In de praktijk wordt dit flexibel ingezet daar waar nodig is veelal in over wegen, bruggen en oevers & kaden.

⁴ Inclusief uren eigen groendienst en excl. materieel.

⁵ Inclusief de jaarlijks te verwachten subsidie van € 70.000,-.

Aanleg nieuwe ovonde nabij Makkum.

Per onderdeel

We geven hier per onderdeel een schets van de aard van het kapitaalgoed, de kerncijfers, de (financiële) stand van zaken en het programma voor 2023. Voor de indeling is aangesloten bij de opbouw van de begroting. Onder het kopje financieel worden de beïnvloedbare kosten exclusief kapitaalslasten en salariskosten benoemd.

Hoofdtakveld 23 Mobiliteit - taakveld 2.1 verkeer en vervoer

Wegen

De gemeente heeft als wegbeheerder de zorgplicht voor veilige en bruikbare wegverhardingen (op basis van de Wegenwet). Onder deze noemer vallen onder andere asfalt-, klinker- en betonwegen. Ook vallen halfverharde paden onder dit vakgebied, en zaken als straatmeubilair, verkeersregelinstallaties, verkeersborden, palen, hekwerken, zitbankjes en dergelijke.

Kerncijfers

Wegen	Omvang	Vastgesteld onderhoudsniveau	Kwaliteit in 2021			Onderhoudsbudget
			Laag	Basis	Hoog	
Klinkers verblijfsgebied	420 ha	Basis tot Laag	X			€7.600.000 voor wegen, straten en pleinen
Asfalt (dicht asfaltbeton)	360 ha	Hoog tot basis		X		
Beton (cementbeton)	70 ha	Basis tot Laag		X		
Verkeersborden	46.100 stuks	Basis tot Laag		X		€ 89.000
Verkeersregelinstallaties	5 stuks	Basis tot Laag		X		€ 53.000
Bermen	800 ha	Laag tot Basis		X		€ 254.000
Onkruidbestrijding op verharding	216 ha	Laag tot Basis		X		€ 560.000

Stand van zaken

- Dagelijks controleren de wegbeheerders de wegen om grip te houden op de kwaliteit van de wegen. In 2021 is de tweejaarlijkse onafhankelijke (visuele) wegininspectie uitgevoerd;
- Met name in de elementenverharding (bestrating) is sprake van achterstallig onderhoud. Dit brengt de nodige risico's met zich mee (bijvoorbeeld struikelgevaar op stoepen). Voor asfalt is eerder een inhaalslag gemaakt, maar ook daar zien we uitdaging om het kwaliteitsniveau Basis in stand te

houden. Bij asfalt zit met name een groot risico op kapitaalsvernietiging als onderhoud wordt uitgesteld;

- De uitdaging voor de komende 10 jaar is om budgetten zodanig in te regelen dat er geen nieuwe achterstanden in asfaltwegen ontstaan en achterstanden in elementen gestaag worden aangepakt;
- De achterstanden bij elementen wordt deels ook veroorzaakt door wortelopdruk. Samen met thema groen wordt dit nader opgepakt en gefinancierd uit reguliere onderhoudsbudgetten. Hiermee wordt een deel van de achterstanden weggewerkt.

Financieel

- **Onderhoud:**
 - Het structurele onderhoudsbudget was nagenoeg voldoende om onderhoudswerkzaamheden aan wegen uit te voeren;
 - Voor kleine verkeerskundige aanpassingen zoals de aanleg van verkeersdrempels of parkeervoorzieningen was een bedrag beschikbaar. Dit bedrag is over enkele jaren verdeeld en in 2021 verbruikt. Want zoals bekend, staat in alle opgestelde dorps- wijk- of stadsvisies wel een verzoek tot herinrichting en/of aanvullende infrastructuur zoals drempels, fietspaden en parkeerplaatsen. In 2022 was een eenmalig bedrag van € 125.000 beschikbaar gesteld voor kleine verkeerskundige aanpassingen in combinatie met onderhoud, dat is in 2023 niet meer het geval;
 - Om uitbreiding areaal en prijsstijgingen te compenseren, wordt het onderhoudsbudget verhoogd.
- **Investerings:**
 - Voor investeringen is in de meerjarenbegroting een gemiddeld jaarlijks bedrag van € 3.000.000 opgenomen. Een (flexibel) deel daarvan wordt ingezet voor investeringen in onder meer aanpassingen aan wensen út de mienskip, het in overeenstemming brengen van de inrichting aan de verkeerssituatie en nieuwe materialen. Door bij deze investering eerst locaties met achterstanden aan te pakken, verwachten we stappen te kunnen zetten om in een periode van 10-15 jaar te groeien naar niveau Gemiddeld basis.

	Beschikbaar 2023	Benodigd 2023
Onderhoud	8.556.000	8.500.000
Verkeerskundige bijdrage	0	Integreren in investeringen
Areaaluitbreiding	PM, verdeling volgt	120.000
Indexatie (PM =%)	PM, verdeling volgt	Gerelateerd aan inflatiecijfer
TOTAAL	8.556.000 + PM	8.620.000 + indexatie

Programma 2023

Voor de integrale planning zijn riolering en wegen en ontwikkelprojecten leidend. In 2023 staan onder meer de volgende integrale werken op de planning: Arum 1^e fase en Wons. In het onderhoudsprogramma staat voor 2023 groot onderhoud van wegen op meerdere locaties gepland.

Openbare verlichting

Openbare verlichting is een taak van de gemeente en draagt bij aan de leefbaarheid; in het bijzonder de sociale veiligheid en de verkeersveiligheid. In de Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A. werken we samen met de provincie en het merendeel van de Friese gemeenten ten aanzien van het beheer en onderhoud van openbare verlichting en de inkoop van energie.

Kerncijfers

Openbare Verlichting	Omvang	Vastgesteld onderhoudsniveau	Kwaliteit in 2021			Budget
			Laag	Basis	Hoog	
Armaturen	18.629 stuks	Gemiddeld Basis	15%	55%	30%	€ 903.000

Stand van zaken

- Er zijn middelen beschikbaar gesteld om in een aantal jaren ruim 4.000 armaturen en zo'n 500 masten te vervangen;
- We combineren de vervangingsopgave met de opgave om energie te besparen. De inzet is om conform het Klimaatakkoord in 2030 een energiebesparing van 50% te realiseren.

Financieel

- Het structurele beïnvloedbare onderhoudsbudget bedraagt € 903.000. Dit bestaat globaal uit 3 hoofdposten. Beïnvloedbaar € 303.000 voor onderhoud en € 350.000 voor energie. Niet-beïnvloedbaar is totaal € 250.000 (afschrijvingen en verzekeringen);
- In 2022 en 2023 is € 450.000 beschikbaar om te investeren in vervanging van verlichting. Door groot in te kopen en samen te werken met de aannemer, wordt getracht voordeel te behalen. Punt van aandacht is de stijging van de prijzen;
- Het exploitatiebudget is in 2022 nog toereikend voor het minimaal noodzakelijke beheer en onderhoud en energiekosten. In het bijzonder de staalprijzen en vanaf volgend jaar is ook een hoger stroomprijs van kracht.

Programma 2023

In 2023 gaan we door met regulier onderhoud en planmatig vervanging van lichtmasten en armaturen welke aan het einde van hun levenscyclus zijn. Hiermee dragen we bij aan verkeersveiligheid en duurzaamheid. En gelet op de hogere staalprijzen gaan we eerst inzetten om het vervangen van Armaturen gelet op de minimaal gestegen prijzen en het snel behalen van energiebesparing

Bruggen, tunnels en aquaducten

De bruggen, tunnels en aquaducten vormen, naast de wegen, de basis van de infrastructuur van het wegen- en vaarwegennet. Het huidige onderhoudsniveau varieert van hoog tot laag.

Kerncijfers

Bruggen, tunnels en Aquaducten	Omvang	Vastgesteld onderhoudsniveau	Kwaliteit in 2022			Budget
			Laag	Basis	Hoog	
Bruggen, tunnels, sluisen, steigers en aquaducten	787 stuks	Gemiddeld Basis	7%	40%	52%	€ 2.070.000

Stand van zaken

- Bij bruggen hebben we te maken met achterstanden. Prioritering is nodig, omdat het budget niet toereikend is om deze achterstanden in te halen. Samen met het investeringsbudget van jaarlijks € 3 miljoen (te verdelen over Water en Wegen) proberen we hier een slag in te maken. Op basis van de organisatiewaarden, is er aan de voorkant getoetst op veiligheid, bereikbaarheid/ beschikbaarheid en beeldkwaliteit van de bruggen;
- Voor de komende jaren voorzien we een piek in onderhouds- en vervangingswerkzaamheden;
- In de Nota openbare ruimte is vastgelegd dat we inzetten op beweegbare bruggen en betonnen bruggen in ontsluitingswegen en doorgaande wegen. In 2020 zijn dit type bruggen nader geïnspecteerd en hier is een meerjarig programma voor opgesteld;
- Een aantal bruggen wordt vervangen of gerenoveerd d.m.v. het beschikbare investeringsgeld;
- In verband met de eisen van de Blauwe Vlag en het vele gebruik, krijgen steigers in havengebieden ook prioriteit;
- Daarnaast houden we stranden schoon en netjes, zodat bezoekers hier veilig en hygiënisch van kunnen genieten.

Financieel

- Onderhoud:
 - Het structurele onderhoudsbudget bedraagt € 2.070.000;
 - De leeftijd van ons areaal neemt toe. Om de piek in onderhoud en vervanging op te kunnen vangen, moeten er extra financiële middelen worden ingeregeld. Het betreft o.a. betonconstructies en verouderde bedieningsystemen in beweegbare bruggen. Daarnaast is reinigen en schilderen, om de levensduur te verlengen, een grote kostenpost. We zullen hier in de planning zoveel mogelijk rekening mee houden en ook kijken of we het integraal op kunnen pakken met weg- en/of rioolwerkzaamheden;
 - Om uitbreiding areaal en prijsstijgingen te compenseren wordt het onderhoudsbudget verhoogd.
- Investerings:
 - In het investeringsprogramma zijn verschillende bedragen opgenomen namelijk:
 - € 150.000 voor vervanging bruggen;
 - € 182.000 voor vervanging van steigers;

- € 3.000.000 voor investering in vervanging en renovatie in kapitaalgoederen dat deels ingezet gaat worden voor bruggen en steigers.
- Door bij deze investeringen eerst locaties met achterstanden aan te pakken, verwachten we stappen te kunnen zetten om in een periode van 10-15 jaar te groeien naar niveau Gemiddeld basis.

	Beschikbaar 2023	Benodigd 2023
Onderhoud	2.070.000	2.075.000
Areaaluitbreiding	PM, verdeling volgt	20.000
Indexatie (PM =%)	PM, verdeling volgt	Gerelateerd aan inflatiecijfer
TOTAAL	2.070.000 + PM	2.095.000 + indexatie

Programma 2023

In 2023 gaan we onder andere aan de slag met:

- Vervanging betonbrug Hichtum (investering);
- Vervanging betonbrug Skerdyk Oosthem (investering);
- Vervanging passantensteiger Allingawier;
- Vervanging elektrische installaties van 7 bruggen;
- Het vervangen van camerasystemen bij diverse bruggen.

Verder staan onder meer schilderwerken, klein onderhoud, slijtlagen vervangen en betononderhoud op het programma.

Hoofdtakveld 23 Mobiliteit - taakveld 2.4 economische havens en waterwegen

Oevers en kaden

De gemeente heeft langs diverse watergangen en waterpartijen beschoeiingen, damwanden en kademuren in beheer. De beschoeiingen, damwanden en kaden langs watergangen en waterpartijen zijn nodig om ter bescherming tegen afkalving en om de doorstroming van het water te borgen. Soms vormen ze onderdeel van de wegconstructie.

Kerncijfers

Oevers en kaden	Omvang	Vastgesteld onderhoudsniveau	Kwaliteit in 2022			Budget
			Laag	Basis	Hoog	
Oevers en kaden (verhard)	147 km	Gemiddeld Basis	24%	43%	33%	€ 1.715.570

Stand van zaken

- Op basis van de organisatiewaarden, is er aan de voorkant getoetst op veiligheid, ligging van een oever binnen 2 meter van een weg (om extra schade te voorkomen) en oevers en kaden waaraan inwoners en passanten een ligplaats kunnen innemen (tegen betaling). Prioritering is nodig omdat het budget niet toereikend is om de achterstanden in te lopen;
- In 2021 is een inspectie uitgevoerd. De bovenstaande gegevens zijn op deze inspectie gebaseerd;
- Voor de periode 2025-2035 voorzien we een piek in onderhouds- en vervangingswerkzaamheden;
- We zetten in op kademuren en oeverconstructies met een ligfunctie;
- In SWF ligt ruim 12 kilometer aan gemetselde/betonnen kademuren. De technische levensduur van een kade is gemiddeld 60 jaar maar een aantal kades ligt er al veel langer. Door technologische en maatschappelijke veranderingen worden vooral de oudere kades veel intensiever gebruikt en zwaarder belast dan waarvoor ze oorspronkelijk ontworpen zijn. Het herstellen of vervangen van dergelijke kademuren is arbeidsintensief en kost dan ook veel geld. Recente voorbeelden hiervan zijn de kade in Gaastmeer en de Waterpoortsgracht in Sneek;
- Op basis van de Waterwet zijn de provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân en de Friese gemeenten bezig met de toedeling van oevers en kaden langs aangewezen vaarwegen. Voor een groot deel van de oevers en kaden is niet duidelijk wie verantwoordelijk is voor het beheer en onderhoud. Waarschijnlijk wordt de gemeente verantwoordelijk voor meer oevers en kaden dan nu het geval is. Echter gaat dat voornamelijk om zachte (riet)oevers, waarbij geen onderhoud nodig is. Het lijkt er daarom op dat extra onderhoudsbudget niet nodig is.

Financieel

- **Onderhoud:**
 - Voor het onderdeel oevers en kaden bedraagt het budget € 1.715.570.
- **Investerings**
 - De komende jaren zitten er noodzakelijke vervangingen aan te komen, o.a. in kademuren. Dit gaat vaak gepaard met grote investeringen;
 - In het investeringsprogramma zijn verschillende bedragen opgenomen, namelijk een eenmalig bedrag van € 100.000 voor vervanging kunstwerken en structureel € 3.000.000 voor vervanging en renovatie in kapitaalgoederen. Dit gaat deels ook ingezet worden voor oevers en kaden;
 - Door bij investeringen eerst locaties met achterstanden aan te pakken, verwachten we stappen te kunnen zetten om in een periode van 10-15 jaar te groeien naar niveau Gemiddeld basis zonder achterstanden.

	Beschikbaar 2023	Benodigd 2023
Onderhoud	1.715.570	1.755.000
Areaaluitbreiding	N.v.t.	0
Indexatie (PM =%)	PM, verdeling volgt	Gerelateerd aan inflatiecijfer
TOTAAL	1.715.570 + indexatie	1.755.000 + indexatie

Programma 2023

- Diverse kaden in binnenstad Bolsward (investering);
- Kademuur Achtvoet te Hindeloopen (investering, start in 2022);
- Beschoeiing Croleskwartier IJlst;
- Klipperkade Sneek;
- Kade Doniaweg Burgwerd;
- Onderwaterinspecties bij kademuren.

Onderhoud waterbodems / Baggeren

Onze gemeente is een waterrijke gemeente. Het water verbindt dorpen, steden, meren en het IJsselmeer. Een goede bevaarbaarheid en onderhoud draagt bij aan de kwaliteit van de leefomgeving, het stimuleren van de werkgelegenheid in de recreatieve sector en het vergroten van economische kansen. De gemeentelijke taken betreffen onder andere het bereikbaar houden van gemeentelijke havens, het op diepte houden van aanleggelegenheden en het onderhoud van water ten behoeve van de kwaliteit van de leefomgeving.

Kerncijfers

Waterbodems	Omvang	Vastgesteld onderhoudsniveau	Kwaliteit in 2022			Budget
			Laag	Basis	Hoog	
Waterbodems	550 ha	Basis	X			€ 623.503 + € 300.000 (OSW)

Stand van zaken

- Vanaf 2020 ligt de focus op de overdracht stedelijk water met Wetterskip Fryslân. Uiterlijk eind 2025 dragen we het stedelijk water zonder achterstallig onderhoud over aan Wetterskip Fryslân. Vanwege deze verplichting (overeenkomst) ligt de prioriteit bij het nakomen van de afspraken Overdracht Stedelijk Water (OSW). In de Programmabegroting 2022 is er apart budget toegekend voor OSW;
- Met het beschikbare reguliere exploitatiebudget worden gemeentelijke wateren gebaggerd. Vanaf 2023 is het onderhoudsbudget verhoogd. We streven naar een cyclus van 20 jaar om te komen tot stabiele inregeling. We zetten in op baggeren van gemeentelijke wateren met als prioriteit:
 - Schouwwatergangen, want hier hebben we een verplichting;
 - Recreatieve vaarwegen en vijvers met een groot belang (o.a. toegangsroutes havens en woonwijken);
 - Vaargeulen welke in beheer zijn bij de gemeente (Makkum en Hindeloopen), want deze zijn belangrijk voor de bereikbaarheid van onze bedrijven en watersporters.

Financieel

- Om te voldoen aan de afspraken in het kader van Overdracht Stedelijk Water, is in de Programmabegroting 2022 een apart budget van € 300.000 per jaar beschikbaar gesteld (t/m 2025). Samen met de bijdrage van Wetterskip Fryslân verwachten we dat het budget daarmee voldoende is om in 2025 het stedelijk water zonder achterstanden over te dragen;
- Het budget voor onderhoud gemeentelijke waterbodems bedraagt € 623.503. Vanaf 2023 is het budget namelijk met € 200.000 verhoogd om achterstanden in te lopen. Het onderhoudsbudget wordt volledig ingezet voor het baggeren van gemeentelijke watergangen. Dat is echter te weinig om alles uit te kunnen voeren en alle achterstanden in te lopen, dus moeten we prioriteren, zoals hierboven is omschreven;
- Incidenteel komt het voor dat de vaargeul(en) in het IJsselmeer moeten worden uitgediept. Hier is geen budget voor. Dit zijn incidentele werkzaamheden, waarvan de kosten deels werden gedekt door de opbrengsten van het vrijkomende zand;
- Een ander financieel risico is de aanwezigheid van PFAS (poly- en perfluoralkylstoffen) in het baggerslib, waardoor de kosten voor afvoer vele malen hoger zijn.

	Beschikbaar 2023	Benodigd 2023
OSW	300.000	300.000
Onderhoud gemeentelijke waterbodems	423.503	440.000
Achterstallig onderhoud	200.000	160.000
Vaargeulen	0	Afhankelijk van noodzaak.
Indexatie (PM =%)	PM, verdeling volgt	Gerelateerd aan inflatiepercentage
TOTAAL	923.503 + indexatie	900.000 + indexatie en mogelijke kosten voor vaargeulen

Onderhoud in 2023

- Baggeren OSW-wateren: Bolsward-noord, De Loten Sneek, Gaastmeer, Heeg, Wommels en Woudsend;
- Andere baggerwerken die de gemeente gaat uitvoeren in 2023 zijn onder andere watergangen welke aansluiten bij het baggeren van de OSW-wateren, die hierboven staan genoemd. Verder verwachten we ook weer de vaargeul van Makkum te moeten baggeren;
- Het uitvoeren van peilingen in diverse wijken en gebieden, om zo de data verder up-to-date te maken.

Hoofdtakveld 24 Leefomgeving - taakveld 5.7 openbaar groen en 7.5 begraafplaatsen

Openbaar groen

Meer dan elk ander onderdeel van de kapitaalgoederen bepaalt de aan- of afwezigheid van openbaar groen de sfeer en beleving van de openbare ruimte. De groenvoorziening is een belangrijk onderdeel van de openbare ruimte.

Kerncijfers

Openbaar Groen	Omvang	Vastgesteld onderhoudsniveau	Kwaliteit in 2022			Budget
			Laag	Basis	Hoog	
Openbaar groen, parken en bossen	455 ha	Gemiddeld Basis		X		5.350.000 ⁶
Buitensportvelden	105 velden	Gemiddeld Basis		X		511.000
Speelvoorzieningen	2.028 stuks	Gemiddeld Basis		X		163.397
Begraafplaatsen	13 stuks	Hoog			X	185.000
Sloten en vijvers	407 ha	Gemiddeld Basis		X		524.000
Bomen	52.000 stuks	Hoog			X	

⁶ Inclusief uren eigen groendienst en exclusief materieel.

Stand van zaken

- Bij het groen wordt om de drie jaar meting gedaan door een onafhankelijk bedrijf. Omdat groen ook seizoen afhankelijk is, bestaat de meting uit meerdere rondes verspreid over het groeiseizoen. Aan de hand van alle meetresultaten zijn aanpassingen van het beheer gedaan;
- De klimaatveranderingen hebben invloed op de staat van de groenvoorzieningen. Zo neemt de kans op stormschade toe. Dit geldt ook voor mogelijke extra uitval van beplanting door langdurige droogte of regenval. Een andere ontwikkeling die we zien is de toename van ziekten en plagen (waaronder de reuzenberenklauw, de Japanse duizendknoop en eikenprocessierups) door een ander klimaat;
- Omdat er steeds meer zonnepanelen worden geplaatst nemen ook de verzoeken van bewoners toe om bomen te kappen. In de beleidsnotie "Ruimte voor de zon" uit 2016 is vastgesteld dat bestaande gemeentelijke bomen voor dit doel niet geveld mogen worden. Wel wordt bij nieuwe plannen en bij nieuwe aanplant van bomen rekening worden gehouden met de mogelijke plaatsing van zonnepanelen;
- De energietransitie zorgt ervoor dat er een grotere claim op de ondergrondse ruimte wordt gelegd. Hier zullen we integraal slimme oplossingen voor moeten bedenken om het bestaande groen te behouden en waar mogelijk te versterken;
- Net als in veel sectoren is het moeilijk voldoende gekwalificeerd personeel te vinden voor de uitvoering van de werkzaamheden. Dit geldt voor vast- en inhuurpersoneel. Dit heeft invloed op het behalen van de afgesproken kwaliteitsafspraken.

Financieel

Het exploitatiebudget is naar verwachting in 2023 nog toereikend voor het dagelijks beheer en onderhoud. Mogelijk dat er extra middelen noodzakelijk zijn voor de bestrijding van ziekten en plagen door toename. Met name zien we toename in de kosten van bestrijding van de eikenprocessierups. Ook verwachten we extra kosten als gevolg van de extreme droogte in 2022 (nu nog niet bekend). In de Programmabegroting 2023 is geld toegekend voor onderhoud van nieuw areaal. Uiteraard wordt ook een deel van de indexatie aan groen toegekend.

Het wordt lastiger om gekwalificeerd personeel te krijgen. Ook wordt het groeiseizoen steeds langer en daardoor gaan de werkzaamheden langer door met toenemende kosten. Door klimaatverandering hebben we ook steeds meer te maken met extreme weersomstandigheden die kostenverhogend werken (meer uitval beplanting, extra beregenen, stormschade etc.). Ook zien we de lonen voor inhuur stijgen (volgens CAO).

Programma 2023

We geven uitvoering aan groot onderhoud zoals het vervangen van bomen met een duurzame groeiplaats en mogelijkheden voor klimaatadaptatie in het groen. We gaan door met Actie Steenbreek. Groot onderhoud wordt waar mogelijk uitgevoerd in combinatie met werkzaamheden aan riolering, wegen en projecten. Ook de acties om de invasieve soorten als reuzenberenklauw en Japanse duizendknoop te bestrijden gaan door evenals het beheersen van de eikenprocessierups.

Hoofdtakveld 24 Leefomgeving - taakveld 7.2 riolering

Riolering

Het beheer en onderhoud van de riolering is geregeld in het verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan 2018-2022. Door de schaalgrootte en de wijziging van de bedrijfsvoering zijn de afgelopen jaren behoorlijke besparingen behaald. De financiering is geregeld via de voorziening Riolering.

Kerncijfers

Riolering	Omvang	Vastgesteld onderhoudsniveau	Kwaliteit in 2022			Budget
			Laag	Basis	Hoog	
Rioolstelsel	776 km	Gemiddeld Basis		X		€ 8.730.280
Rioolgemalen	668 stuks	Gemiddeld Basis		X		
Riooloverstorten	290 stuks	Gemiddeld Basis		X		
Kolken	44.200 stuks	Gemiddeld Basis		X		

Stand van zaken

- Het vGRP 2018-2022 is in 2018 vastgesteld en is in 2020/2021 geëvalueerd;
- Voor de periode 2023-2027 wordt een nieuw Watertakenplan opgesteld;
- Bij Riolering is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Financieel

Door de rioolheffing is sprake van een gesloten, financieel systeem. In 2023 bedragen de totale opbrengsten van de rioolheffing naar verwachting € 8,73 miljoen na aftrek van de kwijtschelding. Beheer en onderhoud worden hieruit volledig betaald.

Programma 2023

We stellen een jaarplan 2023 op en voeren dit uit. Dit stemmen we af met wegen en groen zodat we werk met werk kunnen maken en overlast voor de omgeving zo veel mogelijk beperken. We werken aan het opstellen van een plan voor klimaatadaptatie. In dat kader treffen we onder andere maatregelen om wateroverlast tegen te gaan in onder andere Heeg en Woudsend.

Programma 1 en 2, diverse hoofdtakvelden

Gemeentelijke gebouwen

De gemeente is eigenaar van een groot aantal gebouwen, variërend van omvangrijke gebouwen tot kleinere gebouwtjes en (huur)woningen. Naast de vm. stad- en gemeentehuizen, buitendiensthuisvesting, sportaccommodaties (sporthallen), gaat het om diverse recreatieve douche- en toiletgebouwtjes, strategische panden, parkeergarages, culturele gebouwen en (rijks)monumenten. De gemeente onderhoudt en beheert 193 panden (niet meegerekend de gebouwen die voorheen een onderwijsbestemming hadden en op dit moment leegstaan). Daarnaast zijn er nog tientallen gedenktekens en culturele kunstwerken die ook onder dit deel van de kapitaalgoederen vallen. Het onderhoudsniveau van de gebouwen varieert van hoog (redelijk aantal) tot basis naar laag.

Kerncijfers

Gebouwen	Omvang	Vastgesteld onderhoudsniveau	Kwaliteit in 2021			Budget
			Laag	Basis	Hoog	
Gebouwen	193 stuks	Gemiddeld basis	26%	38%	36%	€ 2.018.739 ⁷

Stand van zaken

- De gebouwen voldoen aan het vastgestelde onderhoudsniveau.
- Het nieuwe beheersysteem IBIS is gevuld.
- We zetten in op overdragen, verkopen en herbestemmen van gebouwen in combinatie met risicogestuurd onderhoud.

Financieel

- Het beschikbare budget van circa € 2.018.739⁸ is bijna toereikend voor het onderhoud;
- In 2016 is een bestemmingsreserve Gebouwen ingesteld. Jaarlijks wordt het positieve resultaat uit het onderhoudsbudget toegevoegd aan deze bestemmingsreserve. Hierdoor kan regelmatig groot onderhoud worden uitgevoerd. Met de bestemmingsreserve kunnen we de pieken van groot onderhoud voorsnog goed opvangen. September 2022 bevat de bestemmingsreserve € 803.618. We hebben nog een verplichting van 3x €75.000 voor de komende 3 jaar, deze wordt uit de bestemmingsreserve onttrokken (overdracht H. Nijlandmuseum);
- De omvang van de bestemmingsreserve is tot nu toe voldoende, voor het uitvoeren van gepland groot onderhoud. De komende jaren verwachten wij hier tekorten, mede door prijsstijgingen en areaaluitbreiding. Als er groot onderhoud uitgevoerd moet worden, wordt de raad gevraagd om middelen vrij te maken uit deze reserve.

⁷ Inclusief de jaarlijks te verwachten subsidie van € 70.000,-.

⁸ Inclusief de jaarlijks te verwachten subsidie van € 70.000,-.

Programma 2023

Naast het reguliere onderhoud wordt er komend jaar ingezet op de voorbereiding van de huisvesting buitendienst in Bolsward. Ondertussen is een routekaart voor het verduurzamen van ons vastgoed gemaakt conform het klimaatakkoord. Er wordt een beheerplan gebouwen opgesteld en deze wordt met de routekaart in begin 2023 voorgelegd aan het college en de raad om middelen vrij te maken voor het verduurzamen en het aanvullen van het reguliere onderhoudsbudget.

Vooruitlopend op deze besluitvorming zullen wij het aanwezige budget “verduurzamen” á € 65.000,- willen verkapitaliseren. Dit budget willen we inzetten voor het verduurzamen van 1 of 2 gebouwen uit de kernportefeuille. De verduurzaming van deze gebouwen zien we als pilot voor de komende jaren. Er ligt namelijk een uitdagende en complexe opgave, voor het verduurzamen van ons maatschappelijk vastgoed⁹.

Verder ligt de focus op het regulier onderhoud en het inspecteren van de gebouwen en dit op te nemen in het beheerssysteem.

⁹ Klimaatakkoord Parijs (in 2050 moet de uitstoot van broeikasgassen met 95% afgenomen zijn).

2.3.4 Paragraaf 4 Financiering

Inleiding

We geven hier een toelichting op het beleid en de uitvoering van de financiering (treasury). We willen de risico's die verbonden zijn aan de financieringsfunctie beperken. We willen de kosten die de financieringsfunctie met zich meebrengt zo laag mogelijk houden.

Súdwest-Fryslân is een ontwikkelgemeente. Hierdoor is er sprake van een financieringsbehoefte: we lenen geld om investeringen te kunnen doen. Geld lenen is geen probleem zolang de rente over het geleende geld gedekt is in de begroting. Op langere termijn kan een olopende schuld tot problemen leiden. Elke euro die we aan rente betalen kunnen we namelijk niet aan andere zaken besteden. De uitdaging is om hier een juiste balans te vinden.

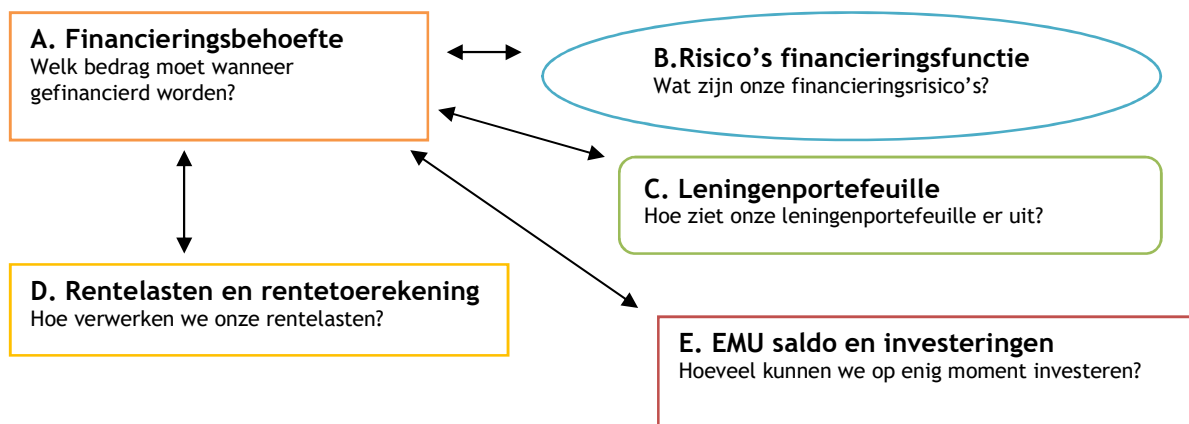
Algemene ontwikkelingen

Wereldwijd is een duidelijk herstel van de economie op gang gekomen. Maar de financiële markt is op dit moment nog steeds niet stabiel en dit heeft nog steeds gevolgen voor de rentestanden. De te betalen rente op langlopende leningen is gemiddeld gezien nog steeds laag. Kortlopende leningen leveren sinds kort geen geld meer op.

Analyse met actuele gegevens

Er is een aantal analysemogelijkheden om inzicht te geven in de financieringsfunctie. We gaan in op de liquiditeit en de risico's die hiermee samenhangen. Voor het bereiken van een optimaal financieringsresultaat is inzicht in de toekomstige geldstromen van groot belang. Op basis hiervan nemen we beslissingen over financieringsvraagstukken.

Voor de bepaling van de financieringsbehoefte stellen we jaarlijks een liquiditeitsprognose op voor de komende vier jaar. De nadruk ligt daarbij op het begrotingsjaar 2023. De liquiditeitsprognose helpt ons ook bij de beoordeling van de volgende onderwerpen:

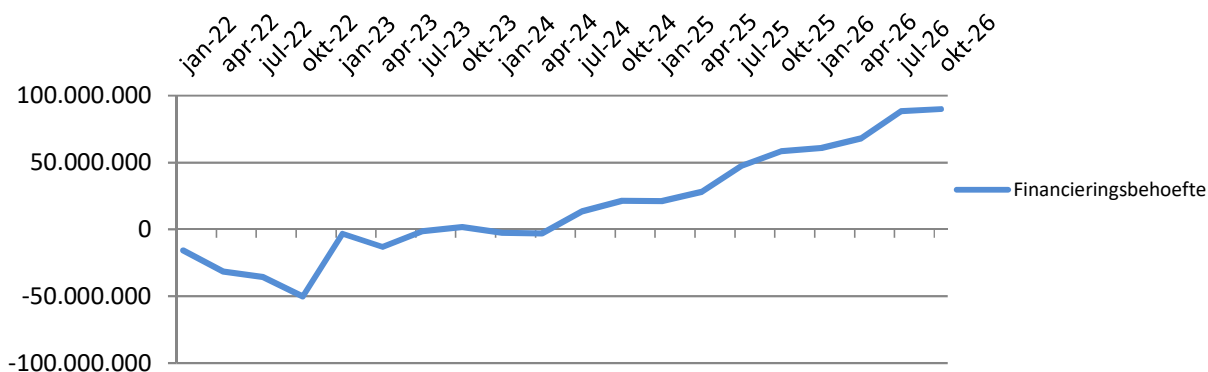

A. Financieringsbehoefte

Jaarlijks stellen we een liquiditeitsprognose op voor de komende vier jaar. Zo bepalen we de financieringsbehoefte en weten we wanneer we geldleningen moeten afsluiten. We bepalen de jaarlijkse financieringsbehoefte op basis van een aantal elementen:

- reserves en voorzieningen: begrote bestedingen waarvoor de raad een besluit heeft genomen
- bestaande kredieten en investeringen: verwachte bestedingen
- grondexploitatie: verwachte inkomsten en uitgaven
- leningenportefeuille: mutaties

In de grafiek geven we de verwachte liquiditeitsbehoefte aan.

Er is sprake van een geleidelijk opwaartse lijn. We gaan hierna bij de punten B en C in op de risico's hiervan en de te kiezen aanpak. De opwaartse lijn rondom juli wordt veroorzaakt doordat we op deze datum elk jaar ongeveer tussen de € 12 miljoen en € 13 miljoen uit het BTW compensatiefonds ontvangen.

B. Risico's financieringsfunctie

Onder de risico's van de financieringsfunctie vallen onder andere rente-, krediet-, liquiditeits-, koers- en valutarisico's. Deze onderwerpen zijn opgenomen in het treasury statuut. Het meest omvattende risico is het renterisico. Ter beperking van het renterisico zijn in de Wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido) twee verplichte normen opgenomen: (a) de kasgeldlimiet en (b) de renterisiconorm. Aan deze wettelijke normen moeten we voldoen.

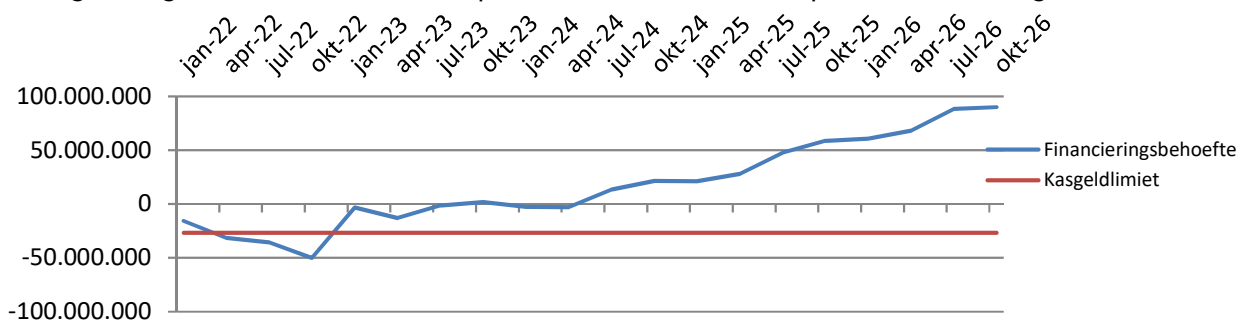
a. Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet heeft betrekking op leningen met een looptijd tot maximaal 1 jaar. Met als doel grote schommelingen in de rentelasten te vermijden.

- De kasgeldlimiet mag maximaal 8,5% zijn van het begrotingstotaal.
- Begrotingstotaal 2023: € 315 miljoen.
- Kasgeldlimiet: € 26,8 miljoen.

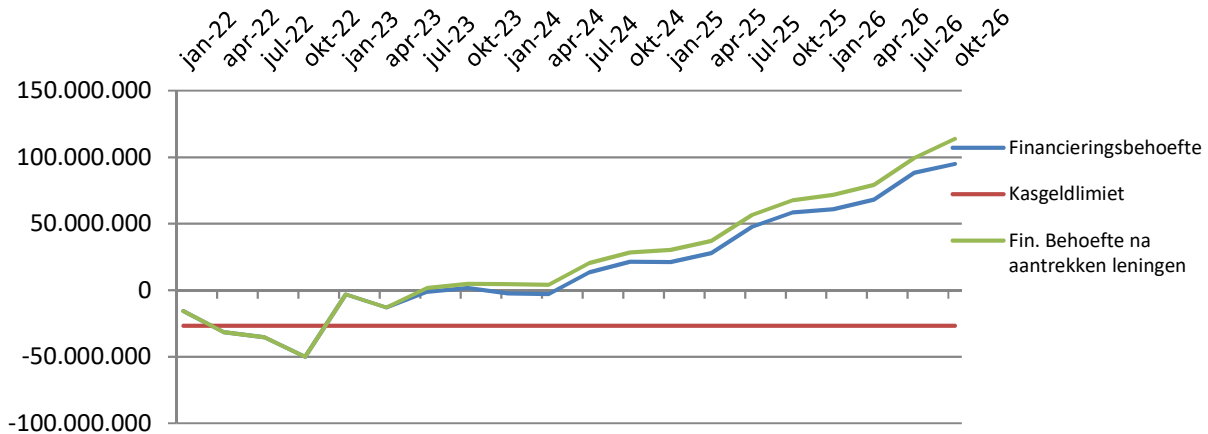
Wanneer we de kasgeldlimiet structureel (langer dan 2 kwartalen achter elkaar) overschrijden, moeten we aantonen dat we binnen een afzienbare tijd weer binnen de kasgeldlimiet blijven. De meest gangbare manier om hieraan te voldoen is het aantrekken van een langlopende geldlening.

In de grafiek geven we de verwachte liquiditeitsbehoefte aan ten opzichte van de kasgeldlimiet:

De grafiek laat zien dat de huidige liquiditeitsprognose (blauwe lijn) de kasgeldlimiet (rode lijn) van korte duur overschrijdt. Om aan alle financiële verplichtingen te kunnen voldoen en om de kasgeldlimiet van € 26,8 miljoen niet structureel te overschrijden verwachten we vanaf 2023 tot 2026 jaarlijks gemiddeld € 1,75 miljoen aan langlopende leningen te moeten afsluiten om aan de kasgeldlimiet te blijven voldoen. De inzet is erop gericht om nog zo lang mogelijk kortlopende leningen aan te gaan, omdat de rente van "kort geld" op dit moment lager is dan voor "lang geld".

Na het afsluiten van de genoemde leningen ontstaat de volgende grafiek:

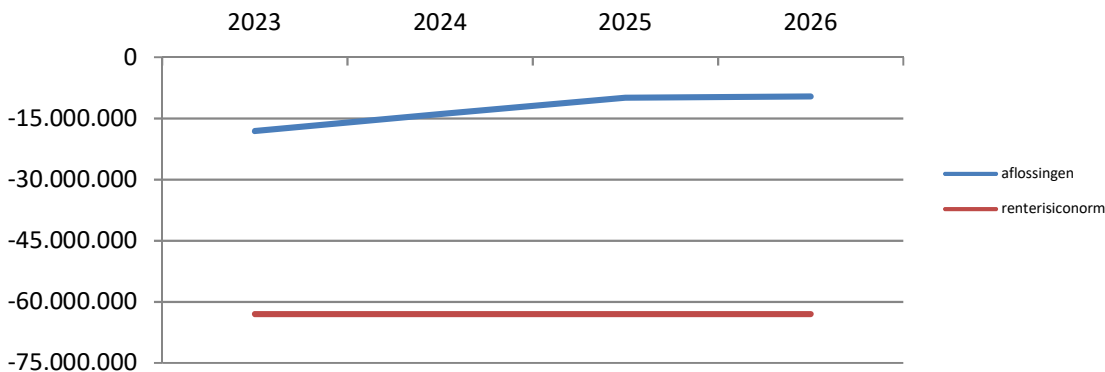
In de begroting 2023 houden we bij nieuwe langlopende leningen rekening met een rentelast van 2,83 % in 2023 oplopend tot 3,00 % in 2026. Als de raad besluit tot extra investeringen heeft dit gevolgen voor de liquiditeitsbehoefte. Het valt te verwachten dat we dan extra geld moeten aantrekken. Hierdoor stijgen de rentelasten.

b. Renterisiconorm

De renterisiconorm legt een relatie tussen de opbouw van de leningenportefeuille en de mate waarin we tegenvallers kunnen beperken als gevolg van stijgende rente. We lopen renterisico bij renteaanpassingen en herfinanciering.

- Het renterisico mag (jaarlijks) maximaal 20% zijn van het begrotingstotaal.
- Begrotingstotaal 2023: € 315 miljoen.
- Renterisiconorm: € 63 miljoen.

De aflossingen liggen in de jaren 2023-2026 gemiddeld rond de € 13 miljoen. De grafiek geeft de renterisiconorm weer voor de jaren 2022-2025. Conclusie: we blijven ruim binnen de risiconorm.

Omdat we zo goed als alle leningen hebben afgesloten met een jaarlijks gelijke aflossing zitten er geen (grote) sprongen in het verloop van onze aflossingen. Daarmee kunnen we concluderen dat we ruim binnen de renterisiconorm blijven. Het betekent niet dat er geen risico's zijn. In de begroting nemen we jaarlijks voor een nieuw af te sluiten langlopende lening een rentelast op van 2,83 % en oplopend tot 3,0 %. Wordt dit percentage hoger dan stijgen de lasten. Blijkt het percentage lager uit te vallen, dan dalen de rentelasten.

C. Leningenportefeuille

In de begroting is voor 2023 € 142,4 miljoen aan langlopende geldleningen opgenomen.

Van de langlopende leningen is € 26,0 miljoen doorgeleend aan anderen: woningbouwcorporaties (€ 15,7 miljoen), Zwembad Sneek (€ 2,7 miljoen), Recreatieschap Marrekrite (€ 4 miljoen) en overige instellingen (€ 3,6 miljoen). Daarnaast wordt voor circa € 30 miljoen aan leningen direct gegarandeerd aan instellingen die actief zijn op het gebied van woningbouw, gezondheidszorg, welzijn, cultuur en sport. We zijn zeer terughoudend in het verstrekken van nieuwe leningen en garanties aan derden.

Het gemiddelde rentepercentage dat we betalen op het saldo van de huidige leningen (aangetrokken minus verstrekte leningen) is 2,85%. De rentedruk op de huidige leningen is stabiel. We hebben de nieuw af te sluiten leningen voor de komende jaren begroot op een rentelast van tussen de 2,83% en 3,0%. Door de komende jaren de leningen aan te trekken onder de voorwaarden zoals we die nu verwachten en hebben begroot, schommelt de rentedruk de komende jaren rond 2,85%:

Saldo na aan te trekken leningen (x € miljoen)	2023 €	2024 €	2025 €	2026 €
<u>Opgenomen geldleningen</u>				
Boekwaarde per 1/1 (a)	142,4	124,3	110,4	100,4
Rentelasten (b)	3,8	3,5	3,2	2,8
<u>Verstrekke geldleningen</u>				
Boekwaarde per 1/1 (c)	26,0	23,7	21,6	19,5
Renteopbrengsten (d)	0,6	0,6	0,5	0,5
<u>Saldo</u>				
Boekwaarde per 1/1 (a-c)	116,4	100,6	88,8	80,9
Rentelasten (b-d)	3,2	2,9	2,7	2,3
Gemiddeld te betalen rente (rentedruk)	2,7%	2,9%	3,0%	2,8%

D. Rentelasten, renteresultaat en toerekening rente aan investeringen en grondexploitatie

Met ingang van het begrotingsjaar 2017 is er (verplicht) een apart taakveld voor de treasuryfunctie. Op dit taakveld moeten we de activiteiten met betrekking tot o.a. de financieringslasten opnemen. Vanaf het taakveld Treasury rekenen we de reële rente toe aan de nieuwe taakvelden.

We nemen (verplicht) twee schema's op: het renteschema en de rentetoerekening Grondexploitatie:

a. Renteschema

In het schema brengen we het volgende in beeld:

- De totale (externe) rentelasten voor de opgenomen geldleningen: € 3,8 miljoen (zie ook de tabel hierboven bij kolom 2023).
- Het deel van de rente dat we toerekenen aan Grondexploitatie of het betreffende taakveld (bij rente van projectfinanciering). Een deel van taakvelden krijgt een vaste rente doorberekend omdat de investeringen destijds zijn afgesloten tegen een vaste rente en deze worden ook doorberekend aan derden zoals aan woningbouwcorporaties en zwembad Sneek.
- Het deel van de rente dat we toerekenen aan de taakvelden.
- De hoogte van de rentetoerekening op basis van een renteomslag. De renteomslag berekenen we op basis van de rentelast en de boekwaarden van de investeringen op 1 januari van het begrotingsjaar. De rente rekenen we op basis van dit percentage door naar de taakvelden.
- Het rente-omslagpercentage kunnen wij aan de hand van de gegevens berekenen op:
Rente € 3.165.429 / boekwaarden 1 januari € 228.240.256 x 100% is 1,39%

b. Rentetoerekening bij Grondexploitatie en Voorzieningen

De doorberekening van rente naar de grondexploitatie is met ingang van 2017 vastgelegd in de nieuwe BBV-voorschriften. Dit is alleen nog mogelijk bij Bouwgronden in exploitatie (BIE) en getroffen voorzieningen.

- Grondexploitatie: We nemen een schema rentetoerekening op. De doorberekening van het rentetarief vindt als volgt plaats: de gewogen gemiddelde rente van de bestaande geldleningen wegen we met de verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen.
- Voorzieningen: Voor de renteberekening geldt een tarief dat het Rijk voorschrijft. Het Rijk heeft een zgn. disconteringsvoet vastgesteld met een rentepercentage van 2%.

Renteschema		Begroting 2023 €
a.	Externe rentelasten:	
	1. Korte en lange financiering	3.846.746
	2. Nieuwe leningen in begrotingsjaar	42.450
		<u>3.889.196</u>
b.	Externe rentebaten	0
c.	Rentetoerekening aan:	
	1. Grondexploitatie	-24.518
	2. Betreffende taakveld (bij rente van projectfinanciering)	-699.249
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente (subtotaal)	<u>3.165.429</u>
d.	Rente over:	
	1. Eigen vermogen	0
	2. Voorzieningen	0
	Aan taakvelden toe te rekenen rente	<u>3.165.429</u>
	Aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	<u>-3.165.429</u>
	Renteresultaat op taakveld Treasury	0
	Afwijking (percentage)	0,00%

Schema rentetoerekening Grondexploitatie		€	%
a.	Bestaande geldleningen:		
	1. Rente vaste schulden		2,730%
	2. Rente kasgeldleningen		0,000%
	A. Gewogen gemiddelde bestaande geldleningen		2,730%
b.	Vreemd Vermogen:		
	1. Voorzieningen	1-1-2023 28.321.747	
	2. Langlopende schulden	1-1-2023 142.482.938	
	3. Kasgeldleningen	0	
	4. Overige kortlopende schulden	31-12-21 17.858.000	
	5. Overlopende passiva	31-12-21 <u>21.622.000</u>	210.284.685
c.	Eigen Vermogen:		
	1. Eigen Vermogen inclusief Jaarresultaat 2021	<u>54.836.170</u>	
	Balanstotaal Vreemd Vermogen en Eigen Vermogen	265.120.855	
	B. Verhouding Vreemd Vermogen/Totaal vermogen		0,7932%
	Rentetarief Grondexploitatie: A x B		2,17%

E. EMU-saldo en investeringen

Wij gaan hier in op onze financiële investeringsmogelijkheden en de wettelijke beperkingen die daar op van toepassing zijn.

a. EMU-saldo

Vanwege de schuldenproblematiek zijn binnen de Europese Unie regels opgesteld waaraan de EU-landen moeten voldoen. Het gaat dan onder andere om het EMU-saldo (EMU: Europese Economische Monetaire Unie). Het Rijk heeft de Europese regels voor de Nederlandse overheden 'vertaald' in de Wet Hof. Doel van de wet is om de schuldenlast van het Rijk niet te veel te laten stijgen.

Voor 2022 is het aandeel in het EMU-saldo van de gemeenten gesteld op 0,27%.

b. Investeringen

We geven hierna inzicht in de ontwikkeling van onze eigen investeringen.

De afgelopen jaren (2019-2021) hebben we de volgende bedragen geïnvesteerd:

Investeringsaldo (x € miljoen)	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021
a. Netto investeringen gewone dienst	15,2	19,0	7,9
b. Afschrijvingen	-22,4	-14,9	-12,6
Totaal	-7,2	4,1	4,7

De berekening van het EMU-saldo is opgenomen in Bijlage B. In de onderstaande tabel geven we het eindresultaat van die berekening.

EMU-saldo (x € miljoen)	2022	2023	2024
a. Berekend EMU-saldo	-13,8	-25,9	13,3
b. Referentiewaarde (EMU)	10,5	10,5	10,5
Ruimte	-3,3	-15,4	23,8

Súdwest-Fryslân heeft voor 2022 een vastgestelde referentiewaarde van € 10,5 miljoen. Deze referentiewaarde is gebaseerd op 0,27% van het BBP. We houden dit bedrag van € 10,5 miljoen aan voor de volgende jaren. We blijven binnen de referentiewaarde, wanneer de som van de investeringen niet groter is dan de som van de referentiewaarde en de jaarlijkse afschrijvingen.

In 2022 en 2023 verwachten we over de referentiewaarde heen te gaan. Dit wordt veroorzaakt doordat onze verwachte investeringen hoger zijn dan de afschrijvingen. Op zich is dit geen probleem. In de praktijk blijken de werkelijke investeringen vaak lager te zijn dan begroot. Als het plafond voor het EMU-tekort van de gezamenlijke decentrale overheden op rekeningbasis wordt overschreden kan de minister maatregelen nemen om het tekort terug te dringen. Op dit moment is er geen aanleiding om aan te nemen dat er maatregelen genomen zullen worden.

Slotconclusie

We voldoen op dit moment aan de wettelijke en gangbare eisen met betrekking tot onze financiering.

2.3.5 Paragraaf 5 Bedrijfsvoering

1. Inleiding

In deze paragraaf Bedrijfsvoering besteden we aandacht aan de organisatieontwikkeling en geven we een overzicht van de loonsom en de omvang van de ambtelijke organisatie.

2. Organisatieontwikkeling

De wereld in beweging

Leek de wereld de afgelopen jaren nog redelijk voorspelbaar, de tegenwoordige tijd laat zich vooral kenmerken door enorme maatschappelijke opgaven. Zo hebben we onder andere te maken met de energie-transitie, de woningbouwopgave, de klimaatadaptatie, de veenweide-aanpak, de toekomst van de landbouw, circulaire economie, migratieproblematiek, arbeidsmarktvragestukken en (digitale) infrastructuur. Stuk voor stuk opgaven die leiden tot transities waar we ons als gemeente op (in) te richten hebben.

Arbeidsmarkt

De mate van onvoorspelbaarheid en -in zekere zin ook- van ongrijpbaarheid maakt dat we ons als gemeente enerzijds robuust en anderzijds vooral flexibel hebben te organiseren. We dienen robuust -koersvast- in onze opgaven, uitdagingen en reguliere dienstverlening te zijn en daarvoor op het juiste moment de juiste inzet te leveren. Dat vraagt flexibel meebewegen van de organisatie en de beschikbare menskracht. De crisis op de arbeidsmarkt laat zien dat in dat laatste een enorme uitdaging ligt. In diverse sectoren is er een mismatch in de arbeidsmarkt waardoor beschikbare arbeidskrachten schaars zijn. Dat merken wij als organisatie ook. We zien dan ook voor ons dat onze flexibele personeelsschil meer zal fluctueren dan andere jaren, tijdelijke externe inhuur op opgaven en transities zal onontkoombaar worden. Uiteraard zal dit per opgaven, transitie en/of dienstverlening op haar merites beoordeeld worden.

Doorontwikkeling organisatie

In het verder professionaliseren van onze organisatie blijven we de focus houden op drie hoofdlijnen: Mens (krachtige professionals), Methode (slimme werkwijzen) en Middelen (financieel gezond). De professionaliseringslagen die we daarin hebben te maken zullen gericht zijn op het realiseren van de opgaven en transities die nodig zijn om de kwaliteit van onze dienstverlening aan de Mienskip te blijven waarborgen. Onze bedrijfsvoering is dienstbaar daaraan, waarin we werken aan een continue drive op zoek naar en het behalen van de meest effectieve en efficiënte uitvoering van het werk.

We zien daarbij ook dat verwachte kostenbesparingen door andere manieren van werken in de praktijk weerbarstig is en niet zo maakbaar als verondersteld. Te verzilveren capaciteit wordt veelal ingezet om nieuwe (openstaande) beleidsambities en uitvoeringstaken uit te kunnen voeren. Zeker ook in het licht van de crisis op de arbeidsmarkt waardoor we duurzaam met ons bestaande personeelsbestand hebben om te gaan. We hebben al een groot gedeelte van de ombuigingsopgaaf in de bedrijfsvoering gerealiseerd, maar zoals we in de programmabegroting 2022 al hebben aangegeven komt deze steeds meer op gespannen voet komt te staan met de toenemende druk op de arbeidsmarkt. Zoals toen al werd voorzien zullen we gaan temporiseren -mede ingegeven door de resultaten van de benchmark op de formatie (2022)- in de nog resterende ombuigingslijn op bedrijfsvoering.

De nog in 2023 beschikbare transformatiemiddelen voor de organisatieontwikkeling gaan we vooral inzetten op maatregelen die zorgen voor de eerder genoemde robuustheid en flexibilisering van onze organisatie. Aan de hand van strategische verkenningen, mede op de prioritaire thema's uit het coalitieakkoord en autonome (maatschappelijke) ontwikkelingen, gaan we in 2023 verder inzichtelijk maken welke financiële inzet en investeringen daarop gepleegd dient te worden. Zodat we de grote opgaven aan kunnen en de noodzakelijke transities daarvoor in onze organisatie kunnen doorvoeren. Op deze wijze kunnen we onze bedrijfsvoering toekomst gereed doorontwikkelen en de kwaliteit van de dienstverlening hoog houden.

2. Opbouw personeel

Onderstaand overzicht vermeldt de autonome ontwikkeling van de loonsom en formatie per 1 juni 2022 (begrotingscijfers 2023) in vergelijking met die van 1 juni 2021 (begrotingscijfers 2022).

Loonsom en formatie (peildatum 1 juli)	Begroting 2022		Begroting 2023	
	Loonsom x € miljoen	Formatie fte	Loonsom x € miljoen	Formatie fte
a. Raad	0,7		0,7	
b. Griffie	0,5	5,6	0,5	5,6
c. Burgemeester en wethouders	0,8		0,8	
d. Ambtelijke organisatie Súdwest-Fryslân	65,2	869,3	70,8	901,2
Totaal	67,2	874,9	72,8	906,8

2.3.6 Paragraaf 6 Verbonden partijen

1. Inleiding

De meeste taken die de gemeente uitvoert zijn door een scala van wetgeving opgedragen aan de gemeente (bijv. inzameling huishoudelijk afval en uitvoering van de participatiewet). Een aantal andere taken voert de gemeente uit op eigen initiatief (bijv. grondexploitatie en sport). Bij de uitvoering van de taken maakt de gemeente de keus om deze zelf uit te doen of om deze door een ander uit te laten voeren.

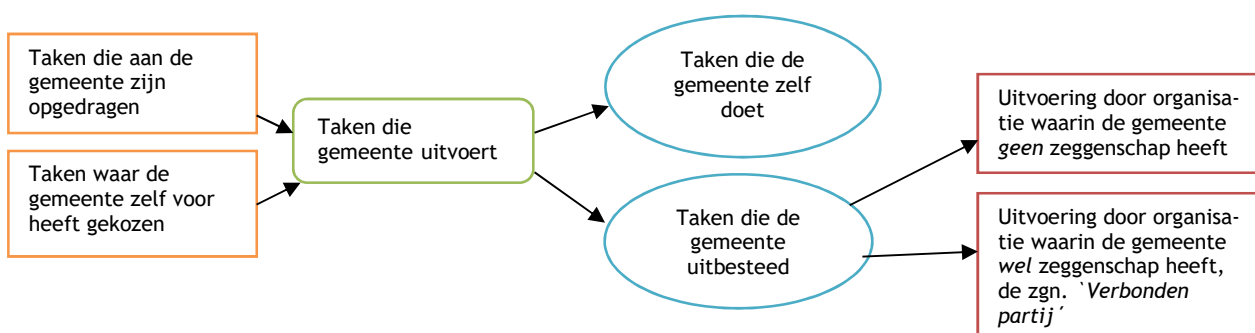
De keuze wordt gemaakt op basis van de beantwoording van de volgende vragen:

- óf er (bedrijfseconomische) schaalvoordelen kunnen worden behaald;
- óf bij de uitvoering/dienstverlening een hogere kwaliteit/dienstverlening wordt gerealiseerd.

Is er voor gekozen om een taak door een ander te laten doen dan zijn er twee keuzes, te weten:

1. dit te laten doen door een organisatie waarin de gemeente *geen* zeggenschap heeft;
2. dit te laten doen door een organisatie waarin de gemeente *wel* zeggenschap heeft.

Schematisch kan dit als volgt worden weergegeven:

2. Verbonden partij

Er is sprake van een verbonden partij als de gemeente in die organisatie een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Dit is geregeld in artikel 1 lid b van het Besluit begroting en verantwoording waarin staat dat een verbonden *partij een privaot- of publiekrechtelijke organisatie is waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft.*

3. Beleidskader/Visie

In de in 2016 door de raad vastgestelde Nota verbonden partijen is vastgelegd dat een verbonden partij moet bijdragen aan een efficiëntere en effectievere mogelijkheid tot uitvoering van een bepaalde taak. Steeds weer moet de afweging worden gemaakt welke aanpak de beste is en/of we de taak uitvoeren op de manier die de raad voor ogen heeft. Hierbij houden we rekening met het uitgangspunt dat wij een zodanige omvang hebben dat wij prima in staat zijn de meeste taken in eigen beheer uit voeren tegen aanvaardbare kosten.

Niet in alle gevallen heeft de gemeente zelf de vrijheid om te kiezen voor het al of niet aangaan van een verbonden partij. Een voorbeeld hiervan is de totstandkoming van de Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) die vanuit het Rijk aan de gemeente is opgelegd.

4. Soorten verbonden partijen

Zoals gesteld kennen we twee soorten verbonden partijen, nl. die zijn opgericht onder publiekrechtelijk en die onder privaatrechtelijk recht.

4.1 Publiekrechtelijke verbonden partij

Het gaat hier om een samenwerkingsvorm tussen overheden onderling. Een dergelijke verbonden partij is opgericht op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen. In de gemeenschappelijke regeling regelen de deelnemende overheden de vertegenwoordiging en de financiële aansprakelijkheid van de deelnemers. Mocht de gemeenschappelijke regeling niet meer aan zijn verplichtingen voldoen dan zijn de deelnemers gezamenlijk verantwoordelijk voor een eventueel nadelig saldo.

4.2 Privaatrechtelijke verbonden partij

Hiervan is sprake als wordt gekozen voor een samenwerking tussen overheden onderling (bijv. Bank Nederlandse Gemeenten) of tussen overheden en private partijen.

De samenwerking is dan geregeld op basis van het gestelde in het Burgerlijk Wetboek (Boek 2).

Privaatrechtelijke verbonden partijen zijn:

- verenigingen;
- commanditaire vennootschappen en onderlinge waarborgmaatschappijen;
- naamloze vennootschappen;
- besloten vennootschappen of
- stichtingen.

5. Voorschriften

In artikel 15 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten staat welke informatie bij de begroting en jaarrekening moet worden gepubliceerd. Het gaat dan om:

- a. de visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
- b. de lijst van verbonden partijen die wordt onderverdeeld in:
 1. gemeenschappelijke regelingen;
 2. vennootschappen en coöperaties;
 3. stichtingen en verenigingen;
 4. overige verbonden partijen.

In de lijst per verbonden partij wordt per verbonden partij de volgende informatie opgenomen:

1. de wijze waarop de gemeente een belang heeft;
2. het verwachte belang van de gemeente aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar;
3. de verwachte omvang van het eigen en vreemd vermogen aan het begin en het einde van het begrotingsjaar;
4. de verwachte omvang van het financieel resultaat;
5. eventuele risico's.

6. Verbonden partijen

De visie en de beleidsvoornemens over verbonden partijen zijn opgenomen in de op 14 juli 2015 door de raad vastgestelde Nota verbonden partijen.

6.1 Gemeenschappelijke regelingen

Veiligheidsregio	
Wijze van belang:	Binnen de Veiligheidsregio Fryslân werken de Friese gemeenten, Brandweer Fryslân, GGD Fryslân en andere partners samen aan brandweertzorg, publieke gezondheidszorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing.
Financieel belang:	De vastgestelde bijdrage in het nadelig saldo voor de programma's gezondheid en crisisbeheersing wordt verdeeld op basis van het inwonertal. De bijdrage voor het programma Brandweer wordt verdeeld op basis van de verdeling van het cluster openbare orde en veiligheid (OOV) binnen de algemene uitkering uit het Gemeentefonds die de gemeenten jaarlijks ontvangen. Voor 2023 is de bijdrage van onze gemeente € 10.158.288
Eigen vermogen:	1 januari 2023: € 7.253.162; 31 december 2023: € 6.983.133.
Vreemd vermogen (lang):	1 januari 2023: € 55.797.000; 31 december 2023: € 63.728.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Nihil.
Risico's:	Zolang alle gemeenten de afgesproken bijdrage betalen is er sprake van een te verwaarlozen risico.

Fryslân-West	
Wijze van belang:	Samen met nv Empatec vormt deze gemeenschappelijke regeling het sociale werkbedrijf dat onder de naam van Empatec en Pastiel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een werkplek biedt (Empatec) of deze begeleidt/re-inte-griert naar een zinvolle werkplek (Pastiel).
Financieel belang:	De gemeentelijke bijdrage is geraamd op € 2.300 per werknemer. De bijdrage is ten opzichte van 2022 verlaagd. Voorgaande jaren was de bijdrage € 3.000 per werknemer. Doorberekening aan de gemeente vindt plaats op basis van het daadwerkelijk aantal werknemers met een Wsw-status dat werkzaam is bij Fryslân-West, andere schappen of in Begeleid Werken.
Eigen vermogen:	1 januari 2023: € 6.464.000; 31 december 2023: € 6.464.000.
Vreemd vermogen (lang):	1 januari 2023: € 1.700.000; 31 december 2023: € 1.700.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Nihil
Risico's:	De algemene reserve van de GR bedraagt in 2023 € 6,5 miljoen. Minus het vermogensbeslag van de deelneming van € 4,5 miljoen bedraagt de vrije reserve van de GR € 2 miljoen. De inschatting is dat deze vrije reserve toereikend is om financiële risico's, zoals de rijksbijdrage SW, opbrengsten LKS en begeleidingskosten Beschut Werk en loonkosten, opgevangen kunnen worden.

De Marrekrite	
Wijze van belang:	De Marrekrite onderhoudt en beheert meer dan 3.500 vrije ligplaatsen midden in de natuur, zorgt voor afvoer van recreatieafval en onderhoudt boeien en bakens in recreatievaarten. Daarnaast beheert en onderhoudt De Marrekrite het fietsknooppuntennetwerk en andere routestructuren op het land.
Financieel belang:	De vastgestelde bijdrage in het nadelig saldo voor het onderdeel waterrecreatie wordt verdeeld op basis van het aantal inwoners (40%), het aantal watersportovernachtingen (40%) en het aantal meters aanlegvoorziening (20%). De vastgestelde bijdrage in het nadelig saldo voor het onderdeel landrecreatie wordt verdeeld op basis van het aantal inwoners (50%) en het aantal landovernachtingen (50%). Voor 2023 is de bijdrage vastgesteld op € 198.872.
Eigen vermogen:	1 januari 2023: € 4.413.875; 31 december 2023: € 4.163.875. De afname van het eigen vermogen is een gevolg van het feit dat een aantal werken worden uitgevoerd ten laste van de reserves. Er is nu een investeringspiek. Verwachting is dat die na 2026 sterk zal afvlakken.
Vreemd vermogen:	1 januari 2023: € 8.000.000; 31 december 2023: € 7.733.333. Er is vreemd vermogen aangetrokken om de investeringspiek op te kunnen vangen.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	€ 5.301
Risico's:	Zolang binnen de begroting wordt gewerkt en iedere deelnemer zijn bijdrage betaalt is er sprake van een zeer gering risico.

Hûs en Hiem	
Wijze van belang:	Welstands- en monumentenadvisering voor de deelnemende gemeenten.
Financieel belang:	Elke deelnemende gemeente draagt bij in de kosten van Hûs en Hiem naar rato van de dienstverlening op basis van tarieven die door het Algemeen Bestuur worden vastgesteld en meegedeeld aan de gemeenten.
Eigen vermogen:	In de begroting voor het jaar 2023 zijn nog geen bedragen voor 2023 opgenomen, wel wordt aangegeven wat de stand van het eigen vermogen in 2021 is. 1 januari 2022: € 455.558
Vreemd vermogen (lang):	In de begroting 2023 is aangegeven dat de GR Hûs en Hiem geen vreemd vermogen kent.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Nihil
Risico's:	Zolang binnen de begroting wordt gewerkt en iedere deelnemer zijn bijdrage betaalt is er sprake van een zeer gering risico.

Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	
Wijze van belang:	Inzetten voor een betere en veilige leefomgeving in Fryslân door vergunningen te verstrekken, toezicht te houden, te handhaven daar waar nodig en advisering op het gebied van op het gebied van licht, geluid, trillingen, bodem, energie, externe veiligheid en juridische zaken.
Financieel belang:	Elke deelnemende gemeente draagt bij op basis van het aantal inrichtingen per deelnemer en het al/niet afnemen van plustaken. Voor 2023 is de bijdrage € 1.575.174
Eigen vermogen:	1 januari 2023: € 1.300.000; 31 december 2023: € 1.300.000.
Vreemd vermogen (lang):	1 januari 2023: € 3.000.000; 31 december 2023: € 3.000.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Nihil
Risico's:	De financiële situatie van de gemeenschappelijke regeling lijkt is stabiel. De afgelopen jaren is er steeds een positief resultaat behaald.

6.2 Vennootschappen en coöperaties

nv Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	
Wijze van belang:	Duurzaam bijdragen aan het laag houden van de kosten van de maatschappelijke voorzieningen voor de burgers.
Financieel belang:	Deelname in het aandelenkapitaal van 321.513 aandelen keer € 2,50 geeft een waarde van € 781.282,50.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2023: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2021: € 5.062.000.000.
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2023: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2021: € 143.995.000.000
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Niet bekend. Resultaat over 2021 was positief € 236.000.000.
Risico's:	Geen bijzondere risico's.

Vitens	
Wijze van belang:	Leveren van drinkwater.
Financieel belang:	Deelname in het aandelenkapitaal ter waarde van € 56.720.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2023: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2021: € 600.300.000.
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2022: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2021: € 939.100.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Niet bekend. Resultaat over 2021 was € 19.400.000 positief.
Risico's:	Het risico beperkt zich tot de deelname in het aandelenkapitaal.

Afvalsturing Friesland (Omrin)	
Wijze van belang:	Transitie van afval naar grondstof en het sluiten van de kringlopen.
Financieel belang:	Deelname in het aandelenkapitaal ter waarde van € 140.899.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2023: niet bekend. Laatst bekende cijfer: 31 december 2021: € 64.757.000.
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2023: niet bekend. Laatst bekende cijfer: 31 december 2021: € 67.963.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Onbekend. Resultaat over 2021 was € 4.936.000
Risico's:	De belangrijkste risico's voor de vennootschap liggen vooral in de technische beschikbaarheid van de kapitaalintensieve installaties, de beschikbaarheid van afval en de ontwikkelingen op de energiemarkt. Daarnaast kan aanpassing van de milieuregelgeving van invloed zijn op de toekomstige resultaten.
Bijzonderheden:	Vanaf het boekjaar 2016 is deze vennootschap belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting.

Vastgoed Zwembad Sneek	
Wijze van belang:	Beheer en exploitatie zwembad Sneek.
Financieel belang:	Deelname in het aandelenkapitaal (incl. gestort agio) van een bedrag van € 389.387.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2023: niet bekend. Laatst bekende cijfer per 31 december 2021: € 640.833 negatief.
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2023: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2021: € 2.709.187
Omvang resultaat begrotingsjaar:	2023: onbekend. Resultaat over 2021 was € 87.787 negatief.
Risico's:	Het negatief eigen vermogen wordt bij de gemeente voor hun aandeel (51%) afgedekt middels een voorziening. In hoeverre de andere aandeelhouder ook een voorziening heeft getroffen is niet bekend.

Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân	
Wijze van belang:	Beheer en onderhoud openbare verlichting in Fryslân en inkoop energie voor haar leden.
Financieel belang:	-.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2023: nog niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2021: € 445.431
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2023: nog niet bekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2021: € 0
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Is niet bekend. Resultaat over 2021: € 117.793 positief.
Risico's:	Als ieder lid zich aan het bepaalde statuten houdt is er sprake van een gering risico.

Publiek Belang Elektriciteitsproductie bv	
Wijze van belang:	Onderdeel van Essent in 2009 bij de verkoop aan RWE was het 50% aandeel in nv Elektriciteit Productiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ, o.a. eigenaar van de kerncentrale in Borsele). Het bedrijf Delta nv heeft de verkoop van dit bedrijfsonderdeel van Essent aan RWE in 2009 bij de rechter aangevochten. Als consequentie op deze procedure is het 50% belang van Essent in EPZ tijdelijk ondergebracht in deze bv.
Financieel belang:	Deelname in het aandelenkapitaal van € 19 in het totale aandelenkapitaal van € 1.500.000.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers voor 2023: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 1 januari 2022: € 1.532.074 31 december 2022: € 0
Vreemd vermogen:	Verwachte cijfers voor 2023: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 1 januari 2022: € 6.925 31 december 2021: € 0
Omvang resultaat begrotingsjaar:	€ -50.000
Risico's:	De aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal.
Bijzonderheden:	Verwachting is dat de BV in 2022 helemaal kan worden opgeheven en de resterende middelen kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders.

CSV Amsterdam bv	
Wijze van belang:	Afhandeling van alle rechten en plichten die zijn voortgekomen uit de verkoop van Essent en Attero.
Financieel belang:	Deelname in het aandelenkapitaal van € 19 in het totale aandelenkapitaal van € 20.000.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers voor 2023: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 1 januari 2022: € 312.379 31 december 2022: € 0
Vreemd vermogen:	Verwachte cijfers voor 2023: niet bekend. Laatst bekende cijfers: 1 januari 2022: € 22.664 31 december 2022: € 0
Omvang resultaat begrotingsjaar:	€ -100.000
Risico's:	De aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal.
Bijzonderheden:	Verwachting is dat de BV in 2022 kan worden opgeheven. De resterende liquide middelen worden dan uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbedrag.

Coöperatie Data Fryslân	
Wijze van belang:	Gezamenlijke strategie die richting geeft aan de ingrijpende invloed die data gedreven werken krijgt op de toekomst van bestuurlijk Fryslân.
Financieel belang:	Geen financieel belang. Het gaat om een lidmaatschap.
Eigen vermogen:	Nog niet bekend
Vreemd vermogen:	Nog niet bekend
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Nog niet bekend
Risico's:	Als ieder lid zich aan het bepaalde in de statuten houdt is er sprake van een gering risico.

6.3 Stichtingen en verenigingen

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)	
Wijze van belang:	Belangenbehartiging van de leden.
Financieel belang:	De contributie was in 2022 € 130.398,90 (excl. btw).
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2023: onbekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2021: € 63.912.000.
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2023: onbekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2021: € 0.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Onbekend. Laatst bekende saldo over 2021 was een positief saldo van € 1.124.000.
Risico's:	Gering, gezien het eigen vermogen en het feit dat er geen vreemd vermogen op lange termijn is aangetrokken.

Vereniging van Friese Gemeenten (VFG)	
Wijze van belang:	Belangenbehartiging, advisering, dienstverlening, platformfunctie en vertegenwoordiging van en voor de leden.
Financieel belang:	Een jaarlijkse contributie in 2022 van € 0,47 per inwoner (totaal € 42.299,53).
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers voor 2023: niet bekend. Laatste bekende cijfers: 31 december 2021: € 230.517,13
Vreemd vermogen:	Verwachte cijfers voor 2023: niet bekend. Laatste bekende cijfers: 31 december 2021: € 0
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Niet bekend (2021 een negatief saldo: € -30.267,28)
Risico's:	Geen

Vereniging van Waddenzeegemeenten	
Wijze van belang:	De vereniging is een platform voor overleg en informatie- en kennisuitwisseling van die aangelegenheden die het Waddengebied in bestuurlijk zin raken. De vereniging behartigt de belangen van de leden bij de betrokken instanties en doet de uitvoering van gezamenlijke projecten.
Financieel belang:	De contributie voor 2021 was € 4.440. De factuur voor het jaar 2022 hebben we nog niet ontvangen, maar zal vergelijkbaar zijn.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers voor 2023: onbekend. Laatste bekende cijfers: 31 december 2019: € 52.970;
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers voor 2023: onbekend. Laatste bekende cijfers: 31 december 2019: € 0.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Nog niet bekend. Laatst bekende cijfers: voordelige resultaat van € 25.094 in 2019.
Risico's:	De risico's zijn beperkt voor zover de vereniging binnen de vastgestelde begroting handelt en de leden hun bijdrage vol- doen.

Stichting Sociaal Collectief Súdwest-Fryslân	
Wijze van belang:	Het bieden van ondersteuning bij het behouden en (door)ontwikkelen van een sociale infrastructuur in buurten, wijken en dorpen, zodat inwoners die ondersteuning nodig hebben dichtbij kunnen worden geholpen.
Financieel belang:	2022: Een subsidie van € 901.903. Deze wordt aangevuld met € 30.000 voor Gezond oud worden, € 103.040 voor opbouwwerkers ouderen, € 22.080 doelgericht opbouwwerk, € 67.000 voor coördinatie gebiedsgerichte aanpak, € 267.000 gebiedsgerichte aanpak opbouwwerk/jongerenwerk en € 20.000 voor Cool Súdwest.
Eigen vermogen:	Verwachte cijfers 2023: onbekend. Laatst bekende cijfers: 31 december 2021: € 375.377.
Vreemd vermogen (lang):	Verwachte cijfers 2023: onbekend; Laatst bekende cijfers: 31 december 2021: € 0.
Omvang resultaat begrotingsjaar:	Niet bekend. Laatst bekende saldo over 2020 was € 5.698 positief.
Risico's:	De stichting, die ingaande 1 januari 2018 actief is, is nauw gelieerd aan de gemeente Súdwest-Fryslân doordat de gemeente de enige opdrachtgever voor de stichting is. Voor zover de stichting zijn activiteiten uitvoert binnen de begroting is er geen risico als de gemeente aan zijn subsidieverplichtingen voldoet.

6.4 Overige verbonden partijen

Geen.

2.3.7 Paragraaf 7 Grondbeleid

Inleiding

In de paragraaf Grondbeleid wordt ingegaan op het Súdwest-Fryske grondbeleid en de hiervan te verwachten resultaten.

De inhoud van deze paragraaf bevat:

- de visie op het Súdwest-Fryske grondbeleid;
- hoe het grondbeleid wordt uitgevoerd;
- een prognose van de resultaten
- risico's in relatie tot grondbeleid.

Visie

De belangrijkste ambitie van de gemeente zijn vastgesteld in de Omgevingsvisie. Grondbeleid omschrijft hoe we deze ambities willen verwezenlijken.

Opgavegericht

Grondbeleid staat ten dienste van ruimtelijke beleidsdoelstellingen en ambities. Het is een middel om ruimtelijke beleidsopgaven en ambities in samenhang te realiseren. Een duidelijke koers volgt uit de Omgevingsvisie, en de bijbehorende Programma's. Grondbeleid geeft aan hoe we deze koers waar maken.

Financiële en Maatschappelijke waarde

Grondbeleid gaat vooral over het creëren van maatschappelijk waarde. Tegelijkertijd moet het ook betaalbaar blijven. Bij het streven naar kwaliteit en diversiteit wordt gezocht naar een gezonde balans tussen maatschappelijke en financiële waarden.

Flexibel

De gemeente handelt in de geest van de Omgevingswet en faciliteert via randvoorwaarden ruimtelijke initiatieven vanuit de samenleving én in samenwerking met de samenleving. De gemeente gaat uit van het bundelen van krachten en biedt initiatiefnemers een reikende hand indien nodig. Wanneer meer regie door de gemeente wenselijk is, is het gemeentelijk grondbeleid voldoende wendbaar om slagvaardig te kunnen handelen om te komen tot tijdige realisatie. Voor dit laatste is het strategisch verwerven van gronden een heel belangrijk instrument.

Uitvoering

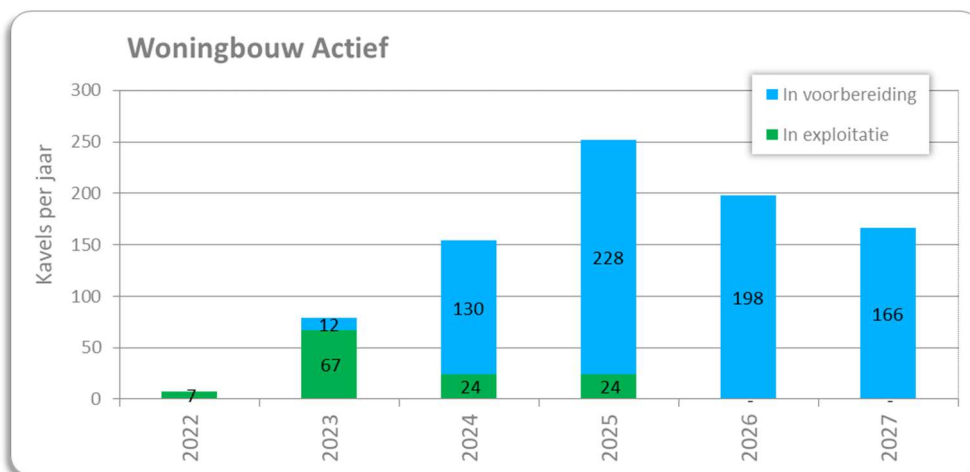
De gemeente onderscheidt in essentie drie vormen van grondbeleid:

- Actief: de gemeente heeft regie en is opdrachtgever
- Faciliterend: de gemeente stelt kaders, derden doen de realisatie
- Samenwerkend: tussenvorm waarin gemeente en derden samenwerken

Actief grondbeleid

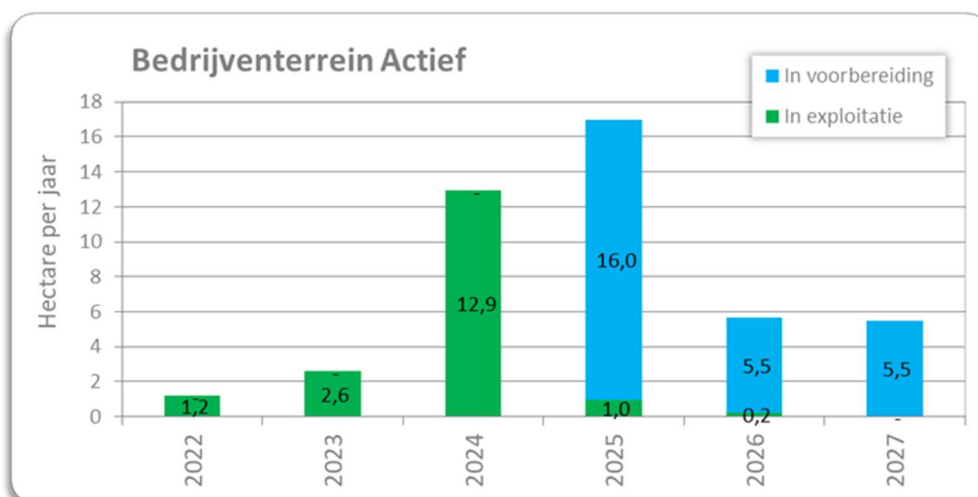
Dit wordt gekenmerkt door een overheidsrol, waarbinnen de gemeente de benodigde gronden (strategisch) verwerft, de gronden ontwikkelt en vervolgens bouwkavels verkoopt aan derden. Voor een actief grondbeleid project wordt door de raad een grondexploitatie geopend.

Woningbouw: De komende 5 jaar zijn er circa 850 woningbouwkavels gepland. Binnen de gemeente worden er nog meer woningen gerealiseerd, bijvoorbeeld door woningsplitsing of door van een winkel naar woning te gaan.

De huidige plannen met een grondexploitatie voorzien in circa 120 woningen tot en met 2027. Dit bestaat hoofdzakelijk uit de plannen Waterstad en Boschplein. Daarnaast zijn er nog diverse plannen in voorbereiding die circa 735 kavels leveren. Het gaat onder andere om de plannen Bolsward Oost, Harinxmaland Fase 2A, IJlsterplein en It Skar Woudsend.

Bedrijventerreinen: De komende 5 jaar wordt er voor circa 44,9 hectare aan bedrijfskavels gerealiseerd. Na 2027 staat er nog ongeveer 11,5 hectare gepland.

De huidige plannen voorzien in circa 17,9 hectare bedrijfskavel tot en met 2027. Dit bestaat hoofdzakelijk uit plannen in Sneek, Workum en Bolsward. Daarnaast zijn er een aantal zoeklocaties, welke nog in voorbereiding zijn (27,0 ha).

Strategisch grond verwerven: Het coalitieakkoord geeft aan dat er meer regie nodig is. Om regie te hebben op de ontwikkeling, is strategisch grond verwerven essentieel. Door tijdig aan te kopen kunnen plannen eerder en sneller vorm krijgen. Dit betekent dat deze strategisch gelegen grond gekocht wordt voordat er concrete plannen zijn. De slagvaardigheid van dit proces kan vergroot worden door structureel geld vrij te maken voor strategische aankopen.

Faciliterend grondbeleid

Bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente de gronden in een plangebied niet in eigendom. De grondexploitatie wordt gevoerd door de private grondeigenaren. De gemeente beperkt zich tot haar publiekrechtelijke rol door het vaststellen van de kaders en randvoorwaarden van de ontwikkeling. De door de gemeente te maken kosten, zoals het opstellen van een bestemmingsplan of de aanleg van een ontsluitingsweg, worden niet via de gronduitgifte maar via een exploitatieovereenkomst (anterieur of posterieur) of exploitatieplan verhaald. Ook de Nota kostenverhaal is bij dit type projecten van toepassing.

De komende 5 jaar zijn er in totaal circa 1.025 woningbouwkwavels gepland. Er zijn geen bedrijventerreinen onder faciliterend grondbeleid. In onderstaande tabel zijn de projecten opgenomen die vallen in de categorie faciliterend grondbeleid. Deze projecten bevinden zich in verschillende fases van haalbaarheid, uitwerking en uitvoering.

Financiële resultaten

In de onderstaande tabel staan de verwachte resultaten op de huidige vastgestelde plannen. Plannen die nog in voorbereiding of faciliterend zijn, vallen hier niet onder. Grondexploitaties worden één maal per jaar herzien, in de jaarrekening. Daarom zijn onderstaande cijfers ongewijzigd ten opzichte van de jaarrekening 2021.

Financieel resultaat per 1-1-2022	Contante waarde	
	Voordelig	Nadelig
Bougrond In Exploitatie		
Woningbouw		
03 Bolsward - Franekerstraat Woningbouw		118.927
07 Folgare - fase 1 Woningbouw		214.408
11 Oudega W - Tjerkemar 1 Woningbouw		583.032
30 Sneek - De Oudvaart Woningbouw	42.698	
53 Schettens - I Uitbreiding Woningbouw		673.361
85 Sneek - Harinxmaland 1e fase Woningbouw	16.391	
89 Sneek - Houkepoort, Houkemar Woningbouw		110.457
96 Sneek - Furmerusstraat Woningbouw fase 2	157.013	
100 Wiuwert - Wiuwerter Opfeart Woningbouw		165.359
102 Itens - Tsjems en Tuolle Woningbouw	166	
105 Heeg - It Eilân Woningbouw		83.874
Bedrijventerrein		
02 Sneek - Supermarkt Tinga	456.422	
06 Witmarsum - De Potstal Bedrijventerrein		118.988
21 Workum - Burevaart Bedrijventerrein	160.221	
22 Koudum - De Poel Bedrijventerrein	55.484	
35 Sneek - Duinterpen Zonnedaauw Bedrijventerrein		213.412
40 Sneek - De Hemmen II Bedrijventerrein	125.287	
44 Sneek - Woudvaart Bedrijventerrein		846.385
87 Sneek - De Hemmen III Bedrijventerrein fase A	170.627	
Herstructurering		
43 Sneek - Waterstad fase 1 Woningbouw		1.124.691
47 Sneek - Boschplein Woningbouw		661.603
Totaal	1.184.309	4.914.497

Saldo	3.730.188
--------------	------------------

Voor de verlieslatende grondexploitaties zijn er middelen gereserveerd. De omvang van deze verliesvoorziening bedraagt € 5 mln. per 1 januari 2022. Bij positieve plannen en voldoende zekerheid over het projectresultaat wordt er jaarlijks tussentijds winst genomen. Dat gebeurt op basis van de voor gemeenten voorgeschreven percentage of completion methode. Deze resultaten worden verwerkt in de algemene reserve.

Risico's en weerstandsvermogen

Algemeen

Langlopende projecten zoals grondexploitaties zijn niet zonder risico's. Risicomanagement is er op gericht om de risico's te vermijden, te reduceren, over te dragen naar een derde partij dan wel te accepteren. Om de financiële gevolgen van risico's die eventueel optreden op te kunnen opvangen, wordt er weerstandscapaciteit voor grondexploitaties aangehouden onder de algemene reserve. De grootste risico's met betrekking tot grondexploitatie zijn:

- een verlaging van de verkoopprijzen van bouwgrond;
- niet kunnen doorberekenen van prijsstijgingen in de verkoopprijzen van bouwgrond;
- vertraging in de verkopen van woningbouwkavels;
- stijging van de rente.

Marktvoorspellingen

De inflatie is waarschijnlijk toch niet van voorbijgaande aard. De reactie van de Centrale Banken is daarom om de rente te verhogen. In de VS wordt al gesproken over rentes van 4,0% tot 5,5% en de Europese Centrale bank gaat dit jaar waarschijnlijk al naar 1,25%, waarmee de rente 2,5 keer zo groot wordt. Welke invloed heeft deze tendens op de risico's en grondexploitaties?

Weerstandscapaciteit: Ten eerste is er de onzekerheid over rentes en inflaties. Daarbij komen ook nog de oorlog in Oekraïne en de explosie van de energieprijzen. De risico voor de grondexploitaties gaan hierdoor over de hele linie omhoog. Om dit op te vangen moet de weerstandscapaciteit in verhouding omhoog. Daarnaast zullen nieuw vastgestelde grondexploitaties een grotere invloed gaan hebben op de risico's. De komende jaren zal de weerstandscapaciteit in verhouding dus hoger zijn dan de afgelopen jaren.

Grondexploitaties: Ten tweede zullen de grondexploitaties waarschijnlijk bijgesteld moeten worden. Deze worden duurder door de hogere prijs- en rentestijgingen. Daarnaast wordt een hypotheek ook duurder door hogere rentes. Dit kan vertraging van de kavelverkoop betekenen en in het uiterste geval een verlaging van de grondprijzen. Deze effecten kunnen deels opgevangen worden binnen de plannen, maar niet alles. Lagere resultaten op de grondexploitatie betekenen: een hogere verliesvoorziening of een lagere tussentijdse winstneming.

Kengetal risico's grondexploitatie

In de Paragraaf Weerstandsvormogen gaan we ook in op het kengetal dat een inschatting geeft van de risico's grondexploitatie. Hieronder staan in een tabel de onderliggende bedragen die tot het kengetal leiden. Het kengetal is de totale boekwaarde van alle grondcomplexen gedeeld door de totale jaarlijkse baten van de gemeente. Dit geeft een percentage. Hoe lager het percentage, hoe lager het risico van de grondexploitatie.

Kengetal Risico's grondexploitatie (bedragen x € 1.000)	rek. 2021	begr. 2022	begr. 2023	mjr. 2024	mjr. 2025	mjr. 2026
A Bouwgrond in exploitatie	686	8.493	1.180	1.091	770	111
B Totale baten	312.271	284.508	302.020	307.091	309.787	291.722
A / B x 100%	0,22%	2,99%	0,39%	0,36%	0,25%	0,04%

Uit de tabel blijkt dat het percentage naar verwachting daalt. Dit is echter bij de huidige portefeuille aan grondexploitaties. Toekomstig vast te stellen grondexploitaties worden meegewogen in de regelmatige herziening van het bedrag aan Weerstandscapaciteit. Uitbreiding van de portefeuille geeft een verhoging van het risico. Daar tegenover staat de kans op winst.

3 Financiële begroting

3.1 Vooraf

Wat nemen we op?

In het onderdeel Financiële begroting gaan we in op de volgende onderdelen (op basis van de BBV voorschriften artikel 7, lid 3 en artikel 17 en 20):

Artikel 7, lid 3: De financiële begroting bestaat ten minste uit:

- het overzicht van baten en lasten en de toelichting
- de uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting
- de bijlage met overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld

In het Programmaplan (Hoofdstuk 2), in de Paragrafen (Hoofdstuk 2) en in de diverse bijlagen zijn al veel van de in de BBV gevraagde overzichten opgenomen. Om niet in herhaling te vallen vermelden we deze overzichten hier niet nogmaals. Wel geven we in die gevallen een verwijzing.

3.2 Overzicht van baten en lasten en de toelichting

Overzicht van de geraamde incidentele baten en lasten per programma

Het resultaat bestaat uit een structureel en een incidenteel deel. Een totaaloverzicht hiervan is al eerder opgenomen (Paragraaf 1.2).

Hierna geven we een nader inzicht in de geraamde incidentele baten en lasten. Het verwachte incidentele jaarsaldo komt overeen met de tabellen in de paragrafen 1.2 en 2.2.

Incidentele lasten en baten per programma (x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Lasten				
<u>Programma 1 - Sociaal</u>				
Ophoging kernenfonds met bedrag oud papier	-338	0	0	0
<u>Mutaties reserves</u>				
Dorpshuizen Littenseradiel (programma Sociaal)	-18	-18	-18	-18
Koopkrachtfonds (programma Sociaal)	-1.000	0	0	0
Coalitieakkoord, Sociaal (programma Sociaal)	-1.900	0	0	0
Garage Boschplein (programma Ruimte)	-35	-35	-35	-35
Overdracht Stedelijk Water (Programma Ruimte)	-300	-300	-300	0
Coalitieakkoord, Ruimte (programma Ruimte)	-2.700	0	0	0
Kapitaalgoederen (programma Ruimte)	-2.000	0	0	0
Programma Klimaatagenda (programma Ruimte)	-2.000	0	0	0
Voeding Ontwikkelfonds (programma Bestuur)	-1.000	-1.530	-1.000	-1.000
Wegen Littenseradiel (programma Bestuur)	-153	-133	0	0
Coalitieakkoord, Bestuur (programma Bestuur)	-1.500	0	0	0
Archieven op orde, toegankelijkheid (Overzichten)	-205	-205	-205	0
Subtotaal lasten	-13.149	-2.221	-1.558	-1.053
Baten				
<u>Programma 2 - Ruimte</u>				
Aan- en verkoop panden	250	150	0	0
Verkoop snippergroen	165	165	165	165
Subtotaal baten	415	315	165	165
Totaal verwacht jaarsaldo (incidenteel)	-12.734	-1.906	-1.393	-888
<u>Mutaties reserves</u>				
Saldo begroting (t.l.v. de algemene reserve)	12.573	-6.269	-11.296	5.028

Toelichting op de incidentele lasten en baten

- Ophoging kernenfonds betreft een eenmalige ophoging met ingezamelde inkomsten van oud papier. Voor de omvang van dit bedrag is een tijdelijke subsidieregeling beschikbaar.
- De posten Dorpshuizen Littenseradiel, Garage Boschplein, Voeding Ontwikkelfonds en Wegen Littenseradiel betreffen verrekeningen met reserves, niet zijnde een reserve voor kapitaallasten. Volgens de regelgeving dient dit als incidenteel te worden aangemerkt.
- Overdracht Stedelijk Water (OSW) betreft een incidentele investering in het baggeren van stedelijk water. De werkzaamheden vinden plaats t/m 2025. Na de werkzaamheden worden de wateren overgedragen aan het Wetterskip. Dan vervallen de lasten voor de gemeente.
- Archieven op orde, toegankelijkheid: Dit betreft het digitaliseren van het archief. Het is een eenmalig project van vijf jaren. Daarna zijn de werkzaamheden klaar en vervallen de lasten.
- Coalitieakkoord Sociaal, Coalitieakkoord Ruimte en Coalitieakkoord Bestuur betreft een storting in een gelijknamige reserve om uitvoering te kunnen geven aan het coalitieakkoord. Hiervoor moeten nog concrete bestedingsvoorstellen aan de raad worden gedaan.
- Koopkrachtfonds, Kapitaalgoederen en Programma Klimaatagenda betreffen reserveringen voor genoemde doelen. Voor Programma Klimaatagenda is uitgangspunt financiering door het Rijk. De reservering kan gebruikt worden als overbrugging indien rijksmiddelen niet tijdig beschikbaar komen. Voor alle reserveringen moeten nog concrete voorstellen aan de raad worden gedaan.
- Aan- en verkoop panden en Verkoop snippergroen betreft de verkoopopbrengsten van genoemde zaken. Vanwege de niet onbeperkte voorraad is dit naar zijn aard een incidentele opbrengst.

Overzicht van baten en lasten

Voor het overzicht van de baten en lasten wordt verwezen naar het Totaaloverzicht zoals opgenomen in het Programmaplan (Paragraaf 2.2).

Vergelijking met voorgaande jaren

Een vergelijking met de gewijzigde begroting van 2022 is gemaakt in de overzichten per programma.

Gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd

Bij het opstellen van de Begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Ramingen zijn gebaseerd op bestaand beleid.
- Inflatiecorrectie: Er is in de begroting geïndexeerd op de onderdelen: onderwijshuisvesting, subsidiebedragen, sociaal domein (Wmo huishoudelijke hulp, Wmo Begeleiding, Wmo taxivervoer, leerlingenvervoer, Wmo hulpmiddelen, budgetten jeugdzorg), energieprijzen, brandstofprijzen, kapitaalgoederen en ICT. Hiervoor zijn diverse indexcijfers gebruikt.
- Het inflatiepercentage voor de belastingen wordt vastgesteld op het cijfer van de algemene prijsontwikkeling (prijsmutatie BBP) dat jaarlijks in de meicirculaire wordt opgenomen: In de Meicirculaire 2022 is dat 3,0% voor 2023.
- Voor de jaren 2024-2026 worden constante prijzen gehanteerd.
- De wijzigingen van de Begroting 2022 zijn tot en met de 32^e wijziging van 2022 (7 juni 2022) verwerkt in deze begroting.
- Salarissen, inhoudingen en sociale lasten zijn opgenomen naar prijspeil 1 januari 2023.
- Renteomslag percentage voor 2022 is berekend op 1,39%.

Overzicht van de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves

In onderstaande tabel geeft een overzicht zijn de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves. De onderstaande mutaties betreffen structurele onttrekkingen aan reserves kapitaallasten.

Overzicht structurele mutaties in reserves (x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Baten				
Mutaties reserves				
Reserve kapitaallasten programma Sociaal	427	427	415	415
Reserve kapitaallasten programma Ruimte	380	384	342	342
Reserve kapitaallasten Overzichten	18	18	18	18
Totaal	825	829	775	775

Voor een totaaloverzicht van alle mutaties in de reserves verwijzen wij naar Paragraaf 2.2.5.

3.3 Uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting

Raming van de financiële gevolgen

Een raming van de financiële gevolgen van het beleid dat in de programma's is opgenomen is al opgenomen in de programma's zelf (onder het kopje "Wat mag het kosten?").

Geprognosticeerde begin- en eindbalans van het begrotingsjaar

De geprognosticeerde begin- en eindbalans is opgenomen in Bijlage A.

EMU-saldo

De berekening van het EMU-saldo is opgenomen in Bijlage B.

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten

Er is een overzicht opgenomen in de Paragraaf Bedrijfsvoering (Paragraaf 2.3.5).

Investeringen in economisch nut en maatschappelijk nut

Een overzicht van de begrote investeringen is opgenomen in het Investeringsprogramma (Bijlage C)

De financiering

Voor inzicht in de financiering verwijzen wij naar de paragraaf Financiering (Paragraaf 2.3.4).

Stand en verloop reserves en voorzieningen

Een overzicht van het verwachte verloop van de reserves en voorzieningen voor de begrotingsjaren 2022-2026 is opgenomen in Bijlage D.

Toelichting op de financiële positie

De gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd zijn al opgenomen in de voorgaande Paragraaf 3.2.

3.4 Overzicht van geraamde baten en lasten per taakveld

Overzicht van geraamde baten en lasten per taakveld

Een overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld is opgenomen in Bijlage E.

4 Bijlagen

Bijlage A	Geprognosticeerde balans bij de Programmabegroting 2018 (artikel 20 1b)
Bijlage B	Berekening en meerjarenoverzicht EMU-saldo
Bijlage C	Investeringsprogramma
Bijlage D	Overzicht reserves en voorzieningen
Bijlage E	Overzicht van de baten en lasten per taakveld (artikel 7 3c)
Bijlage F	Overzicht subsidieontvangers
Bijlage G	Indicatoren naar programma en paragrafen
Bijlage H	Meerjarenoverzicht algemene uitkering 2022-2025

Bijlage A Geprognosticeerde balans bij de Programmabegroting 2023

Activa	omschrijving	mutatie begr. 2022	1-1-2023	mutatie begr. 2023	31-12-2023	mutatie begr. 2024	31-12-2024	mutatie begr. 2025	31-12-2025	mutatie begr. 2025	31-12-2026
Vaste activa (basis staat C jaarrekening en mjb)			252.210		277.742		272.893		270.775		266.493
immateriële vaste activa		-	954	-118	836	-114	722	-113	609	-112	497
	investeringen	23.918	225.601	41.240	253.315	9.898	250.538	12.386	250.557	9.175	248.431
	afschrijving staat investeringen	-14.359		-13.526		-12.675		-12.367		-11.301	
	overige mutaties staat investeringen										
financiële vaste activa		-1.994	25.655	-2.064	23.591	-1.958	21.633	-2.024	19.609	-2.044	17.565
Vlottende activa			45.932		46.812		47.132		46.962		46.912
Voorraden											
In exploitatie genomen gronden	aankoop, bouwrijpmaken en verkoop	3.441	5.160	880	6.040	320	6.360	-170	6.190	-50	6.140
Nog niet in exploitatie genomen gronden											
Overige gronden											
Dieselolie			35		35		35		35		35
Uitzettingen met rentetypische looptijd < 1 jaar											
Vorderingen op Openbare lichamen			13.370		13.370		13.370		13.370		13.370
Overige vorderingen			7.642		7.642		7.642		7.642		7.642
Overige uitzettingen			10.374		10.374		10.374		10.374		10.374
kassaldi			4		4		4		4		4
banksaldi			2.303		2.303		2.303		2.303		2.303
overlopende activa			7.044		7.044		7.044		7.044		7.044
Totaal generaal			298.142		324.554		320.025		317.737		313.405
Passiva											
Vaste passiva			214.540		202.201		200.603		206.624		204.964
Eigen vermogen											
Algemene reserve		-7.999	19.190	-12.573	6.617	6.269	12.886	11.296	24.182	-5.028	19.154
Bestemmingsreserves		-10.577	24.546	11.986	36.532	1.392	37.924	783	38.707	278	38.985
Voorzieningen											
voorzieningen verplichtingen, verliezen		-846	8.865	202	9.067	199	9.266	198	9.464	196	9.660
voorzieningen door derden beklemde middelen (riolering/afvalstoffen)		3.004	19.456	2.893	22.349	2.893	25.242	2.893	28.135	2.894	31.029
Vaste schulden met rentetypische looptijd > 1 jaar		-16.698	142.483	-14.847	127.636	-12.351	115.285	-9.149	106.136	-	106.136
Vlottende passiva			83.602		122.353		119.422		111.113		108.441
Netto vlottende schulden met rentetypische looptijd < 1 jaar											
Kasgeldleningen		44.122	54.122	38.751	92.873	-2.931	89.942	-8.309	81.633	-2.672	78.961
Banksaldi			-		-		-		-		-
Overige schulden			7.858		7.858		7.858		7.858		7.858
Overlopende passiva			-		-		-		-		-
verplichtingen in begrotingsjaar opgebouwd			12.861		12.861		12.861		12.861		12.861
De van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor specifieke uitkeringen ter dekking van lasten van volgende jaren			5.916		5.916		5.916		5.916		5.916
Vooruitontvangen bedragen: faciliterend grondbeleid			277		277		277		277		277
Vooruitontvangen bedragen: faciliterend grondbeleid			2.008		2.008		2.008		2.008		2.008
Overige vooruit ontvangen bedragen ten bate van volgende jaren			560		560		560		560		560
Totaal generaal			298.142		324.554		320.025		317.737		313.405

Bijlage B Berekening en meerjarenoverzicht EMU-saldo

We geven hier de berekening van het EMU-saldo. Meer informatie over het saldo vindt u in Hoofdstuk 2, Paragraaf 4 “Financiering”.

Omschrijving	2022	2023	2024
	x € 1000,-	x € 1000,-	x € 1000,-
	Volgens realisatie tot en met sept. 2022, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2023	Volgens meerjarenraming in begroting 2024
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-2.986	-587	7.662
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	9.559	27.596	-2.891
3. Mutatie voorzieningen	2.158	3.095	3.092
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	3.441	880	320
5. Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-13.828	-25.968	13.325

Bijlage C Investeringsprogramma

Met het vaststellen van de begroting stelt de raad ook het investeringsprogramma 2023 vast. We hebben de kapitaallasten, zoals die uit de investeringen voortvloeien, in de begroting opgenomen.

			Meerjarenoverzicht investeringen						bedragen x € 1.000	
Begroting 2023 tm 2026			2023		2024		2025		2026	
Omschrijving	jaren afschr.		Investe- ringen	kapitaal- lasten	Investe- ringen	kapitaal- lasten	Investe- ringen	kapitaal- lasten	Investe- ringen	kapitaal- lasten
Taakveld Sportaccommodaties	ec.nut									
Renovatie sportvelden 2022 en eerder	15		104	8	8		8		8	
Renovatie sportvelden 2023	15		231		19		19		19	
Renovatie sportvelden 2024	15				231		19		19	
Renovatie sportvelden 2025	15						231		19	
Renovatie sportvelden 2026	15								231	
Twee bedrijfsauto's (Caddy + Bus) 2026	8								89	
			335	8	231	27	231	46	320	64
Taakveld Sportaccommodaties	ec.nut									
Renovatie sportaccommodaties 2023	25		149		8		8		8	
Renovatie sportaccommodaties 2024	25				149		8		8	
Renovatie sportaccommodaties 2025	25						149		8	
Renovatie sportaccommodaties 2026	25								149	
			149	-	149	8	149	16	149	24
Taakveld Onderwijshuisvesting	ec.nut									
Onderwijshuisvesting PO 2020	50		1.250	42	42		42		42	
Onderwijshuisvesting PO 2021	50		2.100	71	71		71		71	
Onderwijshuisvesting PO 2022	50		2.500	85	85		85		85	
Onderwijshuisvesting PO 2023	50		2.625		89		89		89	
Onderwijshuisvesting PO 2024	50				2.625		89		89	
Onderwijshuisvesting PO 2024	50						2.625		89	
Onderwijshuisvesting PO 2026	50								2.625	
Totaal onderwijshuisvesting PO			8.475	198	2.625	287	2.625	376	2.625	465
Onderwijshuisvesting VO 2020	50		1.050	36	36		36		36	
Onderwijshuisvesting VO 2021	50		1.050	36	36		36		36	
Onderwijshuisvesting VO 2022	50		1.250	42	42		42		42	
Onderwijshuisvesting VO 2023	50		1.313		44		44		44	
Onderwijshuisvesting VO 2024	50				1.313		44		44	
Onderwijshuisvesting VO 2025	50						1.313		44	
Onderwijshuisvesting VO 2026	50								1.313	
Totaal onderwijshuisvesting VO			4.663	114	1.313	158	1.313	203	1.313	247
			13.138	312	3.938	445	3.938	579	3.938	712
Bedrijfsauto Caddy 2026	8		-	-	-	-	-	-	37	-
			-	-	-	-	-	-	37	-
Totaal programma 1			13.621	320	4.317	480	4.317	640	4.443	801
Ontsluiting De Hemmen	15		799	64	64		64		64	
			799	64	-	64	-	64	-	64
taakveld Verkeer en vervoer	mts.nut									
Openbare verlichting 2023	25		300		16		16		16	
Vervangen ledverlichting 2023	25		150		8		8		8	
			450	-	-	24	-	24	-	24
Bus(sen) voor handhaving en toezicht wonen en bouwen 2023	8		124		17		17		17	
Bus(sen) voor handhaving en toezicht wonen en bouwen 2025	8						45		6	
Bedrijfsauto Vastgoed	8								38	
			124	-	-	17	45	17	38	23
Winterdienstmaterieel 2023	8		772		107		107		107	
			772	-	-	107	-	107	-	107

Begroting 2023 tm 2026			2023		2024		2025		2026	
Omschrijving	jaren afschr.		Investe- ringen	kapitaal- lasten	Investe- ringen	kapitaal- lasten	Investe- ringen	kapitaal- lasten	Investe- ringen	kapitaal- lasten
Veegmachines straatreiniging 2024	5				275			59		59
Veegmachines straatreiniging 2025	5						825			176
			-	-	275	-	825	59	-	235
Bestelauto's verkeer en vervoer 2023	8		78			11		11		11
Bestelauto's verkeer en vervoer 2024	8				70			10		10
Bestelauto's verkeer en vervoer 2025	8						75			10
Bestelauto's verkeer en vervoer 2026	8								127	
Vaartuigen 2023	8		130			18		18		18
			208	-	70	29	75	39	127	49
Bijdrage sluis Kornwerderzand	50				250			8		8
			-	-	250	-	-	8	-	8
Bestelauto's openbaar groen 2023	8		525			73		73		73
Bestelauto's openbaar groen 2024 (traditioneel)	8				640			89		89
Bestelauto's openbaar groen 2024 (elektrisch)	8				200			28		28
Klepelaar en grashopper	8								65	
Werktuigdragers/aanbouwgereedschap 2023	8		100			14		14		14
Toro maaimachine + spearhead 2022	5		45			10		10		10
Drie grasmaaiers 2024	5				220			47		47
Twee zitmaaiers 2025	5						300			64
Drie zitmaaiers	5								900	
Zes tractoren (drie grote en drie kleine) 2025	8						625			87
Vijf tractoren (drie grote en drie kleine) 2026	8								600	
Aanhangwagens 2023	8		90			13		13		13
Aanhangwagens 2025	8						45			6
Twee grote kranen 2024	8				170			24		24
Graafmachine 2025	8						80			11
Twee LM tracks (onkruid) 2025	8						300			42
Klepelaar 2025	8						21			3
Kiepwagen 2022	8				25			3		3
Negen bedrijfswagens	8								402	
Gator Tractor 4 x 4	8		35			5		5		5
Ecoflame	8				27			4		4
			795	-	1.282	114	1.371	308	1.967	521
Bestelbus riolering 2024	8				62			9		9
			-	-	62	-	-	9	-	9
Huisvuilwagens 2023	8		250			35		35		35
Huisvuilwagens 2025	8						1.558			216
2 Grote vrachtwagens 2023	8		450			63		63		63
Kranen (vrachtwagenpool 2025)	8						514			71
1 zijlader	8								300	
			700	-	-	97	2.072	97	300	385
Bestelbussen voor afval 2023	8		140			19		19		19
Bestelbussen voor afval 2024	8				67			9		9
4 x 4 voor afval 2025	8						70			10
1 Hoge drukspuit	8								47	
			140	-	67	19	70	29	47	38
Renovatie kapitaalgoederen	ec. nut									
Renovatie kapitaalgoederen 2023	22,5		3.000			175		175		175
Renovatie kapitaalgoederen 2024	22,5				3.000			175		175
Renovatie kapitaalgoederen 2025	22,5						3.000			175
Renovatie kapitaalgoederen 2026	22,5								3.000	
22,5 is een gemiddelde van de afschrijvingstermijnen van Bruggen (30), Oevers (30) en Wegen (15).										
			3.000	-	3.000	175	3.000	350	3.000	525
Totaal programma 2			6.988	64	5.006	647	7.458	1.112	5.479	1.991

Begroting 2023 tm 2026			2023		2024		2025		2026	
Omschrijving	jaren afschr.		Investe- ringen	kapitaal- lasten	Investe- ringen	kapitaal- lasten	Investe- ringen	kapitaal- lasten	Investe- ringen	kapitaal- lasten
Bestuur										
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2020	25		220	12		12		12		12
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2021	25		2.000	108		108		108		108
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2022	25		2.000	108		108		108		108
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2023	25		2.000			108		108		108
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2024	25				2.000			108		108
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2025	25						2.000			108
Ontwikkelfonds (€ 2 milj. per jaar) 2026	25								2.000	
			6.220	227	2.000	335	2.000	443	2.000	551
Bestelauto's openbare orde 2023	8		50			7		7		7
Bestelauto's openbare orde 2024	8				57			8		8
			50	-	57	7	-	15	-	15
Totaal programma 3			6.270	227	2.057	342	2.000	458	2.000	566
Taakveld Overhead										
Vervangen installaties, glasvezel en netwerk 2023	5		125			27		27		27
Vervangen HCI (basisinfrastructuur) 2023	4		1.620			428		428		428
Vervangen werkplekken 2023	4		225			59		59		59
Vervangen ICT infrastructuur 2023	4		900			238		238		238
Vervangen installaties, glasvezel en netwerk 2024	5				125			27		27
Vervangen ICT Service (HCI basisinfrastructuur) 2024	4				100			26		26
Vervangen werkplekken 2024	4				200			53		53
Vervangen installaties, glasvezel en netwerk 2025	5						125	-		27
Vervangen ICT Service (HCI basisinfrastructuur) 2025	4						150	-		40
Vervangen telefonie (digitale communicatie) 2025	4						400	-		106
Vervangen werkplekken 2025	4						200	-		53
Vervangen ICT infrastructuur 2025	4						200	-		53
								-		
Vervangen installaties, glasvezel en netwerk 2026	5							125		-
Vervangen ICT Service (HCI basisinfrastructuur) 2026	4							150		-
Vervangen telefonie (digitale communicatie) 2026	4							400		-
Vervangen werkplekken 2026	4							200		-
Vervangen ICT infrastructuur 2026	4							200		-
			2.870	-	425	751	1.075	857	1.075	1.134
Verduurzaming gebouwen nu nog buiten centrale huisvesting	25		1.000	54		54		54		54
			1.000	54	-	54	-	54	-	54
Bestelauto's ondersteuning (BTO, ICT, Facilitair etc.) 2023	8		270			38		38		38
Garage ondersteuningsmiddelen 2023	8		205			28		28		28
Grote servicebus 2025	8						80			11
Personenauto 2025	8						45			6
			475	-	-	66	125	66	-	83
Totaal Taakveld Overhead			4.345	54	425	871	1.200	977	1.075	1.272
Totaal t.l.v. exploitatie begroting 2023-2026			31.224	666	11.805	2.341	14.975	3.187	12.997	4.629

Bijlage D Overzicht reserves en voorzieningen

Naam reserve of voorziening	Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vorig dienstjaar (2022)		Saldo aan het eind van het dienstjaar
		Vermeerd.	Vermind. (zoals beschikkingen over en bijdragen uit reserve of voorziening)	
Algemene reserves				
8 Algemene reserve	15.468.557	11.943.623	8.222.418	19.189.762
Totaal algemene reserves	15.468.557	11.943.623	8.222.418	19.189.762
Bestemmingsreserves				
19 Reserve kapitaalgoederen	154.396	35.000	-	189.396
20 Reserve groot onderhoud sport/recreatie/dorpshuizen	691.661	17.850	-	709.511
37 Reserve precariobelasting	15.585	-	-	15.585
39 Reserve onderhoud gebouwen	878.518	-	75.000	803.518
40 Reserve verduurzamen vastgoed	12.085	-	-	12.085
41 Reserve HHT	357.567	-	-	357.567
42 Reserve ontwikkelfonds	362.819	1.000.000	344.581	1.018.238
222 Reserve diverse objecten	230.001	-	-	230.001
- Reserve resultaat grondcomplexen	884.000	-	-	884.000
- Reserve coalitieakkoord, Sociaal	-	-	-	-
- Reserve coalitieakkoord, Ruimte	-	-	-	-
- Reserve coalitieakkoord, Bestuur	-	-	-	-
- Reserve coalitieakkoord, Koopkrachtfonds	-	-	-	-
- Reserve onderhoud kapitaalgoederen	-	-	-	-
- Reserve programma Klimaatagenda	-	-	-	-
399 Reserve beschikbaar gestelde kredieten uit reserves	32.419.718	3.562.081	15.655.292	20.326.507
Totaal bestemmingsreserves	36.006.350	4.614.931	16.074.873	24.546.408
Voorzieningen				
401 Voorziening wachtgelden voormalige wethouders	131.937	3.112	-	135.049
404 Voorziening pensioenen wethouders	7.805.106	202.442	-	8.007.548
439 Voorziening riolering SWF	16.026.680	3.003.993	-	19.030.673
446 Voorziening egalisatie afvalstoffenheffing	425.678	-	-	425.678
447 Voorziening knelpunten personeel	97.368	173.622	110.581	160.409
450 Voorziening Klameare	346.000	-	-	346.000
451 Voorziening onderhoud Middenmeer, Stavoren	176.390	-	-	176.390
452 Voorziening lening MFC Kimswerd	40.000	-	-	40.000
Totaal voorzieningen	25.049.159	3.383.169	110.581	28.321.747
Totaalgeneraal	76.524.066	19.941.723	24.407.872	72.057.917

	Naam reserve of voorziening	Dienstjaar (2023)			Saldo aan het eind van het dienstjaar
		Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerd.	Vermind. (zoals beschikkingen over en bijdragen uit reserve of voorziening)	
Algemene reserves					
8	Algemene reserve	19.189.762	-	12.573.288	6.616.474
Totaal algemene reserves		19.189.762	-	12.573.288	6.616.474
Bestemmingsreserves					
19	Reserve kapitaalgoederen	189.396	35.000	-	224.396
20	Reserve groot onderhoud sport/recreatie/dorpshuizen	709.511	17.850	-	727.361
37	Reserve precariobelasting	15.585	-	-	15.585
39	Reserve onderhoud gebouwen	803.518	-	-	803.518
40	Reserve verduurzamen vastgoed	12.085	-	-	12.085
41	Reserve HHT	357.567	-	-	357.567
42	Reserve ontwikkelfonds	1.018.238	1.000.000	-	2.018.238
222	Reserve diverse objecten	230.001	-	-	230.001
-	Reserve resultaat grondcomplexen	884.000	-	-	884.000
-	Reserve coalitieakkoord, Sociaal	1.900.000	-	-	1.900.000
-	Reserve coalitieakkoord, Ruimte	2.700.000	-	-	2.700.000
-	Reserve coalitieakkoord, Bestuur	1.500.000	-	-	1.500.000
-	Reserve coalitieakkoord, Koopkrachtfonds	1.000.000	-	-	1.000.000
-	Reserve onderhoud kapitaalgoederen	2.000.000	-	-	2.000.000
-	Reserve programma Klimaatagenda	2.000.000	-	-	2.000.000
399	Reserve beschikbaar gestelde kredieten uit reserves	20.326.507	658.000	824.702	20.159.805
Totaal bestemmingsreserves		35.646.408	1.710.850	824.702	36.532.556
Voorzieningen					
401	Voorziening wachtgelden voormalige wethouders	135.049	246.325	244.750	136.624
404	Voorziening pensioenen wethouders	8.007.548	200.427	-	8.207.975
439	Voorziening riolering SWF	19.030.673	2.892.993	-	21.923.666
446	Voorziening egalisatie afvalstoffenheffing	425.678	-	-	425.678
447	Voorziening knelpunten personeel	160.409	-	-	160.409
450	Voorziening Klameare	346.000	-	-	346.000
451	Voorziening onderhoud Middenmeer, Stavoren	176.390	-	-	176.390
452	Voorziening lening MFC Kimswerd	40.000	-	-	40.000
Totaal voorzieningen		28.321.747	3.339.745	244.750	31.416.742
Totaalgeneraal		83.157.917	5.050.595	13.642.740	74.565.772

	Naam reserve of voorziening	Dienstjaar (2024)			
		Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerd.	Vermind. (zoals beschikkingen over en bijdragen uit reserve of voorziening)	Saldo aan het eind van het dienstjaar
Algemene reserves					
8	Algemene reserve	6.616.474	6.269.402	-	12.885.876
Totaal algemene reserves		6.616.474	6.269.402	-	12.885.876
Bestemmingsreserves					
19	Reserve kapitaalgoederen	224.396	35.000	-	259.396
20	Reserve groot onderhoud sport/recreatie/dorpshuizen	727.361	17.850	-	745.211
37	Reserve precariobelasting	15.585	-	-	15.585
39	Reserve onderhoud gebouwen	803.518	-	-	803.518
40	Reserve verduurzamen vastgoed	12.085	-	-	12.085
41	Reserve HHT	357.567	-	-	357.567
42	Reserve ontwikkelfonds	2.018.238	1.530.424	-	3.548.662
222	Reserve diverse objecten	230.001	-	-	230.001
-	Reserve resultaat grondcomplexen	884.000	-	-	884.000
-	Reserve coalitieakkoord, Sociaal	1.900.000	-	-	1.900.000
-	Reserve coalitieakkoord, Ruimte	2.700.000	-	-	2.700.000
-	Reserve coalitieakkoord, Bestuur	1.500.000	-	-	1.500.000
-	Reserve coalitieakkoord, Koopkrachtfonds	1.000.000	-	-	1.000.000
-	Reserve onderhoud kapitaalgoederen	2.000.000	-	-	2.000.000
-	Reserve programma Klimaatagenda	2.000.000	-	-	2.000.000
399	Reserve beschikbaar gestelde kredieten uit reserves	20.159.805	637.867	828.983	19.968.689
Totaal bestemmingsreserves		36.532.556	2.221.141	828.983	37.924.714
Voorzieningen					
401	Voorziening wachtgelden voormalige wethouders	136.624	241.267	241.267	136.624
404	Voorziening pensioenen wethouders	8.207.975	198.373	-	8.406.348
439	Voorziening riolering SWF	21.923.666	2.892.993	-	24.816.659
446	Voorziening egalisatie afvalstoffenheffing	425.678	-	-	425.678
447	Voorziening knelpunten personeel	160.409	-	-	160.409
450	Voorziening Klameare	346.000	-	-	346.000
451	Voorziening onderhoud Middenmeer, Stavoren	176.390	-	-	176.390
452	Voorziening lening MFC Kimswerd	40.000	-	-	40.000
Totaal voorzieningen		31.416.742	3.332.633	241.267	34.508.108
Totaalgeneraal		74.565.772	11.823.176	1.070.250	85.318.698

	Naam reserve of voorziening	Dienstjaar (2025)			Saldo aan het eind van het dienstjaar
		Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerd.	Vermind. (zoals beschikkingen over en bijdragen uit reserve of voorziening)	
Algemene reserves					
8	Algemene reserve	12.885.876	11.296.403	-	24.182.279
Totaal algemene reserves		12.885.876	11.296.403	-	24.182.279
Bestemmingsreserves					
19	Reserve kapitaalgoederen	259.396	35.000	-	294.396
20	Reserve groot onderhoud sport/recreatie/dorpshuizen	745.211	17.850	-	763.061
37	Reserve precariobelasting	15.585	-	-	15.585
39	Reserve onderhoud gebouwen	803.518	-	-	803.518
40	Reserve verduurzamen vastgoed	12.085	-	-	12.085
41	Reserve HHT	357.567	-	-	357.567
42	Reserve ontwikkelfonds	3.548.662	1.000.000	-	4.548.662
222	Reserve diverse objecten	230.001	-	-	230.001
-	Reserve resultaat grondcomplexen	884.000	-	-	884.000
-	Reserve coalitieakkoord, Sociaal	1.900.000	-	-	1.900.000
-	Reserve coalitieakkoord, Ruimte	2.700.000	-	-	2.700.000
-	Reserve coalitieakkoord, Bestuur	1.500.000	-	-	1.500.000
-	Reserve coalitieakkoord, Koopkrachtfonds	1.000.000	-	-	1.000.000
-	Reserve onderhoud kapitaalgoederen	2.000.000	-	-	2.000.000
-	Reserve programma Klimaatagenda	2.000.000	-	-	2.000.000
399	Reserve beschikbaar gestelde kredieten uit reserves	19.968.689	505.000	774.858	19.698.831
Totaal bestemmingsreserves		37.924.714	1.557.850	774.858	38.707.706
Voorzieningen					
401	Voorziening wachtgelden voormalige wethouders	136.624	151.067	151.067	136.624
404	Voorziening pensioenen wethouders	8.406.348	197.893	-	8.604.241
439	Voorziening riolering SWF	24.816.659	2.892.993	-	27.709.652
446	Voorziening egalisatie afvalstoffenheffing	425.678	-	-	425.678
447	Voorziening knelpunten personeel	160.409	-	-	160.409
450	Voorziening Klameare	346.000	-	-	346.000
451	Voorziening onderhoud Middenmeer, Stavoren	176.390	-	-	176.390
452	Voorziening lening MFC Kimswerd	40.000	-	-	40.000
Totaal voorzieningen		34.508.108	3.241.953	151.067	37.598.994
Totaalgeneraal		85.318.698	16.096.206	925.925	100.488.979

	Naam reserve of voorziening	Dienstjaar (2026)			Saldo aan het eind van het dienstjaar
		Saldo aan het begin van het dienstjaar	Vermeerd.	Vermind. (zoals beschikkingen over en bijdragen uit reserve of voorziening)	
Algemene reserves					
8	Algemene reserve	24.182.279	-	5.027.729	19.154.550
Totaal algemene reserves		24.182.279	-	5.027.729	19.154.550
Bestemmingsreserves					
19	Reserve kapitaalgoederen	294.396	35.000	-	329.396
20	Reserve groot onderhoud sport/recreatie/dorpshuizen	763.061	17.850	-	780.911
37	Reserve precariobelasting	15.585	-	-	15.585
39	Reserve onderhoud gebouwen	803.518	-	-	803.518
40	Reserve verduurzamen vastgoed	12.085	-	-	12.085
41	Reserve HHT	357.567	-	-	357.567
42	Reserve ontwikkelfonds	4.548.662	1.000.000	-	5.548.662
222	Reserve diverse objecten	230.001	-	-	230.001
-	Reserve resultaat grondcomplexen	884.000	-	-	884.000
-	Reserve coalitieakkoord, Sociaal	1.900.000	-	-	1.900.000
-	Reserve coalitieakkoord, Ruimte	2.700.000	-	-	2.700.000
-	Reserve coalitieakkoord, Bestuur	1.500.000	-	-	1.500.000
-	Reserve coalitieakkoord, Koopkrachtfonds	1.000.000	-	-	1.000.000
-	Reserve onderhoud kapitaalgoederen	2.000.000	-	-	2.000.000
-	Reserve programma Klimaatagenda	2.000.000	-	-	2.000.000
399	Reserve beschikbaar gestelde kredieten uit reserves	19.698.831		774.858	18.923.973
Totaal bestemmingsreserves		38.707.706	1.052.850	774.858	38.985.698
Voorzieningen					
401	Voorziening wachtgelden voormalige wethouders	136.624	-	-	136.624
404	Voorziening pensioenen wethouders	8.604.241	197.421	-	8.801.662
439	Voorziening riolering SWF	27.709.652	2.892.993	-	30.602.645
446	Voorziening egalisatie afvalstoffenheffing	425.678	-	-	425.678
447	Voorziening knelpunten personeel	160.409	-	-	160.409
450	Voorziening Klameare	346.000	-	-	346.000
451	Voorziening onderhoud Middenmeer, Stavoren	176.390	-	-	176.390
452	Voorziening lening MFC Kimswerd	40.000	-	-	40.000
Totaal voorzieningen		37.598.994	3.090.414	-	40.689.408
Totaalgeneraal		100.488.979	4.143.264	5.802.587	98.829.656

Bijlage E Overzicht van de baten en lasten per taakveld

Overzicht lasten en baten 2023 (x € 1.000)		Lasten	Baten	Saldo
Programma 1 - Sociaal				
4.1	Openbaar basisonderwijs	137	0	137
4.2	Onderwijshuisvesting	6.005	670	5.335
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	5.284	2.088	3.197
5.1	Sportbeleid en activering	1.352	351	1.001
5.2	Sportaccommodaties	6.434	1.344	5.090
5.3	Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	6.665	961	5.704
5.4	Musea	924	0	924
5.6	Media	2.322	0	2.322
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	5.132	165	4.967
7.1	Volksgesondheid	4.963	0	4.963
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	10.645	40	10.605
6.3	Inkomensregelingen	42.413	33.338	9.075
6.5	Arbeidsparticipatie	2.459	3	2.456
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	6.347	625	5.722
6.71A	Hulp bij het huishouden (WMO)	9.410	0	9.410
6.71B	Begeleiding (WMO)	11.843	0	11.843
6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	305	0	305
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	20.158	81	20.077
6.73A	Pleegzorg	1.605	0	1.605
6.4	WSW en beschut werk	16.504	0	16.504
6.71C	Dagbesteding (WMO)	33	0	33
6.81A	Beschermde wonen (WMO)	-68	0	-68
6.81B	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	280	-280
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	200	0	200
6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	1.081	0	1.081
6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	1.300	0	1.300
6.73B	Gezinsgericht	1.350	0	1.350
6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	640	0	640
6.82A	Jeugdbescherming	1.699	0	1.699
6.82B	Jeugdreclassering	400	0	400
Programma 2 - Ruimte				
8.3	Wonen en bouwen	6.015	3.736	2.280
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	20	0	20
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	1.605	2.373	-768
3.1	Economische ontwikkeling	843	0	843
3.4	Economische promotie	1.280	3.235	-1.955
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0
7.4	Milieubeheer	2.873	0	2.873
0.63	Parkeerbelasting	106	2.077	-1.972
2.2	Parkeren	1.178	0	1.178
2.1	Verkeer en vervoer	20.052	495	19.556
2.5	Openbaar vervoer	21	0	21
2.3	Recreatieve havens	1.031	888	143
2.4	Economische havens en waterwegen	3.154	84	3.070
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	7.918	64	7.854
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	621	625	-4
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.595	0	1.595
8.1	Ruimte en leefomgeving	2.883	54	2.829
5.5	Cultureel erfgoed	983	14	970
7.2	Riolering	7.516	8.730	-1.214
7.3	Afval	10.461	12.221	-1.760
Programma 3 - Bestuur				
0.1	Bestuur	5.433	0	5.433
0.2	Burgerzaken	2.469	1.318	1.151
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	6.461	113	6.348
1.2	Openbare orde en veiligheid	3.298	0	3.298
Overige				
0.5	Treasury	646	1.654	-1.008
0.61	OZB woningen	1.152	12.922	-11.770
0.62	OZB niet-woningen	82	11.037	-10.955
0.64	Belastingen overig	164	113	52
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	199.152	-199.152
0.4	Overhead	43.932	1.169	42.763
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	30	0	30
0.8	Overige baten en lasten	1.239	0	1.239
Saldo van baten en lasten		302.607	302.020	587
0.10	Mutaties reserves	12.811	13.398	-587
Resultaat		315.418	315.418	0

Bijlage F Overzicht subsidieontvangers

De gemeente mag alleen subsidie geven volgens een wettelijk voorschrift (lees: wet, verordening of subsidieregeling). Door de subsidieontvanger met naam en (maximum) bedrag in de begroting op te nemen, is voor deze subsidies deze grondslag geregeld (artikel 4:23 lid 3c Awb). Vandaar dit overzicht. Onderstaande afgeronde bedragen zijn gelijk aan de verleende bedragen voor 2022 inclusief eventuele index van 2,04% (bij loonsom) of 1,6% (bij geen loonsom). Voor 2023 moet er nog een besluit over de index genomen worden.

Naam organisatie	max. bedrag 2023
1. Programma Sociaal	
<u>Onderwijs</u>	
St. Fultura Sneek (2022: € 28.566,--)	n.t.b.
SVW Fultura Sneek, project zomerkans	15.816,00
St. Kinderwoud KOV, 3e PM-er	122.448,00
Kids First COP groep Grou, vliegende keep tutor	39.489,00
St. Kinderwoud KOV, project AZC 0-2 jaar	37.341,00
St. Kinderwoud KOV, project AZC 2-4 jaar	122.394,00
Schoolzwemmen SO & SBO scholen (max. € 288,75 p/leerling p/schooljaar):	33.580,00
SO Sinne (Kyk) en SO Piet Bakkerschool, Sneek	
SBO de Wetterwille (Kyk) en SBO de Súdwester, Sneek	
<u>Sport</u>	
St. Sport Fryslân, Buurt Sport Coaches (incl. 40% rijksbijdrage)	876.373,00
St. Sport Fryslân, Heerenveen (zaalvoetbaltoernooi, sportdag SO & div.sporten):	4.500,00
St. Topsport Noord, programma's RTC Watersport (t/m 2025)	30.612,00
St. Friese Elfsteden wandeltochten, Wommels	3.094,00
St. KWS Sneek, organisatie Sneekweek	5.387,00
Sintrale Kommissie Skûtsjesilen, Sneek	5.226,00
Dutch Youth Regatta, Workum	2.613,00
Stifting Spulwike Littenseradiel, Reduzum	3.485,00
St. De Freulepartij, Wommels	2.090,00
St. Sandy Moves, onbeperkte 11-stedentochten	2.000,00
Optisport t.b.v. zwembad It Rak, Sneek	869.974,00*
Waterpark Mounewetter, Witmarsum	112.904,00
Zwembad De Klomp, Wommels	63.696,94*
Sportcomplex De Rolpeal, Workum	544.500,00
<u>Cultuur</u>	
Cultureel Kwartier Sneek, te weten:	3.231.290,00
a. Theater Sneek & Poppodium Het Bolwerk	
b. Kunstencentrum Atrium	
c. Vers! Festival & Kunstbende	
d. Cultuurcoach Educatie, Cultuurcoach Sociaal Domein & Cultuurnetwerk	
e. Muziekexpressie gehandicapten	
Cultuur Kwartier Sneek, Schoolorkesten (2024: € 18.293,-- / 2025ev: € 23.244,--)	11.248,00
St. Mar en Fean Bolsward, te weten:	2.148.772,00
a. Bibliotheken	
b. Strandbibliotheek	
c. Digi-taalhuizen Bolsward, Sneek, Wommels en Workum	

Lokale Omroep SWF (peildatum 01-01-2022: € 1,43 x 41.774 wooneenheden)	59.737,00
Federatie Muziek en Zangverenigingen SWF	7.409,00
Vereniging Ondernemend Sneek (VOS), Út Sneek	3.135,00
St. Nijefurd concerten	2.822,00
St. Zeilvaartcollege Workum	2.352,00
St. Liereliet, Int. Shantyfestival Workum	733,00
Oranjecomité koningdag, Bolsward	2.246,00
Koninginnevereniging, Makkum	1.016,00
Ondernemersvereniging Woudsend, Friese Sleepbootdagen	1.045,00
Heechspanning, Heeg	2.613,00
Heamiel Bolsward	1.569,00
Bolstjurrich, Bolsward	1.569,00
St. Friesland Pop Leeuwarden, kleine prijs van Friesland	1.307,00
PKN Sneek, orgelconcerten Martinikerk	1.307,00
Visserijdagen Makkum / Stavoren	1.307,00
Stifting Berne-Iepenloftspul, Easterwierrum	1.307,00
St. Tsjillen in Bolsward	1.307,00
St. BOP Bolsward (w.o. ParkBOP en Bolsward Live)	1.307,00
St. B.O.O.G., Bolsward	7.594,00
Stichting cultureel nut, Workum	6.756,00
Vereniging culturele gelden vml. gemeente Wymbritseradiel	5.226,00
Kulturele Kommissie Hielpen	3.088,00
Stifting kulturele kommisje De Spylde, Warns	3.088,00
Stifting de Súdwester, Koudum	2.366,00
Activiteitencommissie, Stavoren	1.235,00
Cultureel Podium, Makkum	1.569,00
Stichting Koepelconcerten, Witmarsum	523,00
Gerben Rypma Stifting, Blauwhuis	523,00
Kulturele Kommissje Easterwierrum	1.019,00
St. Cultuurplein Súdwest-Fryslân, netwerkgroeporganisatie SWF & UITfestival	7.693,00
Stichting Filmhuis, Sneek	1.045,00
Fotoclub 't Filter, Sneek	1.045,00
Draaiorgel Omke Romke, Bolsward	1.163,00
St. Literaire Activiteiten Sneek (LAS)	836,00
Het Friese Museumdorp (vh. Ald Faers Erf Route)	28.145,00
Stichting Ald Molkwat, bakkerswinkeltje	2.090,00
Toankamer 't Ponthuis	2.090,00
Stichting Cultuurhistorisch Centrum De Tiid, Bolsward	280.054,00
Het Fries Scheepvaart Museum, Sneek	354.459,00
Museum Warkums Erfskip, Workum	5.775,00
Museum Hindeloopen, Hindeloopen	77.971,00
Het Nationaal Modelspoor Museum, Sneek	35.762,00
Stifting It Tsiispakhûs, Wommels	2.845,00
Stichting Houtstad IJlst, IJlst	5.000,00
Afûk, Leeuwarden	9.000,00
Stichting Fers t.b.v. Tomke Project, Leeuwarden	5.616,00
Stichting Tresoar Leeuwarden, Grutte Gysbert Priis (2023, 2025 e.v.)	2.000,00
Stichting De Tiid Bolsward, Lytse Gysbert Priis (2023, 2025 e.v.)	1.500,00

<u>Dichtbij meedoen</u>	
MFC Maggenheim, Makkum	88.358,00
Wijkplatform Sperkhem-Tuindorp Sneek	3.455,00
Wijkplatform Noorderhoek Sneek	3.455,00
Wijkplatform Lemmerweg West Sneek	3.455,00
Stads-, dorps- en wijkbelangen en vergelijkbare verenigingen uit de gemeente (€ 1.016,- p/vereniging)	91.440,00
Vluchtelingenwerk Noord-Nederland (2022: € 210.000,-)	n.t.b.
Mindup t.b.v. inloopvoorziening Sneek	33.072,00
St. Slachtofferhulp (€ 0,33 p/inwoner)	30.302,00
St. Vrijwillige Palliatieve Terminale Zorg ZWF (VPTZ)	10.669,00
Humanitas ZWF te Bolsward	13.454,00
Humanitas district Noord, project Homestart	47.927,00
Humanitas district Noord, begeleide omgangregeling (BOR)	10.372,00
St. Stjoer (fusie van Aanzet & Support Fryslân), w.o. maatjesproject	74.117,00
St. Present Sneek	8.969,00
Stipepunt Easterein	1.524,00
St. Het Bolwerk, respijtweekenden mantelzorgers	6.888,00
St. Speel-o-theek Sneek	2.575,00
Tûmba antidiscriminatiebureau, uitvoering wettelijke taken	70.485,00
Tûmba antidiscriminatiebureau, uitvoering LHBTI beleid	10.000,00
COC Friesland, uitvoering LHBTI beleid	10.000,00
Belangenbehartiging Uitkeringsgerechtigden en Gehandicapten Sneek (UGS)	5.762,00
St. Timpaan Welzijn Gorredijk, gezinsgerichte programma's	130.294,00
St. Scala Oosterwolde, gezinsgerichte programma's	102.485,00
Verloskundig Centrum Sneek, centering pregnancy	8.402,00
Verloskundige Praktijk Rûnom Koudum, centering pregnancy	1.452,00
<u>Lichte ondersteuning</u>	
St. Leergeld Sneek e.o.	57.484,00
St. Urgente Noden (SUN) Leeuwarden (€ 0,15 p/inwoner)	13.774,00
St. Solidair Friesland, project budgetmaatje	21.100,00
Voedselbanken (rato verdeling o.b.v. huishoudens d.d. 1 juli 2022)	12.192,00
<ul style="list-style-type: none"> • Sneek-Wymbritseradiel, 78 hh te weten: € 7.097,- • Bolsward, 30 hh te weten: € 2.730,- • Zuid West Friesland Balk, 26 hh te weten € 2.366,- 	
2. Programma Ruimte	
<u>Leefomgeving</u>	
Sneek Promotion, programma (incl. theater, openingsact/slotconcert Sneekweek)	136.783,00
VVV Waterland van Friesland, Joure	397.038,00
Stichting Sneekweek, Sneek	100.000,00
Stichting Skûtsje Klaas van der Meulen, Woudsend	1.569,00
Stichting Skûtsje Súdwesthoek, Stavoren	1.569,00
Stichting Skûtsje De Sneker Pan, Sneek	1.569,00
Stichting Ondernemersfonds Súdwest-Fryslân (2019-2023), via percentage meeropbrengst opslag OZB raadsbesluit d.d. 12-11-2018.	1.304.889,00
Stichting Erfgoed, Natuur & Landschap Joure	48.902,00
Stichting Behoud van Monumenten SWF	152.784,00
Stichting Zwolsmans Scheepstimmerwerf, Workum	15.000,00

Boerderijenstichting Fryslân, Leeuwarden	250,00
Stichting Âlde Fryske Tsjerken, Leeuwarden	455,00
Stichting Historische Kring, Woudsend	1.045,00
Stichting Âld Makkum e.o.	1.045,00
Stichting Historisch Koudum	1.045,00
Arghis, Wommels	1.045,00
Histoaryske Kommisje "De Easterwierrumer	1.045,00
Archief- en Documentatiecentrum RK Frl., Bolsward	1.045,00
Vereniging Historisch Sneek, Sneek	1.045,00
3. Programma Bestuur	
<u>Veiligheid</u>	
IJswegencentrale's (€ 23,69 p/km ¹ te onderhouden schaatsroute)	
• Nijefurd	1.895,00
• Bolsward-Wonseradeel	2.250,00
• Sneek-Wymbritseradiel-IJlst	2.582,00
• Rauwerderhem	498,00
• Baarderadeel	379,00
• Hennaarderadeel	663,00

* dit bedrag wordt o.b.v. overeenkomst nog met CPI geïndexeerd

Bijlage G Indicatoren naar programma en paragrafen

In de begroting moeten we een aantal verplichte beleidsindicatoren opnemen. De indicatoren zijn hieronder per programma/paragraaf vermeld.

De meeste indicatoren worden ons aangereikt. Ze zijn beschikbaar via www.waarstaatjegemeente.nl. Op deze website is het ook mogelijk om de indicatoren te vergelijken met andere gemeenten. De indicatoren over de bedrijfsvoering hebben we zelf berekend.

Programma 1 - Sociaal

Naam indicator	Waarde	Eenheid	Periode
<u>Onderwijs</u>			
Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie	1,4	%	2021
Absoluut verzuim	2,2	per 1.000 leerlingen	2021
Relatief verzuim	17	per 1.000 leerlingen	2021
<u>Sport</u>			
Niet-sporters	52,7	%	2020
<u>Lichte ondersteuning</u>			
Personen met een bijstandsuitkering	401,7	per 10.000 inwoners	2021
Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin	6	%	2020
Banen	777,7	per 1.000 inwoners van 15-64 jaar	2021
Netto arbeidsparticipatie	67,4	%	2020
Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren	3	%	2020
Lopende re-integratievoorzieningen	282,4	per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	2020
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	780	per 10.000 inwoners	2021
Jongeren met jeugdhulp	12,4	% van alle jongeren tot 18 jaar	2021
<u>Specialistische ondersteuning</u>			
Jongeren met jeugdreclassering	0,3	%	2021
Jongeren met jeugdbescherming	1,4	%	2021
Jongeren met een delict voor de rechter	1	%	2020

Programma 2 - Ruimte

Naam indicator	Waarde	Eenheid	Periode
<u>Wonen</u>			
Nieuw gebouwde woningen	5,3	per 1.000 woningen	2021
Demografische druk	82,8	%	2022
<u>Werken</u>			
Functiemenging	50,2	%	2021
Vestigingen (van bedrijven)	181,7	per 1.000 inw.15 t/m 64jr	2021
Hernieuwbare elektriciteit	59,9	%	2020
<u>Leefomgeving</u>			
Omvang huishoudelijk restafval	214	kg per inwoner	2020

Programma 3 - Bestuur

Naam indicator	Waarde	Eenheid	Periode
<u>Veiligheid</u>			
Verwijzingen Halt	11	per 1.000 jongeren	2021
Misdrijven - Winkeldiefstallen	1,2	per 1.000 inwoners	2021
Misdrijven - Gewelddismisdrijven	3,5	per 1.000 inwoners	2021
Misdrijven - Diefstallen uit woning	0,9	per 1.000 inwoners	2021
Misdrijven - Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	5,2	per 1.000 inwoners	2021

Paragraaf 1 - Lokale heffingen

Naam indicator	Waarde	Eenheid	Periode
Gemiddelde WOZ waarde	229	x €1.000	2021
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	767	€	2022
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	811	€	2022

Paragraaf 5 - Bedrijfsvoering

Naam indicator	Waarde	Eenheid	Periode
Formatie	10,04	per 1.000 inwoners	2023
Bezetting	9,75	per 1.000 inwoners	2023
Apparaatskosten	1.1015	euro per inwoner	2023
Externe inhuur	4,5	%	2023
Overheadkosten	13,6	%	2023

Bijlage H Meerjarenoverzicht algemene uitkering 2023-2026

Onderdeel A - Inkomstenmaatstaven				
Maatstaf	2023	2024	2025	2026
1g WOZ niet-woningen eigenaar	-3.877.437	-3.877.437	-3.877.437	-3.877.437
1h WOZ niet-woningen gebruiker	-2.705.544	-2.705.544	-2.705.544	-2.705.544
1a Waarde woningen eigenaren	-7.361.973	-7.361.973	-7.361.973	-7.361.973
Subtotaal	-13.944.954	-13.944.954	-13.944.954	-13.944.954

Onderdeel B - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor van toepassing is				
Maatstaf	2023	2024	2025	2026
8a-2 Bijstandsontvangers	11.209.190	11.220.307	11.236.395	11.252.460
2 Inwoners	33.868.490	33.875.723	33.891.093	33.922.736
7c-3 Huishoudens met laag inkomen boven	32.518.819	27.738.484	27.647.173	27.642.534
12b Personen met migratieachtergrond	1.533.499	1.532.545	1.532.029	1.532.466
3c Eenpersoonshuishoudens	2.376.856	2.369.610	2.319.598	2.314.909
8b Loonkostensubsidie	535.455	535.986	536.754	537.522
4a Inwoners: jongeren jonger dan 18 jaar	9.879.455	8.741.429	8.741.429	8.741.429
8f Doelgroepenregister gemeentelijke	479.234	479.707	480.397	481.081
5d Inwoners 75+ met drempel	5.935.853	5.917.806	5.792.502	5.780.811
7m Laag opleidingsniveau met drempel	2.485.470	2.477.889	2.425.478	2.420.612
14a Lokale centrumfunctie (max 20km)	979.789	979.789	979.789	979.789
14b Regionale centrumfunctie (max 60km)	12.546.452	11.746.781	11.660.526	11.654.883
14c Landelijke centrumfunctie	2.446.782	2.446.782	2.446.782	2.446.782
15e Leerlingen VO	1.648.296	1.648.296	1.648.296	1.648.296
15d Leerlingen (V)SO	1.278.638	1.278.638	1.278.638	1.278.638
15h-2 Onderwijsachterstand	376.044	376.044	376.044	376.044
38 Bedrijfsvestigingen	1.507.514	1.507.514	1.507.514	1.507.514
30 Historische woningen in bewoonde kernen	496.750	496.750	496.750	496.750
29 Historische woningen in bewoonde oorden	286.337	286.337	286.337	286.337
27a Oppervlak historische kernen basisbedrag	2.699.635	2.699.635	2.699.635	2.699.635
36 Kernen	7.454.742	7.449.754	7.417.132	7.414.516
36a Kernen met 500 of meer adressen	902.000	902.000	902.000	902.000
34 Oeverlengte * bodemfactor gemeente	688.753	688.753	688.753	688.753
35a Oeverlengte * bodemfactor gemeente *	472.773	472.773	472.773	472.773
32b-2 Omgevingsadressendichtheid (vanaf	3.302.621	3.516.893	3.516.893	3.517.660
23 Oppervlakte bebouwing buitengebied *	969.656	969.656	969.656	969.656
22 Oppervlakte bebouwing woonkernen *	6.730.379	6.730.379	6.730.379	6.730.379
23a Oppervlakte bebouwing buitengebied	2.391.927	2.391.927	2.391.927	2.385.419
22a Oppervlakte bebouwing woonkernen	3.991.478	3.991.478	3.991.478	3.987.312
19 Oppervlakte binnenwater	670.978	670.978	670.978	670.978
20 Oppervlakte buitenwater	398.900	398.900	398.900	398.900
16 Oppervlakte land	2.038.257	2.038.257	2.038.257	2.038.257
18 Oppervlakte land * bodemfactor	1.451.741	1.451.741	1.451.741	1.451.741
24b-2 Woonruimten (vanaf UJR 2016, miv	530.706	530.706	530.706	530.706
25b-2 Woonruimten (vanaf UJR 2016, miv	2.524.084	2.524.084	2.524.084	2.524.084
39 Vast bedrag	977.597	977.597	977.597	977.597
Subtotaal	160.585.151	154.061.930	153.656.413	153.661.959

Onderdeel C - Uitkeringsfactor (uf)				
Jaren	2023	2024	2025	2026
Uitkeringsfactor	1,285	1,326	1,358	1,256
Subtotaal (B x C (=uf))	206.351.919	204.286.119	208.665.409	192.999.421

Onderdeel D - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2023	2024	2025	2026
56g Suppletie-uitkering nieuw verdeelstelsel	-9.730.172	-8.380.187	-7.030.202	-7.030.202
Subtotaal	-9.730.172	-8.380.187	-7.030.202	-7.030.202

Onderdeel E - Integratie- en decentralisatieuitkeringen waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2023	2024	2025	2026
71 Brede impuls	329.793	329.793	329.793	329.793
170 Decentralisatie provinciale taken	344.114	344.114	344.114	344.114
205 Voorschoolse voorziening peuters (DU)	215.766	215.766	215.766	215.766
223 Armoedebestrijding kinderen (DU)	422.644	422.644	422.644	422.644
274 Jeugdhulp kinderen in een AZC (DU)	118.674	118.674	118.674	118.674
393 Versterking omgevingsveiligheidsdiensten	23.000	23.000	n.v.t.	n.v.t.
421 Extra capaciteit BOAs (DU)	45.081	45.081	45.081	45.081
Subtotaal	1.499.072	1.499.072	1.476.072	1.476.072

Onderdeel F - 3 D's in het sociaal domein				
Maatstaf	2023	2024	2025	2026
260 Participatie (IU)	14.458.158	14.062.166	13.461.578	12.934.450
Subtotaal	14.458.158	14.062.166	13.461.578	12.934.450

Onderdeel G - Aanvullingen van de gebruiker				
Aanvullingen v/d gebruiker	2023	2024	2025	2026
Gemeenteposten:				
correctie ivm btw compensatiefonds	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
verwachte extra middelen Jeugdzorg	0	5.385.846	4.963.659	3.420.900
25% extra middelen Jeugdzorg	0	1.806.774	1.658.739	1.133.721
verlagen inkomsten jeugdzorg korting en	0	-500.000	-2.600.000	-2.600.000
extra budget op basis van stijging aantallen	0	800.000	1.600.000	2.400.000
correctie voor loon- en prijsstijgingen	0	-1.760.000	-3.520.000	-5.280.000
correctie ivm hogere belastingcapaciteit	-481.955	-458.013	-434.071	-410.129
Subtotaal	518.045	6.274.607	2.668.327	-335.508

Totaal	199.152.068	203.796.823	205.296.231	186.099.279
---------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------